

Mladika

2-94

NARODNA IN UNIVERZITETNA KNJIŽNICA

57

117 986 1994

504581,2

COBISS

nik - marec 1994 L. 3000
sile - marzo 1994

Vesele velikonočne praznike

MLADIKA 2

IZHAJA DESETEKRAT V LETU
LETO XXXVIII. 1994

KAZALO

Zvone Štrubelj: Vstajenje . . .	33
Marjetka Smrekar: Pesmi . . .	34
Aleksa Sušulič: Zakaj sem pobegnila od hiše . . .	35
Mogoče bi vas zanimalo vedeti . . .	36
Vida Valenčič: Manjšine v glasniku Unesca . . .	38
Vladimir Kos: Pesmi . . .	40
Zora Tavčar: Slovenci za danes: Jože Slobodnik . . .	41
22. Mladikin literarni natečaj . . .	46
Jože Cukale: Človek na stranskem tiru . . .	47
Branko Marušič: Pred tisočletnico prve omembe Gorice . . .	50
Antena . . .	51
Zora Tavčar: Osemdeset let prof. Borisa Tomažiča . . .	56
Zora Tavčar: Prva podelitev Jurčičevih nagrad . . .	57
Zora Tavčar: Revija Literatura . . .	58
Drago Štoka: Tržaške volitve 1949 . . .	60
Martin Jevnikar: Zamejska in zdomska literatura (Vladimir Vodopivec Vito; Alojz Rebula; Milan Bekar Bršljanski; Mirko Bogataj; Bruna Marija Pertot) . . .	62
Ocene: Knjige: Bibliografija Du- hovnega življenja; R. Bordon: Podobe mojega sveta (M. Jev- nikar); Razstave: Grafik Bo- jan Klančar (Magda Jevnikar) . . .	67
Na platnicah: Pisma; Čuk na Obelisku; Za smeh . . .	
Priloga: RAST 86-94 . . .	

Zunanja oprema:
Edi Žerjal

Uredništvo in uprava:
34133 Trst, Italija, ulica Donizetti 3
tel. 040/370846 - fax 040/633307

Lastnik: SLOVENSKA PROSVETA

Reg. na sodišču v Trstu št. 193

Član USPI
(Zveze italijanskega
periodičnega tiska)

Posamezna številka Mladike stane
3.000 lir. Celoletna naročnina za Ita-
lijo 30.000 lir; nakazati na poštni te-
koči račun 14470348 — Mladika -
Trst. Letna naročnina za Sloveni-
jo 30.000 lir ali enakovreden zne-
sek v drugih valutah. Druge države
37.000 lir (ali enakovreden znesek v
tuji valuti), po letalski pošti 48.000 lir.

Tisk in fotostavek:

»graphart«, Trst, Drevored D'Annunzio 27/E
tel. 040/772151

PISMA

Pisma v tej rubriki izražajo mnenja dopisnikov in ne obvezujejo uredništva

Žalostna izjema ali znak asimilacije?

Vest, da je profesor na slovenski višji šoli v Trstu vpisan v italijansko fašistično stranko, je bila za našo skupnost pravi šok. Kako to, da je Slove-
nec lahko član stranke, za katero so bili Slovenci vedno sovražnik številka
ena? Kako ta oseba usklajuje svoje pedagoško delo na slovenski šoli s pri-
padnostjo najbolj protislovenski izmed italijanskih strank? Večjo vznemirje-
nost so povzročili podrobnejši podatki o delovanju prof. Aleša Lojka na za-
vodu Jožef Štefan: da je šolski dnevnik pisal dvojezično, da se z nikomer
ni hotel pogovarjati, da dijaki že pred časom niso hoteli prisostvovati njego-
vim uram itd.

Postaviti pa si moramo tudi drugo vprašanje: je to le osamljen primer
ali posledica tihe asimilacije, ki bi nam utegnila v bližnji prihodnosti prinesiti
še kako presenečenje? Slovenci smo namreč povsod: pri komunistih, pri so-
cialistih, pri demokristjanih, pri Severni ligi, zakaj naj bi ne bili tudi pri faši-
stih? Navsezadnje je politično prepričanje le osebna zadeva vsakega posa-
meznika. Kaže, da peščica dijakov zavoda Štefan misli tako. Večina je sicer
že večkrat izrazila svoje nezadovoljstvo, vendar istega ne moremo trditi o
njihovih starših. To v razmislek.

I.Ž.

*Vsem bralcem, naročnikom
in prijateljem
Slovincem doma in po svetu
želita blagoslovljene
velikonočne praznike*

*uredništvo in uprava
MLADIKE*

Velika noč 1994

SLIKA NA PLATNICI: Velikonočni pirhi - foto Cvelbar.

UREDNIŠKI ODBOR: Lilijana Filipčič, Ivo Jevnikar, Marij Maver (odgovorni urednik), Saša
Martelanc, Sergij Pahor, Ester Sferco, Tomaž Simčič, Marko Tavčar, Zora Tavčar, Edvard
Žerjal in Ivan Žerjal.

SVET REVIJE: Lojzka Bratuž, Silvija Callin, Marija Češčut, Danilo Čotar, Albert Miklavc,
Peter Močnik, Aleksander Mužina, Milan Nemač, Adrijan Pahor, Marijan Pertot, Ivan Pe-
terlin, Alojz Rebula, Peter Rustja, Breda Susič, Lojze Škerl in člani uredniškega odbora.

Vstajenje

Zvone Štrubelj

Evangelist Janez je po izčrpnih poročilih o prikazovanjih vstalega Kristusa zapisal: »Blagor tistim, ki niso videli, a so verovali« (Jn 20,29). To je zadnje sporočilo vstalega Gospoda. Namenjeno je bilo apostolu Tomažu, ki je podvomil v resničnost Vstalega, po njem pa vsem, ki verujejo v Jezusa Kristusa.

Vstajensko jutro je bilo jutro prebujenja za Jezusove prve učence. V tem jutru so se jim dodobra odprle »oči vere«, dovršila se je njihova globoka preobrazba.

Zanimivo in skoraj neopazno je dejstvo, da so bili prikazovanja vstalega Kristusa deležni izključno učenci, ki so Učitelju ostali zvesti do konca. Izjema je bil le apostol Pavel, ki je sam zatrdil, da je bil po posebni milosti deležen srečanja z vstalim Kristusom.

Ali nam to ne narekuje domnevo, da so bili pripravljeni sprejeti Kristusa kot vstalega Gospoda le tisti, ki so vse zapustili in šli za Njim? Vsi, ki so z Jezusom iz Nazareta prehodili mesta in vasi in z Njim tvegali odpreti novo stran zgodovine izraelskega ljudstva?

Dogodki po Jezusovi smrti so potrdili njihovo vero. Šele tedaj so do konca razumeli, kdo je bil za njih Jezus Kristus in kakšno mesto bo v njihovem življenju imel tudi vnaprej. Z odprtimi in začudenimi očmi vere so zrli v njegovo božanstvo, v tisto božje bistvo, ki jim je bilo za časa Jezusovega zemeljskega življenja prikrito. Vstajenje jim je dalo nov pogled na življenje. Svoj vsakdan so zaživel čisto na nov način. V vstajenskem jutru so bili »binkošti« že v njihovih srcih, še preden so se »ognjeni jeziki« prikazali nad njihovimi glavami.

Jezusovi učenci so se zavedali radikalne novosti vere, ki jim jo je predlagal njihov Učitelj, že pred njegovo smrtjo. Brez te celostne vere vanj ne bi bili notranje pripravljeni sprejeti prikazovanja vstalega Gospoda. Vstajenje samo, čudež vseh čudežev, ne bi moglo dovršiti njihove preobrazbe, če le-ta ne bi bila skrbno pripravljena že veliko prej. V nasprotnem primeru bi bilo Vstajenje celo nasilen nadnaravni poseg v njihovo življenje.

Morda se boste vprašali, zakaj postavljamo v središče vstajenskih dogodkov prav radikalno preobrazbo življenja Jezusovih učencev. Mar nas niso vedno učili, da je Vstajenje kot dogodek, ki presega zgodovino, obvezujoči in edino trdni temelj krščanske vere? In da je brez vstajenja naša vera prazna?

To zadnjo trditev dolgujemo apostolu Pavlu. Toda, ali ni bil tudi apostol Pavel (pred spreobrnjenjem Savel) notranje pripravljen za resnico, ki jo je oznanjal Jezus iz Nazareta? Prav gotovo ga Kristus na poti v Damask ni zaustavil slučajno. Še manj sprejemljivo bi bilo trditi, da ga je Kristus želel spreobrniti na silo. Iz Jeruzalema v Damask je šel, da bi zasedel skupino kristjanov, katere je vztrajno preganjal. Ne ostane nam drugega, kot da tudi Pavla, ki Jezusa ni poznal kot zgodovinsko osebo, uvrstimo v isto šolo zorenja za Kristusa kot prve Jezusove učence. Še preden je stopil na cesto iz Jeruzalema v Damask, se je moral že okleniti notranjega bistva vere svojih očetov, ki je bil tudi v središču Jezusovega oznanila. Srečanje z vstalim Kristusom je bilo tudi zanj neke vrste potrditev že prej izbrane duhovne poti, namreč poti, ki vodi k resnici osvobojenega bivanja, onstran Postave, k luči, ki razsvetljuje vsakega človeka. Luč Vstalega ga je fizično oslepila, duhovno pa mu je odprla tiste oči vere, ki so se odprle Jezusovim učencem v vstajenskem jutru. Po pravici se je zato Pavel sam prištel med Jezusove apostole, ki so si s ponosom izbrali kvalifikacijo »priče vstajenja«.

Pot vere Jezusovih učencev je normativna za krščanstvo. Iz pričujočega razmišljanja lahko zaobrnemo na našo pot vere vsaj nekaj konkretnih zahtev pri sprejemanju in razumevanju vstajenja kot osrednje resnice krščanske vere.

Vstalega Kristusa bomo zares doživeli le, če smo z njim že prehodili kos svoje življenjske poti, tako kot so jo prehodili Jezusovi učenci in apostol Pavel. Vstali Kristus lahko dopolni našo vero, če smo z njim tvegali obrniti kakšno stran svoje osebne zgodovine. Če smo ga že kdaj vzeli zares! Če smo npr. bili pripravljeni z Njim kdaj plavati proti toku, v smeri njegovih blagrov. Vstajensko jutro bo za nas resnično jutro prebujenja, če smo z Jezusom iz Nazareta že kdaj odrinili na globoko in skušali v samem sebi odkriti izvire žive vode, tekoče v večno življenje. Vstali Kristus bo za nas nekaj realnega in živega, če bomo na njem prepoznali znamenja žebbljev, ki so tudi podoba naše bolečine in trpljenja. Velika noč bo osrednji praznik našega odrešenja takrat, ko bo Jezusov križev pot osmišljeval postaje našega življenja. Vstalega bomo prepoznali le v toliko, v kolikor smo Jezusa iz Nazareta sprejeli kot življenjskega sopotnika, svetovalca, učitelja.

Zares zanimivo je, da do pravega razumevanja Jezusovega vstajenja ni druge poti. Normativna ostaja pot Jezusovih prvih učencev in vseh, ki so jim sledili. Vse druge poti so bližnjice, ki se izogibajo zgodovinskemu dejstvu in pravi vsebini krščanstva. Ali pa so zgolj špekulacija, moraliziranje, folklor, praznoverje, infantilnost.

Pot ljubezni je pot Križanega in Vstalega

Marjetka Smrekar se je rodila 3.VI.1945 v Tomaju, svojo najzgodnejšo mladost pa je preživela v zavodu za invalidno mladino v Kamniku.

Skozi težke preizkušnje se je brez verske vzgoje sama prebila do daru vere, zato je njeno izkustvo toliko bolj osebno in pristno.

V samoti je zorela njena globina, ki za videzom išče resnico. V njenih pesmih gre za iskanje tiste notranje polnine, ki želi vse sprejemati kot božji dar, ki zna prisluhniti sočloveku ter z njim deliti njegovo stisko.

V tej luči je Smrekarjeva odprta za tisto tiho lepoto, ki jo v sodobnem svetu tolikokrat prevpijeta naglica in hrup.

Iz tišine in samote pa se poraja veličina tiste resničnosti, v kateri dobiva smisel njeno življenje in s katerim želi pričevati o smislu Ljubezni svojim sotrpinom, in vsem tistim zdravim, ki sprejemajo svoj na zunaj manj opazni križ z zaupanjem v Kristusovo spremstvo.

Pesmi Marjetke Smrekar so izraz življenja njene duše v dialogu s sočlovekom, naravo, Bogom.

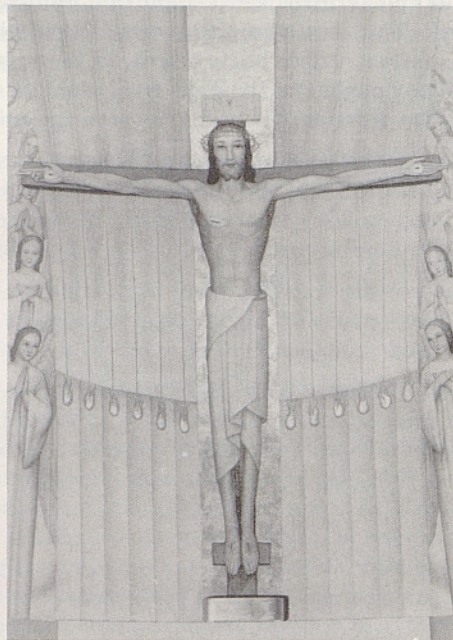
Požirek tišine v naš razglašeni čas, kjer je vedno manj prostora in časa za poslušanje, za bližino, za ljubezen...

KRISTUS,
ti Edini odgovarjaš
na vprašanje trpljenja,
življenja...
Ti Edini...
moja najgloblja lastnina...
Ne pusti,
da bi Te svet umazal.

VSTALA BOM, LJUDJE!
V ljubezni in bolečini
bom vstala,
saj moram živeti,
moram ljubiti...
Vstala bom,
k Tebi bom vstala, Gospod
— in večno hrepenela
po SVETLOBI!

PREBUJENJE

Trave že dihajo Toplino.
Človek pa molči
željan počitka in moči!
Ne razumem —
samo vem, da je,
DA MORA BITI!
Skrivnost!
Moja in tvoja toplina srca!
Kličem te!
V tišini slišim odmev...

STUDENEC

V tvojih globinah prebiva življenje.
Žuborenje je kot pesem tisočernih kapljic.
Vsaka kapljica razkriva podobo — človeka.
Čist si, studenec!
Brez madeža, bolečine.
In tiho, tiho sprejemaš na tisoče ljudi,
ki prihajajo k tebi.
Tvoje življenje se ne ustavi.
Teče naprej, naprej
in se družijo s tišino
srečne narave.
Studenec, žuborenje...
globina...
veličina življenja!

Zakaj sem pobegnila od hiše

Aleksa Šušulic

Prva nagrada za prozo na 22. literarnem natečaju Mladike

Brez cilja blodimo po stanovanju kakor duše v vi-
cah. V zadregi se nam srečujejo pogledi, a nobena ne
spregovori. Bolečina je prehuda. Tudi tata in mama
me od časa do časa pomenljivo pogledujeta. Čeprav
sem s starši nekako na bojni nogi. Nihče pa jasno in
glasno ne pove, za kaj pravzaprav gre. Kaj pravzaprav
hočemo vsi skupaj. Kaj pričakujejo pri tem od mene,
ki... Kako hitro se stvari spremenijo! In če pomislim,
da se je vse skupaj začelo le dober mesec nazaj.

Na začetku zimskih počitnic je k nam pribežala sku-
pinica begunk. Večer pred tem sta mi mama in tata za-
bičala, naj za nobeno ceno ne izvedo, da bo imel tata
službo samo še do marca. Moj tata je namreč tehnološki
višek. Prepirali smo se pozno v večer, a razlog
te laži mi je ostal nejasen. Padlo je celo nekaj težkih
besed. Zakaj, sem trmoglavo ponavljala. Zakaj ne bi
smele izvedeti, če pa je resnica takšna? Zakaj bi jim
jo morali prikrivati? Mislila sta, da sprašujem kar tako.
Iz trmarije ali kaj. Sploh nista dojela! Samo tro-
bentala sta mi. Da sem premajhna. Da tega ne razumem.
Da so razmere zapletene. Da prihajajo te ženske z
upanjem v odrešitev in jim tega sonca ne smemo odvzeti.
Na koncu sem se s starši do kraja sprla in odšla spat.
Prejokala sem vso noč. Kaj bom, če me katera izmed
gostij res vpraša, koliko tata zasluži? Kaj naj ji rečem?
Da tata predstavlja višek? Ko sem se prvo jutro predramila
in pogledala v zrcalo, sem bila vsa zabuhla od solz.
Kar samo mi je spet potegnilo na jok. Res lep začetek počitnic!

Staršem tega ne bom mogla odpustiti. Vedno sta me učila,
da je lagati grdo. Da je nepošteno in nizkотно. Zdaj pa
sta mi ukazala, naj se zlažem! Ukazala! Ne. Tega jima
kratko malo ne odpustim.

A že ob enajstih je prispel prvi obrok begunk. Ni
bilo več časa za samopomilovanje. Treba je bilo urediti
prostor, odnesti odvečno pohištvo v drvarnico, prine-
sti še žimnic, pospraviti, počistiti, si sposoditi krož-
nikov in pribora pri sosedih.

Med begunkami je bila tudi prikupna starka iz oko-
lice Višegrada. Še zdaj me stisne v prsih ob spominih...
oh, mama Maus... drobna in siva in plašna je tako zelo
spominjala na ujeto miško. Najbrž je ravno zato nihče
ni klical Binaza, kot se je zares imenovala, pač pa se je
je oprijel vzdevek mama Maus. Izmislija sem si ga jaz.
Mama in tata sta me gledala postrani, če sem

jo klicala mama Maus. A imeli smo tihi teden in rekla
nista nič. Sama ni nikoli pokazala, da bi ji to ime ne
bilo povšeči. Sicer pa je nasploh nisem nikdar videla
sitnariti, kakor praviloma sitnarijo starčki. Začenši z
mojimi roditelji. Nasprotno, živce so kdaj pa kdaj iz-
gubile druge. Mlajše. Zlasti tiste z otroki. Na stanovan-
je, moj tata je iz Bosne, smo dobili vsega skupaj
osem žensk. Tri od njih so imele otroke. Prej, ko sta
se tata in mama šele pogovarjala, da bosta povabila
sorodnice in znanke na varno, sem mislija, da bom do-
bila družbo. Ni mi bilo težko odpovedati se šoli v na-
ravi. Da bi le postalo v našem malem stanovanju kon-
čno enkrat res živahno. Med počitnicami me je trl nez-
nosen dolgčas, saj so vse moje prijateljice pristne Slo-
venke. Takšne čisto prave. Zato se pozimi odpravijo
s starši smučat. Za nameček je bila tudi sezona raznih
šol v naravi in smučarskih tečajev, tako da se je naša
stolpnica čisto spraznila. In ves moj razred je tudi bil
v šoli v naravi; samo jaz sem se opravičila, da nimam
denarja za opremo in ostalo. Z mamo in tato smo se
skupno odločili, da denar prihranimo za begunke. Res
krvavo sem pričakovala to družbo, ki je imela priti od
daleč. A ko so ženske prispele, so bili otroci sami do-
jenčki. Najstarejša med njimi je bila deklica, stara
osemnaest mesecev!

Mama Maus je bila prestara, da bi prišla z otroki.
Njen edini sin bi bil že velik mož, če bi bil še živ. Sta-
rejši od mojega tate. A že pred leti se je z ženo vred
ponesrečil in pustil mami Maus samo sinčka Stoime-
na. Ta vnuk ji je bil edino, kar je še imela od svojcev.
Po nezgodi njegovih staršev ga je sama vzgajala. Zdaj
je bil že velik. Pripadal je vojski. Moral pa je imeti svo-
jo babico zelo rad. Saj ji je vsak drugi ali tretji dan
pošiljal pisma. In tata je pravil, da na fronti ni lahko
najti časa za pisanje pisem. Saj si sleherni trenutek v
smrtni nevarnosti. Kako sem ga zaničevala, ko je ta-
kole trosil modrosti. Krivice, ki jo je prizadel meni, svo-
ji edini hčerki, pa se ni spomnil poravnati! Kako
trdosrčni in topoumni so včasih odrasli. Jaz nikoli ne
bom takšna. Ali ko je prav licemerno govoril »Se bo
že kaj našlo, se bo že kaj našlo«, če so ga ženske spra-
ševale po kakšnem delu, kakšnem zaslužku. Niso nam-
reč hotele biti v breme, neprestano so mu ponujale de-
nar. On pa se je šel nekakšnega plemeniteža in ponos-
no odklanjal: »Ne skrbite za denar, danes mi vam, ju-
tri ve nam.« Kot da se v tej deželi sam med in mleko

Mogoče bi vas zanimalo vedeti, da...

- da je bil padli partizanski pesnik Karel Destovnik-Kajuh, ki se ga zdaj spominjajo ob petdesetletnici smrti, proti koncu življenja član VOSA (varnostno obveščevalne službe)...
- da danes v Sloveniji izvršuje svoj poklic nič manj kot 750 advokatov...
- da je najkrajšo pridigo imel Anton Aškerc, ko je bil kaplan v Juršincih v Prlekiji: »Dragi farani, zunaj je zima in mraz, mene zebe in vas. Amen.«
- da je bila na knjižnem sejmu v Frankfurtu predstavljena antologija 45 hrvaških emigrantskih pisateljev...
- da je kipar Marko Pogačnik predložil ljubljanskemu mestnemu svetu celoten lito-punkturni načrt (zdravljenja zemlje s kamni...), vendar na ponudbo še ni dobil odgovora...
- da je pri založbi Studio Tesi v Pordenonu — v zbirki tridesetih znamenitežev Furlanije-Juljske krajine — Boris Pahor izdal svojo italijansko knjigo o pesniku Srečku Kosovelu...
- da je v Organizaciji združenih narodov zastopanih 40 držav, ki so manjše od Slovenije...
- da ima Narodna in univerzitetna knjižnica v Ljubljani (NUK) 118 zaposlenih in hrani okrog 2 milijona knjižnih enot...
- da se je v novi letnik vipavskega semenišča vpisalo 60 gojencev, tako da se je ustanova znašla v prostorski stiski...
- da je Upravni odbor Slovenske matice (zanj sta podpisana dr. Joža Mahnič in dr. Vasilij Melik) poslal Komisiji za imenovanje ulic in Mestni geodetski upravi v Ljubljani predlog, naj bi vzeli v poštrev imena nekaterih pomembnih kulturnih osebnosti, ki so bile povezane z delom Slovenske matice, in sicer *Janeza Bleiweisa, Dragotina Lončarja, Franca in Milka Kosa, Josipa Mala, Ivana Preglja, Franceta Koblarja, Frana Zwitterja, Lava Čermelja, Edvarda Kocbeka, Antona in Franceta Vodnika...*

cedita! To je zame hinavstvo. Jaz nikoli ne bom takšna. Vsaj upam. Res upam.

V tesnem stanovanju ni bilo mnogo prostora. Zato smo se morali kar najmanj gibati. To je imelo tudi svoje pozitivne strani: zaradi nenehne vrste pred kopalnico me recimo nihče več ni kontroliral, kako redno se umivam. Mama Maus je dneve preživel v svojem kotu. Poslušala je radio in televizijo. Gledati je ni mogla. Vid ji je bil zelo opešan. Pravila je, da je oči ne ubogajo več. Da sicer loči svetlobo od teme in premikanje oblik. Kaj več pa ne prepozna.

Spoprijateljili sva se že od prvega dne. Opisovala sem ji dogajanje na televiziji, ko smo skupaj gledali dnevnik ali film. Prevajala sem ji iz časopisov in z radia. Največ pa ji je seveda pomenilo, da sem ji prebrala vnukova pisma. Stoimen je imel zelo čitljivo pisavo. Drugačno od pisav, ki jih imajo odrasli. Ženske so rekle, da je to zato, ker je še tako mlad. In da pisavo skvarijo leta. Kakor zdravje. Jaz pa mislim, da je vedel, kako slabo vidi njegova babica. In je tako pazljivo pisal iz obzirnosti do nje in tistih, ki smo ji brali. Stoimen je pisal zelo zanimivo. Vseskozi se je nekaj dogajalo. Njegovih pisem mi ni bilo prav nič odveč prebirati. Iz njih je sevala čisto drugačna vojna, kot smo jo gledali na ekranu. Brala pa sem jih dostikrat. Kakšno pismo tudi po desetkrat in petnajstkrat. Potem, ko je mama Maus pismo dodobra posrkala vase in ga je znala na pamet, sva namreč z družnimi močmi sestavljali odgovore. Pogosto pa nama je priskočila na pomoč še kakšna od mlajših žensk. Z najinimi pismi so si rade preganjale dolgčas. K sreči ni nanoslo, da bi me povprašale o tatini službi. Najbrž so me imele za otroka, ki se ne razume na takšne odrasle reči. In čeprav mi ni bilo nikoli všeč, da me imajo za otroka, mi je bilo tokrat kot maža na rano. Želim si, da bi me tudi zdaj jemale kot otroka. A ta neznosni molk med nami govori drugače. Nekaj pričakujejo od mene. Tako tesno sem bila navezana na mamo Maus. Najbolje sva se razumeli. Pisala sem ji pisma. Zakaj se ljudem dogajajo takšne stvari?...

Mama Maus je od jutra do večera čepela v svojem gnezdu. Od tam je imela jasen pogled po glavni ulici. No, bi imela, saj ji pogled ni segel tako daleč. Nekajkrat sem ji skušala pokazati skozi okno, ko se je tata vračal iz službe. In enkrat sem jo opozorila na otroški pretep tik pred blokom. Vendar ni videla čisto nič. »Zame je okno samo plahta svetlobe,« je pravila in se v zadregi nasmehnila. Kot da je za svojo slepoto sama kriva. Nikakor si nisem pojasnila, kako je do minute natančno uganila, kdaj pride poštar. Sčasoma sem si to začela razlagati, da ima najbrž zelo dobro razvit sluh. Kot vsi slepi ljudje. Stanujemo v pritličju. Čisto možno je, da je poštarja prepoznala po korakih. Vseeno pa se še danes vprašam, ali je lahko tudi to, kdaj je poštar spustil pismo prav v naš nabiralnik, razpoznala iz zvoka njegovih korakov? Iz šuma pisma? Ko je smuknilo skozi režo in neslišno trknilo ob dno nabi-

ralnika? Ali pa je bilo v tej njeni slutnji morda kaj več? Ne le izostren sluh?

Kakor je pismo prispelo, me je poprosila, naj grem pokukat v nabiralnik. Občutek je ni nikoli prevaral. Le dvakrat-trikrat, ko je bila pošta za katero drugo, je bila verjetno razočarana. Čeprav kislo se pa ni držala, čisto nič. Nasprotno, kazala je prav živahno zanimanje za novice.

Takoj, ko sem pisma prinesla, sem jih razdelila. Nato sva skupaj sedli in odprli Stoimenovo pismo. Morala sem ga prebrati naglas. Nema lokrat je to motilo druge ženske. Zlasti, če so tudi same prejele dolgo pričakovane novice od svojih mož. Navadili sva se, da sem pismo prebrala tiše. »Naj bo volk sit in koza cela«, je pravila mama Maus. Saj je tudi tihemu branju z lahkoto sledila. Saj bi šli prebirat v kuhinjo. A dopoldne se je tam venomer kaj delalo, kuhalo, pomivalo in cmarilo. Šele popoldne si svobodneje zadihal. Potem sem morala pismo prebrati v istem dnevu še enkrat ali dvakrat. In nato vsak naslednji dan še enkrat. Ponovna branja si je mama Maus prihranila za popoldanske uri ce. Takrat so dojenčki spali in je bilo v stanovanju razmeroma mirno. Po prstih sva odšli v kuhinjo. Vsi so se držali tihega dogovora, da naju ne bodo motili. Mama Maus si je nato prižgala cigareto. Vsakokrat mi je s kazalcem čez ustnice namignila, naj je ne izdam. Pred drugimi je skrivala, da kadi. Zamižala je in vlekla dim skozi starinski ustnik iz biserovine. Jaz pa sem ji razločno črkovala vnukove besede. Sem in tja mi je dala znamenje z roko. Jaz sem za trenutek postala, da se je lahko polneje naužila zvena Stoimenovih besed. Nato sem brala dalje. Postala sem pravi drugi Stoimen, fanta sem poznala že bolje kot svojo najboljšo prijateljico Petro. Prav zabaven obred se mi je zdelo to popoldansko prebiranje pisem. Enkrat, po mnogih vztrajnih prošnjah, mi je celo dovolila, da potegnem iz cigarete. A skoraj bi se zadavila. Hitro mi je zamašila usta in mi natočila kozarec, da preneham kašljati. Utegnil bi namreč kdo pogledati, kaj se dogaja. In najina cigaretna skrivnost ne bi bila več skrivnost. Še dolgo mi je teklo iz oči. Zdaj sem razumela, zakaj so tudi njene oči ob teh popoldanskih kajah nekako vlažne.

Pravzaprav vem, na kaj mislijo vsi skupaj. Le preveč tuje mi je. Preveč moja stvar. Laži in sprenevedanje, to se mi preprosto gabi! A prav to hočejo, prav to čutijo! In kar je najhuje, nekje globoko v sebi slutim, da imajo prav. Slutim, da bi jaz pričakovala od njih natanko isto. In če drugi nekaj pričakujejo od tebe, ali ni to že neka vrsta obveze, skoraj tako kot da bi se sam zaobljubil?

Počitnic je bilo enkrat konec. Prišel je usodni ponedeljek. Vedela sem, da bo prispela pošta. Tačas, ko bom pri pouku. Seveda sem pričakovala, da mi bo mama Maus obnovila vsebino pisma! In da ga bova še enkrat prebrali, to pot skupaj. Kako presenečena sem bila! Pismo me je dočakalo na oknu. Še zapečateno! Mama Maus je potrpežljivo čakala, da ga odpreva sku-

paj. Morete si misliti, kako težko je brzdala nestrpnost. Tedaj sem se zavedela, da sem v teh kratkih zimskih počitnicah neopazno postala bogatejša za resnično prijateljico.

Dnevi so tekli. Z vsakim Stoimenovim pismom, ki je prišlo, je prišla za korak bliže tudi pomlad. In jaz sem se zatreskala. Borut mu je bilo ime. V razredu smo ga klicali Bobi. Imel je en kup starejših bratov. Vse njegove kavbojke in puloverji so bili frajersko ponošeni in torbasti in je bil najboljši nogometaš na šoli. Vse smo bile zacopane vanj. Na tekamah, ko je zabil gol, je vsakič pogledal po občinstvu. Med deklicami je iskal prav moje oči. Lahko bi dala roko na ogenj. Takrat sem dobila krila. V prsih sem začutila, kot da bi razpokala neka lupina, ki je vsa ta leta čakala, da jo ogreje dovolj topla pomlad. Kakor da bi se mi v srcu zvalil ščinkavec. Nekaj je trepetalo v meni in ven in ven prepevalo od nekakšne nove radosti. Kar frčala sem po svetu. Leteča deklica pa seveda ne ostane dolgo neopazena. Četudi sama ničesar več ne opazi. Četudi postane slepa za težave drugih. Prva, ki sem se ji zaupala, je bila mama Maus. Izdala mi je, da že ves čas sluti to kipečo novost v meni. Vendar da ni hotela prva drezati. Dolge ure sva se pogovarjali o Bobiju. Vesela je bila, da lahko vso to srečo deli z mano. Jaz pa sem čisto prezrla, da že dober teden ni bilo pisma zanj. Tako sem bila prevzeta od svoje ljubezni, da sem postala brezčuten kos lesa. Še danes se mi zasmili... A z ničemer ni omenila svoje stiske. Čeprav ji je moralo biti neznosno hudo. To zdaj vsi vemo. Spominjala se je, kako je bilo, ko se je sama prvič zaljubila. Bilo je na nekem vašarju, kjer je njen bodoči izbranec pomagal teti in stricu, ki je bil opankar, prodajati opanke. Njegovi so imeli konja pri hiši. Večkrat je nato z mamom Maus pojezdil skozi vas. Ponosno in pokončno sta se držala. Vsa jedra in mlada, da so se kar ozirali za njima in ji je hotelo srce izskočiti iz prsi od radosti. To je bilo tik pred drugo vojno. Poklicali so ga v vojsko. Nikoli več ga ni videla. Rodila je sina in mu dala ime po njem. Po moških se ni več ozrla. V sinu je opazovala podobo svoje prve in edine sreče, kako raste in mu z rastjo postaja vse bolj in bolj podoben. Zdaj, ko tudi sina nima več, je vnuk Stoimen vse, kar ji ostaja. Tudi zato ga ima tako zelo rada.

Njena izpoved me je pretresla. Nikoli prej se nisem spraševala. Nikoli si ne bi mislila, da imajo lahko stari ljudje, ko pa so tako sivi in gubasti in izsušeni, v srcu tako vroč sočen vrelec ljubezni. Svoja čustva do Bobija sem naenkrat zagledala pod novim kotom. Ta ženska je preživela že dve vojni, sem se zavedela. In izgubila obe bitji, ki sta ji pomenili vse. Mar je pripravljena podobna usoda za vsakogar med nami? In spraševala sem jo, ganjena in kakor zgubljena, kar obsula sem jo z vprašanji. Kakšen je potem sploh smisel vsega, če pa smo vsi le ene takšne mravlje, ki jih v bistvu ni škoda? Če je nad nami kot nekakšno brezčutno stopalo, ki mendra. Če je tudi človeško življenje nekaj sle-

pega in naključnega. Zakaj je potem ljubezen tako močna, da bi lahko drevesa ruvala? Kakšen smisel ima? In mama Maus me je gledala s svojimi kalnimi očmi. In videla je, zdelo se mi je, globlje vame kot kdorkoli z zdravim vidom. Vštevši mamu in tato. In naposled je rekla: »Vse to ne spremeni ničesar.«

Oh, mama Maus mama Maus! Prav ti si mi to govorila, ti, ki te je usoda samo tepla! Ko bi mogla kaj storiti zate, mama Maus! Ko bi ti lahko z zrcem dobrote vsaj malo olajšala bolečine! A kaj naj naredim? Naj zatajim sebe? Naj zavržem vse, kar sem? Ti ne morem pomoči drugače, kot zoper sebe samo? Naj se uklo- nim pričakovanjem vseh, ki me obdajajo? Naj se upog- nem tem terjajočim pogledom? Vse na svetu bi dala zate, a v mojem grlu je cmok, ki brani besedam na pla- no. Kako naj se znajdem v tem precepu? Kdo mi bo povedal, kateri glas ubogati?

Nekoč je beseda nanescala tudi na moje starše. Saj ni bilo mogoče nikomur prikriti, da se ne razumemo. Povedala sem ji, zakaj mi je pri srcu tesno. Starša sta mi tako rekoč ukazala, naj neke stvari ne povem po resnici. Zdaj pa ne vem, kako. Skupaj sva tehtali in pretresali zadevo. A izhod je bilo zelo težko najti. Še zlasti, ker niti mami Maus nisem hotela izdati vseh po- tankosti. Na koncu mi je predlagala, naj poiščem vmes- no pot. Naj se sicer ne zlažem, vendar vseeno prikri- jem. Češ, da sta mi starša zabičala, naj o teh stvareh ne govorim, ker jih premalo razumem. Predvsem pa, je poudarila, predvsem pa ne smeš več kuhati zamere do staršev. Samo enega tato imaš in eno samo mamu. Če jima z majhno lažjo kako pomagaš, res pomagaš, to navsezadnje ne more biti greh pred Bogom. Veš, v življenju se prav in narobe včasih zelo težko razločita. Ni vse črno-belo. Zlo se lahko skriva pod navidezno krinko dobrega in obratno. Bogvedi, mogoče celo naj- bolj plemeniti včasih požrejo kakšno majhno zlo za ne-

ko višje dobro. Mogoče se celo izkaže, da je bilo tisto majhno zlo samo krinka, pod katero se je skrivalo do- bro. Vsaj tako si predstavljam. Sama presodi, ali sta vredna žrtve ali ne.

Tisto noč, preden sem zaspala, sem dolgo tuhtala. Ali lahko na kakšen način upravičim zahtevo staršev? V sebi sem še vedno čutila, da nimata pravice zahteva- ti tega od mene. Naj poteptam načela, ki sta mi jih ne- nazadnje prav onadva od malega vcepljala!

Naslednje jutro sem kljub vsemu sklenila, da jima dam še eno možnost. Odziva pa ni bilo. Tata in mama se mi nista znala približati na pol poti. Vse skupaj je zelo otežkočalo stanje pri hiši. Ta gneča nas je odtuji- la. Postavila se je med nas kot zid. Nekako nismo mo- gli priti na samo, najti ugodnega trenutka. Še nikoli poprej nismo bili sprti dlje kot teden-dva. Zdaj pa se je stvar kar vlekla in vlekla in vlekla. Postalo mi je že mučno ostajati pri hiši, kjer se nisem mogla izogniti njuni čedalje bolj zoprni navzočnosti. Po pouku sem ostajala kje zunaj. Hodila sem gledat Bobijeve trenin- ge, v kino, s prijateljicami po slaščičarnah. Še mamu Maus sem zanemarila. In ona, to zdaj vidim, je tedaj preživljala najhujše stiske. Pri tem pa se ni imela na koga opreti! Izdala sem jo. To je. Izdala sem jo. Ko me je najbolj potrebovala. Samo nase sem mislila. Kot najbolj sebična kuzla pod soncem! Tega si ne oprostim! Kako sem mogla? Kako neki sem lahko bila tako sle- pa? Ko bi vsaj enkrat, enkrat samkrat zaslutila...

Med mano in starši je napetost naraščala kot v ela- stiki, če jo razteguješ. In moralo je počiti. Nekega dne sem se vrnila domov komaj proti deseti zvečer. Vsi so bili v skrbeh, saj je šole konec ob enih. Mama je že klicala policijo. Tata me je tedaj namlatil pred očmi vseh. Še nikoli ni bil tako razjarjen. Ko se zdaj spo- minjam, se mi zdi, da ga je vsa žensščad in otročad po stanovanju delala živčnega. Poslali so me naravnost

POD ČRTO

Manjšine v glasniku Unesca

Januarska številka glasnika Unes- ca je skoraj v celoti posvečena vpra- šanju manjšin. Izpod peresa raz- nih mislecev in strokovnjakov se nam tako predstavijo krajša razmi- šljanja o pojmu identitete, naroda, kulture.

Tako npr. M. Peressini v svojem članku »Identiteta — karta z dvema obrazoma« opozarja, da je spremem- ba, določena oblika spremembe, traj- na sestavina kulture: zgodovinski do- godki so vedno terjali od družb ne- nehno opredeljevanje in spreminja- nje, izumljanje, oblikovanje novih za-

misli, sposojanje in prilajanje ter odkrivanje novih poti delovanja in mišljenja. »Kultura je zato od vedno bila živo bitje, dogajanje, ki zajema sporazumevanje in medsebojno op- lajanje.« Peressini zatem primerja ta koncept »živega bitja« s skupnostjo (torej tudi narodno skupnostjo), ki se rodi in odrasča; obenem bi bila na- rodna skupnost lahko upodobljena kot stavba, katero so ljudje skupin- sko oblikovali in gradili skozi stolet- ja. »Pojmi, utelešeni v besedah "de- diščina" ali "izročilo", postanejo de- jansko smiselni šele, ko jih obravna-

vamo v okviru prispevka "delo na gradbišču": cilji, znanje, prepriča- nja, vrednote in izročila predstavlja- jo zidake skupinske stavbe. Treba jih je skrbno zlagati, ne smejo se izgu- biti ali poškodovati.«

Kanadski antropolog zatem ugo- tavlja, kako vsi mi, posamezniki, po- trebujemo svojo identiteto, saj nam omogoča, da v določenem oziru stva- ri poenostavimo in uredimo, vnese- mo nekaj reda ne samo v lastna živ- ljenja, ampak tudi v svet, ki nas ob- daja.

P. Garde, francoski jezikoslovec in strokovnjak za slovanske študije (avtor knjige »Vie et mort de la Yu- goslavie«), v svojem krajšem članku

spat. Naslednjega jutra sem se odpravila v šolo z vidno nabasanim nahrbtnikom. Toda v njem ni bilo niti enega zvezka. Pač pa perilo, nekaj oblačil, rezervni supergi, zobna ščetka, glavnik in nekaj denarja. Pobegnila sem od hiše. A bila sem naivna. Zagrešila sem dve napaki. Prvič, pribežala sem naravnost k svoji najboljši prijateljici Petri. Tepka se nisem domislila, da me bodo najprvo iskali ravno pri njej. In drugič, pričakovala sem, da bodo najprej poizvedovali po telefonu.

Pa je že isti večer pozvonilo — na vratih. Petra je pokukala izza zavese. Spogledali sva se.

»Tvoja mama,« je zašepetala.

Nihče drug razen naju ni vedel, kje sem. Petrini starši so bili ves teden pri sorodnikih na deželi. Medve pa tudi nisva govorili z nikomer.

»Se ji zlažem?« je skomignila Petra.

Vdano sem odkimala in pograbila nahrbtnik. Po eni strani sem se maloda veselila, da se vozil končno razpleta. Poklapano sem odprla vhodna vrata. Kaj bo zdaj? mi je preblisnilo skozi glavo. Mama je bila resna ko grob. Postalo mi je čudno ob pogledu nanjo. Buljila sem ji v čevlje in nisem mogla dvigniti pogleda. Nekaj sem zamomljala, kot nekakšno opravičilo, a sem pazila, da ni zvenelo preveč ponižno. Nisem vedela, kako naj se obnašam. Mislim, da tudi njej ni bilo jasno, ali naj me poboža ali naklesti. Tedaj je spravila iz sebe prve zloge: »Mama Maus.«

Pogledala sem ji v oči in ostra ledena sveča se mi je zabodla v srce. Po takšnem udaru pacient sčasoma spet shodi, pravijo v bolnici. Tudi dar govora se mu povrne. Vendar pa, da pri starejših ljudeh ni jamstva. In sploh traja mnogo dlje. Mama Maus bo vsaj še nekaj tednov ležala. Potem pa bo na vozičku in jo bomo lahko pripeljali iz bolnice.

Ko pridemo na obisk, me prepozna. Vidim po izrazu oči. In čeprav ne more govoriti, me te motne

oči sprašujejo vedno isto. Jaz pa ji ne morem sporočiti novice, po kateri žejno hrepeni. Kajti pisma še zdaj ni. Zakaj se že enkrat ne prikaže tisto dobro, ki se skriva pod krinko slabega? Kako naj ga spravim na plan?

Vsak dan s tesnobo v srcu prisluškujem poštarjev korakom, ali ne bi spustil pismo v naš nabiralnik. In že se vživim, kako se s še toplo, zapečateno belo kuverto z neštetimi žigi in pripisi mnogih oblasti zavihitim na kolo in drvim skozi vse mesto in čez rdeče semaforje in po vseh možnih krajsnicah in kljub prepovedi dopoldanskih obiskov prelisičim sestre in planem v sobo mame Maus in ji s tresočim glasom, počasi, s slastjo, ki prežarja sleherno besedo, sleherni zlog in vejico, preberem vnukovo pismo in njeni mrenasti zrkli se kar nekako zbistrijo od solz sreče — potem pa stečem po stopnicah in nabiralnik je prazen. Zakličem za poštarjem, ki je že v naslednjem stopnišču. A mi kot ponavadi samo odkima in skomigne z rameni. Jaz pa se s težkimi koraki privlečem domov in padem na posteljo. Zarijem se v blazino. In neznansko breme me tišči ob žimnico.

Na rami začutim roko. Tata? Ozrem se. Sede poleg mene na rob postelje. Ne reče nič.

»Veš, tata,« se zberem, »ne misli, da vama še zamerim. Vse skupaj... tako čudno se je odvijalo. Ne vem, kar preplavilo nas je. Z mamu vaju imam rada. To hočem, da vesta.«

»Veva,« reče in me poboža po laseh.

»In niso vse laži enako hude.«

Stisne me k sebi. Dolgo se tako tiščiva in prsi mi kipijo. Mama stoji med vrati. Gleda naju s solzami v očeh.

Vstanem. Kakor za starodaven obred se ozremo v dnevni sobi in v tišini posedemo. Tedaj spoznam, ka-

POD ČRTO

z naslovom »Jugoslovanska mora« obrazloži nastanek jugoslovanske države, saj le-ta pomaga razložiti njen kasnejši razpad.

Zanimiv je še posebno podroben opis varstva manjšin v Republiki Sloveniji (izpod peresa prof. Petra Winklerja — Urad za narodnosti Vlade Republike Slovenije), s člani iz slovenske ustave: ta npr. med drugim izrecno določa, da je »skupni cilj vzgoje in izobraževanja na narodno mešanih območjih ustvariti take razmere, da se bodo otroci dobro naučili svojega materinega jezika in razumeli tudi drugi jezik. To pa ni samo dolžnost pripadnikov manjšin, ampak tudi dolžnost večinskega na-

roda. Zato na narodnostno mešanih območjih že od vrtca dalje vsi otroci spoznavajo tudi jezik svojih sosedov in na teh območjih odraščajo rodovi, ki se lahko brez težav razumejo med seboj. To pa je podlaga za aktivno sožitje ljudi na teh območjih.«

Položaj narodnega šolstva v Porabju na Madžarskem in slovenske šole v Italiji sta obravnavala strokovnjaka prof. Valerija Perger iz Lendave ter prof. Pavel Štranj, ki je tudi poudaril, kako je naša šola »največje manjšinsko podjetje«, saj je v njem zaposlenih kar 600 ljudi. Naša šola obenem tvori jedro kompleksnejše celote, to je »slovenskega izobraževalnega sistema« v Italiji, ki obsega

še vrsto zasebnih in javnih zavodov, služb in društev, ki organizirajo razne vzgojno izobraževalne dejavnosti. Prof. Štranj tudi shematsko ponazarja najvidnejše procese, ki jih naša manjšina lahko spozna, ne pa obvlada, ker ima na šolskem področju zelo omejene pristojnosti:

— le del slovenskih staršev vpiše otroke v slovenske šole

— večje število Slovencev, ki so obiskovali slovenske šole, se zaposli v drugih krajih.

Vsekakor pa je »nadaljnji razvoj slovenske šole v Italiji odvisen od odnosa večinskih oblasti in slovenskega narodnega zaledja«.

Vida Valenčič

Ah, vigred, vrni se!

»Zapoj mi o prazniku!« vigred mi šepne.
Morda iz zavisti, ker nisem se zdrznil,
ko z ladje stopila je v Ízu na breg,
pobožala ribnik, ki davi je zmrznil.

A jaz sem prešteval na prste si dneve,
še énkrate, še énkrate, ker ptič me je zmotil
med slivami v svetu s popevko popevk:
o ljubi tam v gnezdu na žolti planoti.

»Ah, vigred, Velika je noč, ki se bliža!
Ime ji je Svit in Nedelja Vstajenja:
s Povratnikom-z-groba odeva se v blišč —
ah, vigred, Povratnik je Stvarnik življenja...

In tvoja in moja in vsaka ljubezen
in vsaka umetnost in bol in napori
gradijo bodočnost v razsežnostih zvezd —
ker On se je vrnil iz groba ob zori...«

»Pozneje se vrnem,« mi reče smehljaje
in z vetrom odjadrata k penam na morju.
A meni ni svetlo-pomladno nič manj —
že dela Velika se noč na obzorju.

Ízu: kaki dve uri z brzcem iz Tokia oddaljen polotok,
obrnjen na jug in dobro znan po občasni zgodnji po-
mladi.

Silni vetrovi in vijolica

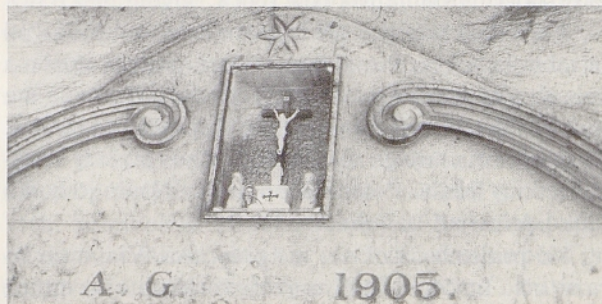
»Kaj ste se leska ledu naveličali,
silni vetrovi iz tunder v Sibiriji?
Mar enoličje vam sivo ni prav,
mrki vetrovi s kitajskih puščav?«

Ni se jim zdelo več vredno odgovora,
z združeno silo so trgali češnjam sna.
Z belim nasmeškom se vrnil je mraz,
sonce pomladi odgnal je od nas.

V kotu med zidom kanalskim in hiš potjo
srečal sem v travice šopu vijolico.
Z rahlim trepetom je zrla v meglé,
drobna in močna in z vonjem zemljé.

»Veš, da se bliža Velike noči spomin —
ti si kot Ona, vijolica, čigar Sin
bil je obljubil Ji, da bo Živ vstal.
Stala pri Njem je, ko bil je krvav.

Ti si kot Ona, vijolica, vonj srcá,
drobnega, skritega, zvestega, trdnega.
Ti si kot Ona do tretjega dne,
ko Ji je sonce objelo roké.«

◀ Zakaj sem pobegnila od hiše

ko mnogo nas pravzaprav je. V naši dnevni sobi se je zbral ves en narod. Na petkrat tri je stisnjeno vse trpljenje, vse krivice, vsi upi in vsa neskončna ljubezen. A vsak je na svojem mestu, tih ko miška. Kot bi to uvežbavali že celo večnost.

Iz miznice vzamem bel list in pero. Spogledamo se. Vsi smo obmolknili. Celo najmanjši dojenčki se kakor zavedajo kočljivosti trenutka in niti ne pisnejo. Sedem za miznico in odvijem kapico s peresnika. Preskusim ga na časopisu. Noče pisati. Imajo lahko tudi peresniki cmok v grlu, ki jim ne da do besede? Na rahlo potolčem s konico po časopisu. Cmok v peresniku se odmaši. Velika črna kaplja kane na dnevne vesti in se razleže. Obrišem si potno dlan ob žabe. Nagnem se nad list.

Mila bakice, začnem. Istočasno berem naglas še drugim: Mila bakice, nadam se da nisi isuviše brinula ali eto, konačno sam u mogućnosti da ti pošaljem pismo.

Ozrem se po vseh teh obrazih okrog mene. Čutim nekaj, da veje med nami, neko žarenje, česar nisem še nikoli čutila.

Hripavo se oglasi najstarejša: Koridor nam je bio presjekao neprijatelj no naše su ga jedinice jutros osposobile. Zapišem. Še predem pritisnem piko, že povzame naslednja: Od sutra će pošta stizati normalno kao i prije, kaže nam zapovjednik.

Zastanem. Neka toplina me obliva in v vratu me sladko stiska.

»Napisala bom miralaj,« rečem in nihče ne ugovarja. »Stoimen nikoli ne pravi zapovjednik, vedno pravi miralaj.«

Slovenci za danes

Zdomstvo - Emigracija

Jože Slobodnik, podjetnik iz Mississauga, Kanada

Morda imam med svojimi intervjuvanci preveč ljudi znanosti in umetnosti in prerediti poiščem človeka podjetništva, tako sem po dolgem času izbrala spet človeka, ki stoji tako rekoč z obema nogama sredi sodobnega sveta, se z njim spopada in si ga podreja, če nekoliko pretiravam, ko gledam njegovo delo z očmi navadnega profesorja. Gre namreč za industrijalca, ki si je ustvaril svoj poslovni uspeh in mednarodni ugled tako rekoč iz nič, z lastnimi rokami, ali bolje, z lastno nadarjenostjo in sposobnostjo. Danes je predsednik TOP GRADE MACHINING LTD, enega najvidnejših podjetij svoje stroke v Kanadi. Seveda je ta nekdani orodjar, danes mednarodno znani industrijalec, tudi kultiviran sogovornik, vsestransko razgledan, s katerim lahko povzameš katerokoli temo, od svetovne politike do literature, in glede na to, da že preko trideset let živi v Kanadi, govori tudi odlično slovenščino, brez — danes v Sloveniji tako priljubljenih — angleških izrazov, in celo uporablja vrsto najsodobnejših izrazov.

Da sem mogla priti do tega sogovornika, temu najprej botruje nekdane znanstvo, saj sem se z njim srečala že v Kanadi. Tokrat mi je prijatelj France Habjan povedal, da prihaja v Evropo, in dr. Irene Mislej, ki ima pregled nad tistimi, ki krožijo okrog SSK, mi ga je pomagala najti. Povabila sem ga domov v Trst in zares je prišel! Tako je lahko intervju neposrednejši, napisan »v živo«. Mislim, da bo našim bralcem všeč.

Zora Tavčar

Podjetnik Jože Slobodnik, predsednik Top Grade Machining Ltd.

Kot podjetnik, pravzaprav tovarnar in hkrati menedžer svojim proizvodom prihajate tokrat v Slovenijo tudi poslovno. Ali so Vaša event. vlaganja v gospodarsko sicer pogumna, a poslovno še malce majavo novo Slovenijo bolj kurtoazna gesta ali pa verjamete, da se ti medcelinski poslovni stiki že tudi »splaćajo«?

Kar se tiče mojega sodelovanja s Slovenijo na ekonomski ravni, sem povezan z neko firmo že sko-

raj tri leta. A ne da bi vlagal v tovarno, pač pa si pomagamo kot sorodni firmi pri tem in onem, denimo pri izmenjavi znanja in izkušenj. Včasih mi kupujemo material za slovensko firmo v Kanadi, oni pa za nas izdelujejo načrte, kadar smo mi pre zaposleni. Oboji pa skupno iščemo evropske trge. Produkti naše firme in naš promet so velikopoteznejši, zato nam npr. slovenska firma preda del poslov, ki jih sama ne obvlada. Zaenkrat se še ne spuščam v investicije. Nekateri podjetniki iz Kanade so že investirali v Slovenijo, splošno mnenje pa je, da to predstavlja še preveliko tveganja, dokler privatizacija v mladi državi ne uspe.

Ste tudi eden vidnih članov vodstva Svetovnega slovenskega kongresa. Menda celo predsednik ameriške oziroma kanadske konference. V Severni Ameriki še kar verjamete v ta projekt, čeprav ga mediji v Sloveniji že kar odpisati in se Argentina — ali vsaj del njene slovenske emigracije — vede do njega precej zadržano. Vsekakor ste bolj kot politik poslovenž in na tej ravni so stiki na takšni svetovni ravni seveda najbrž zaželeni in tudi produktivni. Kaj pa mislite o siceršnjih povezavah in navezavah? Si želite, da se SSK obdrži in njegove dejavnosti še okrepijo in poživijo?

Nisem predsednik Kanadske konference, pač pa sem član Kanadskega sveta v Kanadskem slovenskem kongresu in član predsedstva Svetovnega slovenskega kongresa. (V predsedstvu je osem članov z vsega sveta).

Svetovni slovenski kongres je v glavnem potreben predvsem nam v tujini. V Kanadi smo zelo resno vzeli idejo, da bi se povežalo vse slovenstvo, ne glede na strankarsko pripadnost, vsaj zunaj Slovenije in da imamo Slovenci v svetu en skupen glas v Sloveniji. Istočasno se s tem projektom ohranja tudi sloven-

Pogled na del programskega oddelka.

stvo v svetu. Poživljajo se medsebojni stiki vseh Slovencev zunaj domovine. Pomembno se mi zdi — kot je bilo to že doseženo v času vojne za samostojnost Slovenije —, da bi govorili Slovenci doma in v svetu v istem jeziku. Tedaj je Kongres napravil zelo veliko delo zunaj Slovenije za njeno osamosvojitve in še posebej za priznanje Slovenije v svetu. — In tega mu v domovini danes nikakor ne priznavajo!

Verjamem, da se delo Kongresa da poživiti in okrepiti, le da bi se moral center premakniti iz Slovenije v svet, saj je Kongres pomembnejši za nas, kot za Slovence v domovini.

Pred leti, ko sva bila z možem v Kanadi, sta naju ljubezno prišli iskat v Montreal, naju popeljali z avtom v Ottavo ter dalje vse do Toronta, kakih 600 km. Ali kot tovarnar še križarite po svoji neznansko razsežni državi z avtom, takole od Atlantika do Pacifika, ali pa se poslužujete dražjih letalskih poletov ter zatem najetih avtov za krajše relacije po vele mestih ali podeželju? Do kod seže Vaša prodajna mreža? Ko sem Vas »lovila« po Ameriki, ste bili ravno na eni svojih poslovnih poti.

Kar se da opraviti v enem dnevu, za to uporabljam avto (lincoln), vendar so v Kanadi in Ameriki razdalje velikanske, zato za daljše relacije uporabljam letalo in nato najete avte. — 65% naših proizvodov gre izven Kanade: večina v ZDA in zatem v Južno Ameriko, od Mehike in Venezuele do Čila in Kolumbije. Pošiljamo pa proizvode tudi na Novo Zelandijo, kar je iz Kanade zelo daleč.

Razlog mojega prihoda v Evropo je bil na primer tudi poslovni obisk Nizozemske. Kot poslovnež sem bil tudi s kanadskimi oblastmi v južni Arabiji, Iranu in drugod po Aziji, a doslej večjih naročil še ni.

Nekaj o Vaši proizvodnji! Ob najinem prvem obisku v Kanadi je bila Vaša proizvodna hala sicer zelo razsežna in neznansko visoka, s kar mogočnimi stroji, nekaj specializiranimi delavci in kar uglednimi poslovnimi prostori. Takrat ste v tovarnici izdelovali kalupe za razne plastične izdelke. Pri naslednjem obisku je na novem zemljišču že stala manjša tovarna z napisom TOP GRADE MACHINING in v roke smo dobili večbarvni prospekt s slikami strojev in seznamom izdelkov, ki so kazali že ugledno, dobro vpeljano in uspešno ter močno podjet-

je. Danes pa imate že mednarodno uveljavljeno podjetje. Bi povedali, kako se imenuje, kaj proizvaja. Imate, denimo, svojega idejnega načrtovalca, ki skrbi za nove proizvode, prilagojene novim zahtevam trga? In raziskovalca trga, človeka za poslovne stike in iskanje novih tržišč? Ali pa, kot sem v Ameriki večkrat opazila, vse to v glavnem opravljate sami?

Še vedno proizvodimo kalupe — modele, brizgalna orodja, s katerimi se izdelujejo razni plastični izdelki, na primer: ohišje telefona, posoda, plastična oprema in deli za avtomobilsko industrijo, razni instrumenti v zdravstvu, sanitetni pripomočki ter gospodinjski pripomočki, vse iz posebne plastike.

Ne delamo torej izdelkov, marveč »opremo« oziroma orodje, s pomočjo katerega nato tovarne proizvajajo omenjene izdelke. Naši kalupi, modeli in orodje so večinoma iz jekla, nekaj tudi iz bakra in drugih kovin. To so razmeroma težke reči, od ene tone (1000 kg) do deset ton (10.000 kg) in to mora biti izdelano izredno precizno, da potem v tovarnah proizvodnja lahko steče gladko.

V našem Engineering Departmentu imamo zaposlenih 14 ljudi. Od 80 nameščencev jih je torej kar 14 zaposlenih v tem raziskovalnem in načrtovalnem oddelku. — Prejšnjo poslovno stavbo in pisarniški del smo podaljšali, vendar smo še vedno na istem kraju. — Imam tudi raziskovalca trga, ki veliko potuje po svetu, ko pa je doma, opravlja svoje delo po telefonu ali telefaksu. Dolgo sem delo raziskovanja trga in poslovne stike vodil sam, danes pa imam za to svoje nameščence.

Kako pa je s prevozi teh tonskih pošilk? In na tako velike razdalje? Se spleča?

Kar se tiče prevozov, se skoraj povsod po Kanadi in Združenih državah poslužujemo firm, ki se s tem bavijo. Veliko prevozov opravljamo s tovornjaki, delno tudi z ladjami, v glavnem pa uporabljamo letala, ker je dobava hitra, čeprav dražja, posebno zunaj Amerike, vendar ne pretirano draga. Recimo prevoz do Los Angelesa in Vancouvra ni dosti dražji kot s tovornjaki. Ladje so preveč zamudne. Za Novo Zelandijo seveda pride v poštev le letalo.

Počitniška hiša Slobodnikovih ob jezeru.

Janez in Ana Slobodnik.

Iz rodne Dolenjske ste prišli, kot se reče, goli in bos, le s pridnimi rokami in bistro glavo. Ste imeli že kaj izrazito strokovne izobrazbe ali ste bili samouk z nekaj tehnične in poslovne genialnosti. Gotovo je to najdragocenejši kapital, ampak brez finančne baze v Ameriki tudi ne gre. Kako ste v razmeroma kratkem času »dvignili« tovarno in v njej, kolikor se spomnim, že v začetku zaposlili delavce iz domačih krajev. Kdo Vam je stal ob strani tako strokovno kot finančno?

Nižo gimnazijo sem obiskoval v Metliki. Nato sem končal industrijsko tehnično šolo v Ljubljani, smer orodjarstvo. Takrat tega, kar zdaj proizvajam, sploh še ni bilo — oziroma začelo se je med drugo svetovno vojno, a takoj po vojni še ni bilo razširjeno. Ko sem prišel v Kanado, sem dobil delo v tej stroki, ki je prav tedaj postajala moderna.

Ko sem začel na svoje, sem strokovno stal v začetku za vsem sam. Slovenska banka Janeza Evangelista Kreka mi je zaupala in mi dala posojilo. Načrte za tovarno sem izdelal sam. (Tri leta sem prej delal v stroki in se podrobno seznanil s postopkom izdelovanja kalupov). Potem je stvar pač rasla »sama od sebe«, se pravi, postopoma sem dopolnjeval strojni park in izobraževal »delovno silo«. (Eden od delavcev dela pri meni že 28 let, tovarna pa je stara 30 let.) — Pozneje sem lahko zaposlil inženirje in tehnike in izpopolnjeval proizvodnjo.

V začetku smo delali na neavtomatskih strojih, nato pa smo začeli uvajati kompjuterizirane stroje. Danes je v glavnem vse vodeno preko računalnikov. Ta prehod je bilo zelo zahteven in težak. Posebno finančno je bilo to zelo veliko tveganje, saj ni bilo jasno, ali bo res uspešno steklo. Vendar danes vidim, da je bila to prava poteza in bi brez nje dandanes ne mogli konkurirati podobnim podjetjem.

Od kod ste doma? Lahko poveste nekaj o svojih starših in mladosti ter o šolanju?

Doma sem iz Bele Krajine, iz Bojanje vasi, ki leži med vinogradi nad Metliko. Oče Janez in mati Ana sta imela deset otrok, od teh nas je devet še živih. Imeli smo kmetijo: krave, vole, konje, prašiče. Starša sta dobro gospodarila in v glavnem so nas vse izšolali. Naj naštejemo vse: Ivan, najstarejši, je zdaj tudi v Kanadi in je zaposlen v jeklarski industriji. Marija je z družino v Nemčiji, (njun sin je raziskovalec pri IBM v Nemčiji, hčerka pa menda študira naravoslovje). Tretji, Jože, je umrl kot otrok. Tone živi v Slamni vasi na kmetiji, čeprav je po stroki tehnik. Nato pridem jaz, Jože. Zatem sestra Anica, ki živi z družino v Ljubljani in dela pri mednarodni prodaji; dolgo so bili v Švici, zdaj pa imajo doma privatno tiskarno (ofset in računalniško). Stanko je tehnik in dela z mano; z ženo živita blizu mene. Martin je računalniški programer v Novem mestu, kjer ima tudi družino. Preskočil sem Franca, duhovnika, ki živi v Hamiltonu v Kanadi kot župnik na slovenski fari Sv. Gregorja. Nato je še Slavo, ki je ostal na domu in je uslužben v Metliki. Če bi prišli vsi Slobodniki skupaj, bi nas bilo z ženami vred 33.

Vzgoja doma je bila versko stroga, a vzdušje zelo toplo. — Oba starša sta že pokojna, oče je umrl leta 1972, mama pa l. 1980. Takrat smo se vsi zbrali. (Oče je bolehal že od vojne).

Kdaj in zakaj ste odšli v Ameriko in zakaj ravno v Kanado? Ste se takoj nastanili v Mississaugi, ali pa ste prej bivali v Torontu?

Odšel sem s trebuhom za kruhom l. 1960, da bi kaj ustvaril. Čutil sem se poln energij in načrtov, ki jih doma ne bi bil mogel izpeljati. Izbral sem Kanado, ker je tam že živel stari oče, in sicer v Wellandu. Prej je bil rudar v severnem Ontariu, tedaj pa je v Wellandu delal v jeklarski industriji. Ko sem prišel tja, je bil že upokojen. Tudi brat Ivan je bil že dve leti v Kanadi pri starem očetu. Po nekaj mesecih sem se zaradi dela preselil v Toronto.

Marija in Franc Marolt (starši ge. Darje Slobodnik).

Kaj ste delali prve čase? In kdaj ste prišli na idejo o proizvodnji artiklov, kakršne proizvajate zdaj? Kaj pa zahtevnost in tehnična preciznost, ki je za to potrebna? Ste imeli takoj ob sebi strokovnjake, inženirje? — Kaj pa jezik, ste morali v angleščino »ugrizniti« na novo, ali pa ste že prej imeli nekaj predznanja?

Takoj sem se zaposlil v tovarni kalupov. Po treh letih sem začel misliti na lastno tovarno. Nabavil sem orodje in najel majhen tovarniški prostor ter kupil prvi stroj. Dve leti sem vse delal sam. Izdeloval sem drugačne reči kot zdaj, preprostejše: dele za orodje in za stroje. Produkcija je trajala od 6. ure zjutraj do 11. zvečer, ker sem vse delal sam. Po dveh letih sem izplačal prvi stroj in nabavil nove ter zaposlil nekaj ljudi. Razvoj je trajal več let, stroj za strojem, posojila, vedno več delavcev. — Nazadnje sem se spustil v popolnoma nov tip proizvodnje, razširil ponudbo in našel nove trge.

Danes ima tovarna približno 3000 kvadratnih metrov, s poslovnimi prostori vred, in v proizvodnji dela 80 ljudi. Veljamo za cenjeno, zanesljivo in kvalitetno podjetje, zato nam na trgu ni težko prodreti, smo, kot se temu reče, v svoji stroki trdno uveljavljeni.

Cene morajo biti seveda zmerne, produkt pa na visokem nivoju, to pa je včasih kvadratura kroga. — O tehnični preciznosti sem že govoril, za to skrbi poseben oddelek, v samem proizvodnem procesu pa imam zanesljive ljudi.

Angleščine sem se naučil »na licu mesta«, na večernih tečajih. V nekaj mesecih smo se tečajniki že kar dobro znašli.

Kje ste spoznali svojo ženo? Povejte kaj o njej. Na naju je napravila velik vtis svetske dame, ki se zna sukati v visoki družbi. V Vašem čudovitem domu je človek imel vtis, da je na kakšni plemiški večerji. Vendar vemo, da so naše Slovenke kdaj tako izbrane, tudi če nimajo bratov škofov in očetov diplomatov. Vaši otroci so bili tedaj še majhni, danes so najbrž že v poklicih. — Živate še vedno v tisti prelepi vili?

Ženo sem spoznal v Torontu na Slovenskem letovišču. Z mamo in sestro je prišla v Kanado l. 1955. Oče je že bil v Kanadi od l. 1948 kot emigrant. Pisal se je Marolt in je bil v Sloveniji zaposlen na sodišču, doma je bil iz Moravč, njena mama pa je doma iz Jurjevice pri Ribnici. V Kanadi je potem njen oče delal v tovarni. Moja žena Darja je bila tedaj zaposlena v pisarni in nato, ko sva se poročila, je bila dolga leta moj knjigovodja in računovodja. Zelo vzorna žena in mati je, a tudi poslovna žena ter odlična gostiteljica in kuharica. Še vedno, a ne toliko kot včasih, vabimo prijatelje in poslovne partnerje na kosila ali večerje. Še vedno živimo v isti hiši, to je pač najin dom in človek je navezan nanj.

Otroci so že odrasli, a ne še poročeni. Stephanie dela pri nas v pisarni in opravlja svoje delo z veseljem ter se je odlično vključila v našo ekipo, čeprav je končala povsem drugačno študijsko smer: psihologijo-kriminalistiko. Univerza je potrebna in koristna, tudi če ne misli nadaljevati v istem poklicu. Stanuje pa zase, kupila si je apartman v mestu. Sin

Jožef-Franc, po domače Jožko ali Jože mlajši, tudi dela pri nas. Tudi on se je odselil in živi sam. Končal je univerzo, ekonomijo. Zelo se je navdušil za delo pri nas. Moral je skozi vse faze proizvodnje. Zdaj največ dela v Engineeringu in pri stikih z vladnimi projekti. — Mateja, najmlajša, hodi v drugi letnik univerze, izbrala je humanistično smer, živi pa še z nama. Vsi govore slovensko, njihova slovenščina ni ravno knjižna, a z njo se lahko sporazumevajo. Največ govore slovensko s staro mamo. Drugod je malo prilike.

Imate brata duhovnika, ki živi v Hamiltonu. Bo ostal v Ameriki ali se namerava kdaj vrniti? Imate stike tudi z drugimi slovenskimi duhovniki? In Vaš prijateljski krog, mislim seveda predvsem Slovence?

Pred štirinajstimi leti so salezijanci poslali mojega brata za pet let v Kanado! Odvisen je od svojega reda, tudi če bi rad odšel nazaj v Slovenijo. — Imam precej stikov s slovenskimi duhovniki, posebno tesne stike imam z njimi v Torontu, na primer z župnikom g. Batičem, g. Plazarjem v drugi župniji, z g. Letonjo v Montrealu. Z g. Tonetom Zrnecem pa sva prijatelja že 25 let.

Pri poslovnem delu imam veliko stikov s Kanadčani. Tudi s Slovenci v Kanadi imam dobre stike, predvsem pri raznih organizacijah, v katerih delujem: pri Svetovnem slovenskem kongresu za Kanado, pri Kanadski slovenski gospodarski zbornici, največ pa pri župnijskih srečanjih, na letoviških popoldnevih, pri mašah in drugod.

Veliko ste napravili za slovensko skupnost v Kanadi in tudi zdaj še delujete v raznih odborih ter imate nekaj funkcij ali odgovornosti. Katere? — Podpirate mecenško tudi razne iniciative, ko gre bodisi za slovensko ali za katoliško stvar. Zahvale in priznanja za tak-

Stephanie, Jožko in Mateja.

šne reči navadno človek dobi šele, kot pravimo, na onem svetu. Ali pa ste vendarle že dobili kakšno odlikovanje ali uradno priznanje?

Funkcije počasi opuščam zaradi preobremenjenosti. Trenutno sem še vedno predsednik Gospodarske zbornice v Torontu. Pri SSK sem član Kanadskega sveta in član predsedstva. V Kanadi smo bili člani SSK zelo delavni in angažirani, ko je šlo za osamosvojitve Slovenije: organizirali smo *Slovenski sklad* za pomoč Sloveniji — in tu sem bil z g. Plazarjem med prvimi organizatorji, nabrali smo 550.000 dolarjev in marsikaj potrebnega za bolnišnice, od aparatov do zdravil. Istočasno smo organizirali demonstracije pred kanadskimi oblastmi ter si prizadevali za mednarodno priznanje mlade države. Še zdaj podpiramo vse, kar je dobrega, na primer slovensko radijsko uro v Kanadi, ki smo jo ustanovili prav takrat.

Za slovensko stvar dajemo Slovenci v Kanadi, Ameriki in drugod sorazmerno veliko. Zadnja iniciativa je bila nakup aparata za pregled srca in ožilja za Zdravstveni dom v Metliki.

Priznanj ali odlikovanj ne jaz ne drugi ne iščemo in ne pričakujemo.

Niste emigrant, saj ste za to premladi, v Kanado ste odšli dolgo po vojni. Vendar Vas z emigranti oziroma s katoliško skupnostjo družijo globoko versko prepričanje, pred rojstvom slovenske države pa tudi sen o samostojni in predvsem demokratični državi. Dočakali ste z njimi padec komunističnega režima v domovini. Ali z njimi vred delite danes tudi skepso, s katero gledajo na današnji obraz te sanjane demokracije? Mislite tudi Vi, da je ob vseh kozmetičnih mimikrijah na tem obrazu še razločiti globoke gube nekdanjega obraza, ali ne izžareva iz vseh por še preteklost? Ne govorim samo o medijih, predvsem o tem novem Slovincu, ki je na las podoben staremu. Tako se z nostalgijo spominjam svojih ameriških in argentinskih znancev in prijateljev, ki jim je skrb in delo za domovino vedno pred tistim za lastni žep. In ki jim nobena žrtev za slovenstvo, jezik, vero ni bila prevelika. Ali med svojimi obiski v Sloveniji že kaj čutite ta idealizem, ali pa Vas žalosti ta lov za grešnimi kozli, strankarske igre, oboževanje boga denarja, alergija do vsega, kar diši po krščanstvu, pomanjkanje čuta za skupno stvar?

Komunizem je premalo časa živel, da bi bil res temeljito in dokončno sam padel. Kar je rastlo petdeset let in se ukoreninilo, to je nemogoče odpraviti v nekaj letih. Veseli smo lahko vsaj, da smo prišli do večstranskega sistema in da se stvari urejajo po demokratskem načinu in z ljudmi, ki jih je narod izvolil. Kar je narod izvolil, moramo pač sprejeti. — Po tolikih letih enopartijskega sistema in protiverskega razpoloženja je nemogoče pričakovati, da se bo slovenski človek čez noč dejansko prelevil v idealista, to bo zahtevalo čas. Predvsem je zdaj treba nove šole, nove vzgoje, zlasti pa vzgojiti nov rod katoliških izobražencev in strokovnjakov; morda ne samo katoliških, ampak humanističnih, da bodo moralno prenovili našo mlado Slovenijo. Sem optimist glede prihodnosti, a ne odstopam od zahteve, da pride do globoke moralne prenovе.

Jožetov petdeseti rojstni dan - sept. 1990.

Ste radi v Kanadi? Se boste radi vrnili? Ali pa bi si želeli in si upali danes zaživeti v Sloveniji? Se boste »na stara leta« morda celo vrnili v domovino?

Že če grem v ZDA, pridem rad nazaj v Kanado. To državo imam rad: pokrajino in njenega človeka. Spoštujem kanadski način življenja: v medsebojni slogi živimo razni narodi vsega sveta in raznih ver. Kanada je bila do mene dobra in v njej sem našel svoje mesto, na neki način smo tam pognali korenine. Tako se bom rad čez nekaj dni vrnil v Kanado.

Danes bi nerad zaživel v Sloveniji, moja družina in odgovornosti so pač onkraj oceana. Lepo je priti v Slovenijo — in lepo je oditi. Čudovito je, ko človeka pozdravijo slovensko, ko pride čez mejo, in ga prijazno sprejmejo. Tega pod Jugoslavijo ni bilo. Slovenija je dežela, ki je v mojih očeh vedno lepša, a doma sem le v Kanadi. — Načrtov, da bi se vrnil, pa nimam.

Ste tudi lovec. Kaj najraje lovite in kje? Zakaj vam je lov všeč?

Najbolj pri srcu mi je lov na lose in to mogoče ne, ker bi bil strasten lovec, ampak ker grem rad v naravo. In ko te z avijonom spustijo v divjino, se teden dni ne moreš vrniti v civilizacijo! In to je čudovito: ta počitek, ta hoja po gozdovih, vožnja s čolnom po jezerih — in biti prost, svoboden. — Lovim tudi jelene, če nanese pa tudi medveda. Včlanjen sem v lovsko društvo *Planica*. Imamo pa še eno slovensko lovsko organizacijo, v kateri deluje na primer Miro Rak, ki je o svojih lovskih pohodih napisal celo knjigo *Taki*

22. Mladikin literarni natečaj

Letošnji Mladikin literarni natečaj beleži naravnost presenetljivo veliko število prispevkov: s 55 cikli pesmi in 65 črticami in novelami je sodelovalo 100 avtorjev.

Večina literature je prišla iz matične domovine, le trije avtorji so iz zamejstva, eden pošilja z Japonske, eden s Hrvaške, eden iz Kanade, trije s Koroške. Odmev sveta, ki je bil na našem natečaju tako izrazit, odločno pojema, razveseljiva pa je ugotovitev, kako se prebujajo literarna žilica v matični državi. Zlasti je bogata bera proze s pestro vsebino: prebrali smo zanimive utrinke iz vsakdanjosti, političnih tragedij in družbenih problemov, posameznikovih težav, zakonskega življenja, literarne življenjepise pomembnih osebnosti, kriminalke, humoreske ter krajše zgodovinske zvrsti.

Tudi jezik je večinoma na zadovoljivi ravni, ponekod je večje pero prevladalo nad skromnejšo vsebino, sicer pa se veliko prispevkov odlikuje po svojem pristnem in doživetem sporočilu.

Kot vsako leto je nekaj avtorjev poslalo več prispevkov pod različnimi gesli ter na različnih formatih, prišle so tudi cele zbirke pesmi.

Komisija, ki jo sestavljajo pisatelj prof. Alojz Rebula, prof. Martin Jevnikar, Marij Maver, prof. Diomira Bajc in prof. Ester Sferco, se je sestala 8. februarja na sedežu Slovenske prosvete in je ugotovila, da je prišlo na natečaj v celoti 120 prispevkov proze in poezije. Komisija je prebrala vse prispevke in po pregledu odločila, da podeli vse

razpisane nagrade za izvirno prozo in poezijo:

Za prozo je nagradila naslednja dela:

1. nagrada

Prispevek pod geslom: Špela B.

Naslov: Zakaj sem pobegnila od hiše

Komisija je nagrado utemeljila tako: *Motiv je zajet iz sodobne balkanske tragičnosti. Izdelan je s psihološko pronicljivostjo z močnim humanističnim poudarkom in izpeljan s pripovedno veščino.*

Novelo je napisal Aleksa Šušulić iz Sv. Križa pri Trstu.

2. nagrada

Prispevek pod geslom: Človek je otok

Naslov: Trije otoki

Komisija je nagrado utemeljila tako: *Prispevek zajema iz širše družbene problematike, obdelan je s polnokrvnim umetniškim prijemom in s poudarjeno kulturno in humanistično noto.*

Novelo je napisala Dolores Terseglav — Štrucelj z Reke.

3. nagrada

Prispevek pod geslom: PRIMAE LI-NEAE

Naslov: Poseben primer

Komisija je nagrado utemeljila tako: *Izredno zanimiv motiv, kako mlada Argentinka doživlja današnjo Slovenijo, je izpeljan v tekoči pripovedi in v konkretnem izpiljenem literarnem jeziku.*

Avtor novele je Andrej Arko iz Brestovice na Krasu.

Za poezijo je komisija nagradila naslednja dela:

1. nagrada

Prispevek pod geslom: Berlin

Ciklus 8 pesmi

Komisija je nagrado utemeljila tako: *Pesmi odlikuje modernost občutja, smisel za sodobno problematiko ter poznanje modernega pesniškega izraza.*

Avtor je Brigita Mencigar — de Toni iz Ljubljane.

2. nagrada

Prispevek pod geslom: Nekoč

Ciklus pesmi

Komisija je nagrado utemeljila tako: *Štiri daljše pesmi odlikuje izrazita povednost, izvirnost motivike in izvirno duhovit izraz.*

Avtor je Anica Perpar iz Logatca.

3. nagrada

Prispevek pod geslom: Težak

Ciklus 9 pesmi

Komisija je nagrado utemeljila tako: *V pesmih so zajeti nekateri tehtni doživeti momenti, izraženi v tenkočutnem modernem pesniškem jeziku.*

Avtor je Andrej Rifel iz Kamnika.

Komisija priporoča še za objavo in odkup naslednja nenagrajena prozna dela:

Andrej Makuc — Harmonikar

Marija Cigale — Strah v krvi

Zdenka Mlinarič — Popoldne s teboj

Katarina Mahnič — Reka je zmeraj tam

Ted Kramolc — Abortion

Breda Misja — Mačja peč

Za poezijo pa še pesmi Vladimira Kosa, Irene Žerjal in Mile Kačič.

◀ Slovinci za danes

smo pač lovci, ki ste jo uredili vi. On je član lovskega društva *Alliston*. — Tudi na ribe hodim rad, največ na jezerske. Lovim pa samo po Kanadi, kar pa seveda lahko pomeni tudi dvajset ur vožnje z avtom in nato eno uro z letalom ter več ur peš, da prideš do lovišča. Doma imam tudi kakšno trofejo: impozantno rogovje losa in kožo črnega medveda.

Ali bi želeli še sami kaj dodati?

Rad bi videl, da bi vidva z možem prišla spet v Kanado in bomo šli na primer na ribolov na kako ontarijsko jezero. Čestital bi vama za vse, kar napravi-

ta za kulturno rast Slovencev v domovini in po svetu, kjer vaju vsi poznajo.

No, tale ljubeznivi poklon bom pa kar izpustila!

Želim, da kar ostane! (smeh)

Tako se je približal — po nekajurnem pogovoru in zapisovanju povedanega — čas večerje. In z veseljem sem povabila gosta na večerjo. Naj se mu na tem mestu še enkrat zahvalim za to, da se je ljubeznivo sam pripeljal v Trst na intervju in ga vseh 15 vprašanj ni »zdelalo«. Želim mu v imenu Mladike še vnaprej dobrih poslovnih uspehov, zdravja in zadovoljstva v družini, gospe Darji pa pošiljava z možem prisrčen pozdrav!

Zora Tavčar

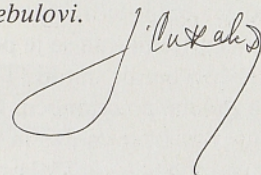
Človek na stranskem tiru

Jože Cukale

Dragi g. Maver!

Nič se nisem oglašil za Božič, niti z voščili, naj bo ta črtica (ali le misijonsko sporočilo) skromen prispevek Mladiki in vašemu apostolatu. Če Vam ugaja, natisnite, Vaša sodba bo merodajna. Svoj bolniški dopust sem porabil, da se s tem zapisom malo oddolžim za pošiljanje Mladike, ki me sicer redko doseže, a kadar me, mi prinese majhen Božič in malo Veliko noč,

*z misijonskim pozdravom vsem okrog Mladike, posebno ge. Zori prof. Rebulovi.
Vaš kot zmerom*

»V tvoji luči, o Bog, gledamo luč.« Ps/36

Nikar ne odložite te črtice! Četudi imate vtis, da bo v njej zaradi psalma nekaj pobožnega, ki pravdanske-mu človeku danes ne leži več. A psalmi so visoka poezija. Morda je komu psalmistova beseda padla v oči, še preden je prebral naslov?

Tistih nekaj črk o človeku na stranskem tiru, so navsezadnje le črke, a so last naše čudovite bogate abecedne izložbe, ki spodbuja misli, misel pa je spre-vodnica luči in ta sveti v človeško temo, nekaterim pa izkreše iskre, da zagorijo v plamen.

Nekdo sedi v vlaku, ki se bliža Kalkuti, stisnjen med branjevec zelnatih glav, ker pač zanj ni bilo prostora v kupejih. Duh zelja povzroča pri navadnih potnikih vihanje nosu, če pa je oprazeno v domači ponvi z do-brim oljem in nekaj začimbami mesnega... hm, to je poslastica! Med nami šumi pogovor, da ta jed, če že ne ozdravlja raka, ga vsaj preprečuje.

Vlak je že zmanjševal brzino in branjevci so nagon-sko pogledovali skozi okenca, ki bi jih lahko ali celo lažje imenovali špranje, pa so že zapazili povleko dol-gega obzidja, zgrajenega še v angloindijskih časih, za-to že temeljito preluknjano po tihotapcih. Medtem se je nekaj vreč riža in sočivja pričelo valiti z odprtih, kajti vsevidna policija se zbira v mestu in jo dežela ne zani-ma preveč.

»Kakšni tihotapci neki!« je šlo tistemu človeku iz črtice skozi možgane. Tukaj naj oko postave obrne hrbet tistim zgaranim telesom, ki jim gre za preživetje.

Zidovje se je začelo počasi odmikati in naredilo je prostor zapuščenim tračnicam.

Vagoni, vagoni, vagoni.

»Pozabljena državna last,« se je utrgalo iz ust bra-datega muslimana. Nekateri so poskušali vstati, pa ni bilo tako lahko, kot posaditi klobuk na glavo, ne da bi komu stopil na prste. No, saj se moraš samo dotak-

niti svojega čela in to pomeni prav toliko kot na zapa-du — oprostite!

Vagoni, kot da jim ni konca. Velike škatle, od ka-terih se je odluščilo nekaj, kar je bilo nekoč rdečega, so zdaj žalujoči ostali z zarjavelimi kolesi, ki se že leta več ne vrstijo. Nekdaj so prepevala sicer trde, a zani-mive koračnice skozi direndaj tržnic, zagrmel preko mostov, pa potišale med minareti, cerkvami in templji in se večkrat na lepem ustavila sredi ravnice posejanih z rižem, pšenico ali samo z visoko resasto travo, mor-da od samega čudenja nad lepoto, kamor se je usipalo sonce ali pa so tista kolesa zabredla v monsunsko bla-to in klicala na pomoč sredi gozdov in sredi noči, ki je poslušala riganje merjascev ali klic sambur jelena. Sicer pa nikoli nisi vedel, kakšna zverina te gleda iz-pod kopic košatih macesnov...

»Otroci v vagonih, glavice pri glavicah. Glej, tam mati doji otroka.«

»Kot na televiziji,« se je nakremžil turški človek.

»Ptički brez gnezda,« se je domislil Dominik. Ta-ko je bilo ime človeku, katerega sivi prameni las so mu navihano silili prek ušes in se spuščali skoraj že beli do vratu in čez. Začudeno so ga gledali sedeči temnokož-ci, ki jim je bengalsko sonce še izostrilo temine. Oni pa je razumel, da so hoteli reči, tega ni rodila naša vroča zemlja in zato so z nekim napol spoštovanjem in od-sotnostjo gledali nanj.

»Ti otroci so kakor cvetovi, iskrivo nagajivi nagci, a bi jih kakšen Rembrand takoj vzel na platna.« Ne-dolžni vriski so segali do njegovega vagona. Dominik je imel otroke rad. In blagoslovil je tiste naškrbljene in zarjavele vagone, ki so sprejeli v svoje naročje brez-domce. »Najbrž so nekje iz Biharja, odkoder jih je oblast pregnala, kajti moderna industrija je zahtevala jezove. V zameno pa niso dobili drugega kot kopico obljub, ki se tako rade pozibavajo po volitvah,« ga je

pogrelo, pa se mu je užaljenost malo unesla. »Ali nisi tudi ti, David, porinjen na stranski tir?«

Vlakovodja je pritisnil zadnje zavore in obstali so na prostornih peronih Howrah postaje.

Množica se je dvignila in dvesto ljudi je pritisnilo k izhodnim vratom kakor roj čebel, ki se je izdrl iz panja in pohitel za svojo matico kraljico. Dvakrat se je zajezilo in neka suhljata starka je padla kot snop nezavestna na peron. Sicer jeznorito mesto pozna tudi globoko človekoljublje in kozarec vode neke Bengalke jo je spravil k sebi.

»Toaleta. Kje so toaletni prostori?«

Polovica teh je ležala razdrta iz bogve kakšnih razlogov in neprijetni duh se je pomešal z dišavami agarbati palčic in omilil smrad. Tako je David spet malo prosteje zadihal po celonočni vožnji na svojo novo postojanko. Rad bi se ustavil in razkoračil, pa ga je lava tisočglave množice zanašala proti izhodu.

Robovi perona so zasijali v jutranjem soncu in se ustavljali ob živomavričnih sarijih potnic in ob belih haljah potnikov, ki so čepeli in pričakovali, da naskočijo sedeže za Madras, Delhi in Bombay.

Skoraj na glas se je zasmel, ko je pomislil na zadnja pisma Ladota iz Buenos Airesa, ki ga je zabelil s kitajsko ljubljansčino-tukaj čiči, pa čaki-. Tudi Lenček je bil na potu iz dežele pod južnim križem proti Koroški in morda... Pismo je David imel s seboj, saj ga je prišlo pozdravit v kavkaške gore, s katerih se je po enem letu vračal, ne več kot pastir osemtisočglavega božjega ljudstva, marveč v tihi Tusculum z imenom Dhijana Ašram.

Zdaj je doma, v prijetni majhni sobici, med obiljem knjig, akvarelov, čisto blizu kapele »power-house«, kjer je dobival sile, ki so mu dajale luč in reflektorje za jutri.

Pričakuje obiskov.

Prišel bo Peter, ki se pripravlja na posvečenje, kateremu piše mlajša sestra maturančka, naj se dobro pripravi. In drugi Šamir, ki ima za seboj teologijo, pa še ni čisto odločen ob izbiri. Moti ga tisoč stvari in ne najmanj neka ljubka črnolaska iz južne Indije. In Sopna. Morala bi biti že tu, saj je navadno točna kakor ura.

Na vrata njegove sobe je potrkalo prav narahlo. Uganil je. To bo Sopna.

»Ave. Dolgo boš živela.«

Pogledala ga je skoraj vprašujoče, zakaj naj bi dolgo romala po tej zemlji?

»Ker sem ravno nate mislil in ti se prikažeš.«

»Praznoverje«, pa ji je vseeno dobro del njegov pozdrav. Bila sta že stara znanca in ubrana na isto valovno dolžino upa in trdega dela.

»Trudna?«

»No, nekoliko že.«

»Upam, da ostaneš pri nas za nekaj dni, saj naš Ašram pomeni hišo miru. In ti ga potrebuješ.« Kolobarji pod očmi so senčili njene globokomodre irske oči, pa so jo napravili še prikupnejšo. Nekoč sta skupno zapela »when Irish eyes are smiling«, oba sta bila dobra pevca.

Popoldansko sonce je zasejalo pramene v njene bujne lase z barvo kostanjev in zlata, neki prijetni mešanici. Usedla se je in popravila belo tenčico preko krila, kakor ga nosijo žene iz Pundžaba. Salvar kamídz.

»Tvojih dvesto otrok ti verjetno dela milijon težav, se mi zdi.«

»Dva tisoč, ne dvesto« je stresla z glavo, da so se ji vsuli lasje in ji zakrili pol obraza.

Dominik je postal radoveden.

»Kaj delajo v tvoji AMADER BARI — Naši Hiši čez dan?«

»Veš polovica je zaposlenih po papirnicah, v tovarnah za plastiko, veliko jih pobira star papir po smetiščih, nekateri žicajo žepe, kjerkoli po železniških postajah. Včasih se znajdejo za zapahi in jih je treba reševati.« Govorila je odkrito, preprosto, kakor da ni nič in vendar jih je čutila čisto blizu. To je Dominik vedel, bolj kot si je ona mogla predstavljati.

»Nekateri tudi snažijo stranišča za nekaj bornih fickov, kajti glad je strog učitelj in večkrat zelo krut. Domov prinesejo morda pet rupij na dan, to je denar za skromno malico.«

»Koliko deklic pa imaš v zavetišču?«

»Petdeset.«

»Čez dan so pri tebi, mislim, kaj pa čez noč?«

»Pošljem jih domov, čez dan ni varno. Ravno to je tisto.« Pogledala ga je s strani, kakor bi pričakovala njegovo nadaljevanje.

»Matere so vendar čez dan zaposlene z moškimi. Hvaležne so mi.« Njen nasmeh je razodeval kapljio ironije.

»Moji otroci so otroci z ulice in matere prodajajo svoja telesa, da nahranijo sebe in svoje. Prostitucija.«

Dominik je za spoznanje sklonil glavo in je razumel, kar je slutil že prej, pa mu skromna Sopna ni povedala, da dela v zvezi s Sestrami Terezije, svoj prostovoljni apostolat, med otroki prostitutk.

»In kako gledajo na svet ti tvoji otroci, na svoje matere?«

»Mala dekleta še ne razumejo, odraščujoča pa kar prizanesljivo.«

»Preveč mladosti jim je ukradeno.« Misli obeh so se strnile v eno.

»Prostitucija. Eden najstarejših poslov človeške zgodovine,« je bridko pripomnil duhovnik.

»Poznam malo Rino. Osem njenih let je preveč za njeno drobceno postavo. In kadar je mati ne pošlje na ulice igrat frnikule, ker zunaj razsajata dež in vihar, jo skriva pod posteljo. Otrokova pamet je še prenežna, da bi razumela žalostni posel svoje matere.«...

Dominiku sicer podobne zgodbe niso povsem nove, saj je hodil njegov apostolat skozi slume, odkoder je vrišč in hihitanje ženskih glasov zgovorno pripovedoval zgodbe arabskih noči. Pa je kar rezko občutil govorico Sopne, ki mu ni prizanašala. Saj je bila njena pripoved in izpoved osebno njena zelo duhovna potreba, da si napolni svoje gluhe loze in zaceli ranjenje votline. Tukaj v Ašramu ji je dana prilika, da si v čudoviti kapeli, v stilu indijskega templja, pred z oljeno lučko osvetljeno Prisotnostjo, nabere moči.

Za trenutek je prenehal potok, ki je bobnel iz nje, kot da se ji je nekaj zataknilo v grlu.

»In moja Mitali.« Z desnico si je pokrila pol obraza. »Neke noči se je ta deklica iz svoje z blatom teptane umazano ozke predsobice vrgla na pijanega »babu« in mu izpraskala obraz v svoji dekliški jezi. Ta jo je vrgel na pograd in jo živalsko oskrunil. Danes je tudi moja Mitali na razpolago vsakemu moškemu v Watgundžu pri Kidderpurju, medtem ko se njene srečnejše znanke še zmerom igrajo s svojimi punčkami v sosednji varnejši ulici, kjer je na razpolago televizor, kamor pa Mitali več ne sme. Je zaznamovana.«

Dominik je pustil, da se Sopna izpove do konca. Pa je imel zanjo pripravljen dober adut z majčkeno prošnjo.

»Sopna, včeraj mi je telefonirala iz Terezijine hiše sestra Ljudmila. Čutil sem, da se ji je telefonski glas tresel od ginjenja.«

Sopna je dvignila glavo in si s prsti popravila kito las, da bi ujela vsako besedico. Ljudmila je bila njena posebna prijateljica.

»Ti verjetno poznaš Dipali? Tisto iz javne hiše v Motidžilu? Maturirala je z odličnim uspehom. Mora se zahvaliti trem študentkam iz kalkutske univerze, ki so ji pomagale z inštrukcijami v angleščini, matematiki in bengalščini v večerni šoli, kjer dobivajo učenci in učenke vsak večer nekaj slaščic. Njena mati jo pride vsako noč iskat in jo odpelje domov; Dipali upa priti na univerzo. Ali bi...«

Sopna je vstala in oči so ji žarele in lahna rožnata senca ji je barvala obraz. »Pripelji jo k meni! Dobila sem podporo pri UNESCO in njen študij bo zagotovljen. Dominik, to je vesela novica, vesela.« Dominik se ne bi čudil, če bi dekle na vrat na nos zaplesala irski jig-jig.

»Doma na Irskem so te klicali Berni ali Bernadette, privzela si si bengalsko ime Sopna, kar pomeni, saj

»V zavetju tišine«

foto Vlastja

veš — Sanja ali sanje. Ti si žena iz evangelija in jih že uresničuješ. Čudovite sanje!« Ni mu odgovorila, pa ji je le dobro delo. Medtem je nekdo potrkal na vrata.

»Jutri zjutraj se vidimo pri Njem.« In že je ni bilo.

Preden je vstopil Peter, in morda še danes Samir, je nekaj novega stopilo vanj, nekaj, kar je že dolgo čakalo pred vrati srca, prepričanje resnične luči, občutek posebnega blagoslova, beseda Kristusova — *Jaz bom v agoniji do konca časov. Nadaljujem svoje trpljenje v obrazu revnega, zapuščenega, posebno v obrazih otroka, ki je zlorabljen, v ženah, ki leže oskrunjene, v telesih prostitutk, ki jih je družba zavrгла, v življenju tistih, ki so potisnjeni na rob eksistence, v alkoholikih in narkomanih, v vseh, ki ne vedo izhoda...*

Dominik ve, kaj pomeni biti duhovnik. Človek, ki je spirt s krivico in je zaljubljen v ljudi, s kanglo polno razdajanja. In četudi je potisnjen na stranski tir, tudi po zarjavelih tračnicah teče življenje in iz mirnega vagona nekega Dhijana Ašrama srečuješ in v Njegovi luči gledaš luč.

Dhyana Ashram, 10-2-94

*Prispevajte
v sklad za kulturo
in za naš sedež
v središču mesta*

AKCIJA
10.000 LIR
ZA KULTURO

Pred tisočletnico prve omembe Gorice v pisanih virih

Konec aprila leta 2001 bo potekalo natanko tisoč let, ko se v pisnem dokumentu prvič pojavi ime današnje Gorice. Listina nemškega cesarja Otona III. z dne 28. aprila 1001. leta nedvoumno in jasno omenja grad **Solkan** in **vas**, ki se v »jeziku Slovanov imenuje« **Gorica**. Poleg teh dveh krajev se v listini omenjajo še reki Soča in Vipava ter potok Vrtovinšček sredi Vipavske doline. Solkan in Gorica, ki se v listini omenjata, nista nastala takrat, le prvič se pojavita z imenom, ki ga v nekoliko spremenjenih oblikah imata še danes. O tem, kdaj sta kraja nastala, zgodovinski viri ne govorijo, vendar so v Solkanu našli ostanke mlajše kamene dobe in ugotovili kontinuiteto naselitve kraja preko železne dobe do antike. V Solkanu je bilo odkrito tudi pomembno langobardsko grobišče. V Gorici so našli ostanke rimsko-davne poselitve pa tudi langobardske grobove. Le o imenu obeh krajev pred letom 1001 ni nobene priče. Na Goriškem so pred letom 1001 pravzaprav z imenom in lokacijo poistovetili edino kraj rimska Castra, današnja Ajdovščina. Pri tem smo seveda izvezli Oglej in še nekaj krajev kot **Ad Fórnulos** ali **Pons Sónti**, katerih lega ni določena.

V Gorici so se že pričele uvodne prireditve z oznako tisočletnice, saj je to tako spoštljiv jubilej, ki ga ni mogoče zamarniti. K njegovi počastitvi sta v prvi zavezana dva kraja: Solkan, (ki je s svojim gradom botroval nastanku ali pa vsaj pomembnemu razvoju Gorice) in seveda sama Gorica. Solkan, ki je nastal očitno že iz antičnega in kasnoantičnega obrambnega naselja, je po letu 1001 izgubil svoj mestotvorni značaj. Postal je nekakšno predmestje Gorice, ki je dobila z nastankom dinastije goriških grofov pomembne upravne in gospodarske naloge.

V preteklih desetletjih je italijanska publicistika zelo svojevoljno interpretirala cesarski dokument zlasti način, kako se Gorica predstavi, namreč kot **vas**, ki se tako imenuje v jeziku Slovanov. Dela, ki so poudarjala italijanstvo mesta, so običajno navedbo opuščala, saj le kako naj bi imela najbolj italijanska Gorica svoj izvor v slovanski besedi!

Do leta 2001 nas loči še sedem let, vendar je to sedemletje primeren čas, da se morejo opraviti zgodovinske in arheološke raziskave, vezane na mesto Gorica in bližnji Solkan. Bolj kot katerikoli drugi jubilej zavezuje tisočletnica

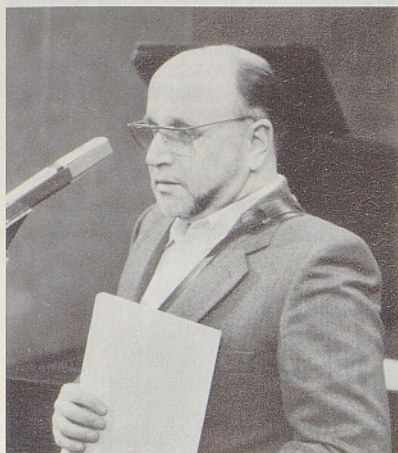
Goričane, ne oziraje se na narodnost ali državno pripadnost. Proslavlja se prvi pojav imena, ki je dalo tudi ime deželi in njenemu prebivalstvu. Zavrlo tega je tisočletnica Gorice vsestranski izvir ne le za strokovnjake, ki se preteklosti lotevajo z arheološko ali zgodovinsko metodo, pač pa za celotno družbeno-politično stvarnost naših dni. V tako širokem razmahu obveznosti in zahtev ni lahko opredeliti nekaj konkretnih nalog. Vendar lahko zapišemo, da je pogled na tisočletno zgodovino mesta in dežele ena izmed temeljnih. Arheologom, zgodovinarjem, narodopiscem, sociologom in antropologom se ponuja edinstvena priložnost, da bi zastavili skupno, mednarodno delo v podobi seminarjev, simpozijev in knjižnih objav. Z zgodovino goriške dežele so se in se še ukvarjajo predvsem Slovenci, Italijani in v nekoliko manjši meri Nemci. Zadnja leta je ponovno oživelo zanimanje za srednjeveško razdobje in delo zgodovinarja Petra Štiha o ministerialnih goriških grofih; opozarja na mnoge neznanke in neraziskane probleme. Več problemov nastane takrat, ko se raziskovalec loti zgodovine Goriške po letu 1500; odgovori in rešitve tiče še vedno v neraziskanem arhivskem gradivu. Zato bi lahko tisočletnico Gorice tudi razumeli kot spodbudo za raziskovanje skozi stoletja, za raziskovalno delo, ki bi temeljilo na mednarodni pobudi ter potekalo po načelu in pod strokovnim nadzorom.

Tisočletnica prve omembe Gorice in Solkana, posredno tudi goriške dežele, ne more ostati le pri tem, da izidejo le razkošne foto monografije, značka, znamke, ali razglednice. Če se iz proslav ne bo rodilo resno znanstveno delo, je proslavljanje obsojeno na neuspeh. Prav zato ni nevredno sedaj, ko je takorekoč že skrajni čas, opozoriti znanstveni svet na obvezo, ki jo mora sprejeti. Tisočletnica je tudi kulturni dogodek, čeravno postavljen v bližajočo se prihodnost; dogodek, ki je vreden, da nanj tudi na tem mestu opozorimo. Nekako v njegovi senci se bo Goriška leta 2000 spomnila na petstoto obletnico, ko je postala ena izmed dežel habsburškega imperija. Oba jubileja sta med sabo najtesneje povezana in kazalo bi ju združiti, vsaj kar zadeva raziskovalno delo na polju zgodovine, v enovit projekt.

Branko Marušič

Iz delovanja DSI

Prof. Evgen Bavčar

Društvo slovenskih izobražencev v Trstu je februarja nadaljevalo svojo redno dejavnost ob ponedeljkih v Peterlinovi dvorani. Kljub oviram zaradi obnovitvenih del poteka dejavnost neprekinjeno. Tako je 7. februarja bil gost večera teolog prof. Jože Krašovec, ki je predaval o kolektivni kazni v Stari zavezi; v ponedeljek, 14. februarja pa sta DSI in Slovenska prosveta skupaj priredila tradicionalno Prešernovo proslavo, na kateri so podelili priznanja Mladi oder in objavili rezultate literarnega in fotografskega natečaja Mladike. Govornik na proslavi je bil naš pariški kulturni ambasador Evgen Bavčar. Odlomke iz nagrajenih del so brali člani Radijskega odra. Gojenec Glasbene matice Stefano Artesi iz šole prof. Mojce Šiškovič pa je odigral pet Chopinovih

Dr. Valentin Inzko.

Udeleženci okrogle mize: dr. Drago Legiša, dr. Branko Agneletto, dr. Rafko Dolhar, prof. Bruna Ciani, dr. Jože Škerk in Ivo Jevnikar.

preludijev. V ponedeljek, 21. februarja je prof. Bogdan Dolenc predstavil najnovejšo knjigo Alojza Rebule »Koraki apostolskih sandal«. V ponedeljek, 28. februarja je v društvu predaval ugledni koroški kulturni in javni delavec dr. Valentin Inzko o koroških Slovencih med preteklostjo in prihodnostjo.

Na tem mestu zabeležimo tudi kulturni večer, ki ga je v Peterlinovi dvo-

rani pripravil krožek za družbena vprašanja Virgil Šček. V četrtek, 17. februarja, so predstavili izid publikacije o delovanju slovenskih političnih skupin v prvih povojnih letih. Knjigo je napisala prof. Bruna Ciani, pri okrogli mizi ob predstavitvi pa so sodelovali politični protagonisti iz tistih let dr. Branko Agneletto, dr. Drago Legiša in odv. Jože Škerk.

Profesorja Luigi Tavano in Lojzka Bratuž.

Devetnajsti natečaj »Mladi oder«

Na lanski razpis se je odzvalo 17 skupin, tako da sta organizatorja natečaja, Slovenska prosveta iz Trsta in Zveza slovenske katoliške prosvete v Gorici, podelila prav toliko priznanj in sicer 10 za Goriško in 7 za Tržaško.

V tretji kategoriji, v katero spadajo šole in mladinske igralske skupine, so priznanje Mladi oder na Prešernovi proslavi v Peterlinovi dvorani prejeli: pedagoški licej »Simon Gregorčič« iz Gorice, osnovna šola »Fran Erjavec« iz Štandreža, osnovna šola »Alojz Gradnik« iz Števerjana, srednja šola »Fran Levstik« s Proseka in Kontovela in srednja šola »Fran Erjavec« iz Rojana.

V drugi kategoriji (za društva) so priznanje prejeli: gledališki krožek prosvetnega društva »Frančišek Borgia Sedej iz Števerjana«, mladinski odsek prosvetnega društva »Štandrež«, katoliško prosvetno društvo »Hrast« iz Doberdoba, kulturno društvo »Sabotin« iz Štmavra, prosvetno društvo »Rupa-Peč«, igralska skupina »Tamara Petaros« z Opčin, Slomškov dom v Bazovici in igralska skupina prosvetnega društva »Mačkolje« iz Mačkovelj.

V prvi kategoriji (za prave igralske družine) pa so priznanje prejeli: igralska družina prosvetnega društva »Štandrež«, Oder 90 iz Gorice, igralska družina kulturnega društva Igo Gruden iz Nabrežine in gledališki krožek Slovenskega kulturnega kluba iz Trsta.

Razstava o Slovencih v Argentini

Inštitut Studia Slovenica, ki ga vodi prof. Janez Arnež, je skupno z izseljen-skim društvom Slovenija v svetu priredil v Slovenskem šolskem muzeju v Ljubljani doslej največjo razstavo o Slovencih v Argentini po II. svetovni vojni. Odprli so jo 7. marca. Na ogled je 500 knjig in brošur, veliko časopisov in 400 fotografij o življenju zdomcev v Argentini.

Inštitut Studia Slovenica je nastal v New Yorku, kjer je že izdal vrsto strokovnih knjig, večinoma v angleščini. Zdaj pa ima sedež v Škofijskih zavodih v Šentvidu, kjer je že zbran njegov edinstveni arhiv in zdomski knjižni fond.

UMRLA EVELINA PAHOR

V bolnišnici v Šempetru pri Gorici je 17. aprila umrla tržaška javna delavka in učiteljica Evelina Pahor. Rodila se je 11. septembra 1916 v Trstu. Pisatelj Boris Pahor je bil njen brat. Dolgo je skrbela za otroške radijske oddaje, pisala je v Pastirčka in verske liste, saj se je zelo zanimala za ekumenizem in dobrodelnost.

O KOSOVELU V ITALIJANŠČINI

Pri založbi Studio Tesi v Pordenonu je v uspešni zbirki biografij izšla knjiga o Srečku Kosovelu, ki jo je v italijanščini napisal tržaški pisatelj Boris Pahor. Ravno ob 90-letnici pesnikovega rojstva je tudi v italijanski javnosti vzbudila veliko zanimanje.

UMRL DR. IGOR FRANKO

V Gorici so 19. marca pokopali dr. Igorja Franka. Rodil se je 23. septembra 1900 v Solkanu in bil prej splošni zdravnik, potem pa dolgo zobozdravnik v Gorici.

TRETJA EVROPSKA LISTINA

Evropski parlament je 9. februarja odobril tretjo listino o pravicah manjšin. Znana je po imenu poročevalca, ki je bil irski poslanec Marc Killilea. Za dokument se je izreklo 318 poslancev, eden je bil proti, šest pa se jih je vzdržalo.

Prejšnji dve listini sta tudi znani po imenih poročevalcev: listina Arfè iz leta 1981 in listina Kuijpers iz leta 1987.

Ravnatelj slovenskih šol v Argentini je ob obisku Kulturnega doma v Trstu pozdravil ravnatelj SSG Miroslav Košuta.

Umor v Mogadišu

V Trstu je 20. marca žalostno odjeknila vest o nasilni smrti televizijskega snemalca Mirana Hrovatina. V somalski prestolnici Mogadišu so ga skupno z dopisnico tretjega italijanskega televizijskega omrežja RAI hladnokrvno umorili.

Po Aleksandru Oti je tako v kratkem slovenska narodna skupnost na Tržaškem izgubila dva aktivna pripadnika s področja javnega obveščanja. Prej Mostar, zdaj Mogadiš. Vojna in podivjano nasilje sta pljusknila tudi med nas.

Miran Hrovatin se je rodil 5. junija 1948 v Trstu. Leta 1975 je postal televizijski snemalec pri Agenciji Alpe-Adria, leta 1989 pa je s kolegi ustanovil televizijsko agencijo Videoest. Veliko in zelo kvalitetno je delal za družbo RAI, zlasti na bojiščih na Balkanu, splošno znan in priljubljen pa je bil po vsem zamejstvu.

Pri Prešernovi proslavi v Prosvetnem domu na Opčinah, ki so jo skupaj pripravili kulturni delavci izpod farnege zvona sv. Jerneja, je nastopil tudi zbor Tabor pod vodstvom Svetka Grgiča (zgoraj); častni gostje na prireditvi so bili domači ustvarjalci Zora Tavčar, Alojz Rebula, Marko Sosič in Vinko Beličič (spodaj). Umetniška beseda, ki so jo podali igralci skupine »Tamara Petaros« in društva Tabor, je bila iz del omenjenih avtorjev.

NOVI TAJNIK SSK

V Gorici je bil izvoljen za novega pokrajinskega tajnika Slovenske skupnosti Aleš Figelj, za predsednika pa je bil potrjen dr. Štefan Bukovec. Prejšnji tajnik je bil Hadrijan Corsi.

V Trstu je bil za pokrajinskega tajnika potrjen Martin Breclj, za predsednika pa je bil izvoljen odv. Jože Škerk, ki je nasledil dr. Zorka Hareja.

8. deželni kongres SSK bo 16. in 17. aprila v Trstu.

50-LETNICA UMORA V UL. ROSSETTI

Ob 50-letnici umora dr. Stanka Vuka, njegove žene Danice Tomažič in njenega obiskovalca dr. Draga Zajca je Slovenska skupnost priredila spominsko svečanost pred grobnico Tomažičevih pri Sv. Ani v Trstu. Govoril je tržaški pokrajinski tajnik SSK Martin Breclj. Prisotni sta bili dve Vukovi sestri, kot tudi pisatelj Fulvio Tomizza, ki je žrtvama pred leti posvetil roman.

FOTOGRAFSKI NATEČAJ MLADIKA 93

Komisijo, ki je bila zadolžena, da oceni poslane izdelke za fotografski natečaj Mladike, so sestavljali Marjan Jevnikar, Edi Žerjal in Sergij Pahor. Sestala se je v četrtek, 10. februarja in pregledala izdelke osemnajstih udeležencev natečaja. Vsi so poslali po več fotografij.

Tudi letos je raven izdelkov — gledano na splošno — dokaj nizka. Mnogo fotografij je namreč iz izrazito domačega in celo družinskega okolja, ki so za avtorja gotovo zanimive in pomenljive, a ožjega kroga ne preraščajo. Veliko preveč je tudi zgolj pokrajinskih motivov brez osebnega pristopa. Polovica prijavljenih fotografij pa je to raven prekoračila, ker imajo večjo sporočilnost in splošnejši pomen pa tudi tehnično dajejo slutiti že veččo roko in oko ter pričajo o estetskem čutu avtorja. Nekaj del je zelo zanimivih tudi s socialnega vidika, vendar jih ne spremlja tehnično zadovoljiva izdelanost.

Prvo nagrado prejme **Janez Korošič** iz Ljubljane za sliko z geslom *Breza*, ki — sicer tradicionalno — vendar lepo ponazarja tipično slovensko pokrajino in njene elemente. Delo daje slutiti že preizkušenega amaterja, ki se zna poglobiti v obravnavani predmet in ga zna fotografsko podati ter predstaviti javnosti.

Drugo nagrado prejme **Andrej Štekar** z Opčin za delo z naslovom *Zadnja kmetija na Opčinah*. Tudi on, ki je že večkrat sodeloval na natečaju Mladike, kaže na dobro poznanje tematike in delo je tudi tehnično dobro izvedeno z bogatimi odtenki sivih barv, ki dobro dokumentirajo predmet in ga grafično oplemenitijo.

Namesto ene same tretje nagrade smo že v razpisu natečaja uvedli več odkupnih nagrad, tako lahko damo priznanja več avtorjem. Pri tem ni predvidena lestvica, vendar pa si prvo omembo zasluži **Marina Šturman** iz Mačkolj za sliko *List v ledu*, s katero je preko gole figuralnosti dosegla eleganten učinek z odtenki barv in prosojnosti ledu. *Zapuščena kraška hiša* je tema druge odkupne nagrade, ki si jo je zaslužila ista avtorica zaradi izvirnega pogleda skozi okno porušene hiše. Z *Detajlom stare istrske hiše* si je priborila odkupno nagrado **Magda Šturman** iz Mačkolj, ki je s tem delom pokazala smisel za domače okolje.

Silvan Pipan iz Preserij pri Komnu pa je dobil odkupno nagrado za elegantni pogled na usločeno deblo mrtvega drevesa.

PESEM MLADIH 1994

V tržaškem gledališču Miela je bil 20. marca tradicionalni koncert otroških in mladinskih zborov, ki ga prireja Zveza cerkvenih pevskih zborov. Na reviji Pesem mladih je tokrat nastopilo 13 zborov, dvorana pa je bila nabito polna. Priložnostno misel je podala javna delavka prof. Vera Tuta Ban (levo).

AMERIŠKO-SLOVENSKI KONGRES

Konec februarja so na zasedanju v New Yorku izvolili 15-članski upravni odbor in nadzornike ter odobrili začasna pravila Ameriško-slovenskega kongresa, torej konference Svetovnega slovenskega kongresa za ZDA.

ANDREATTA IN PETERLE TER MANJŠINA

Italijanski zunanji minister Beniamino Andreatta je 4. marca sprejel v Rimu skupno zastopstvo Slovencev iz Italije. Razprava je bila posvečena zlasti zaščitnemu zakonu. To je bilo njegovo prvo uradno srečanje z manjšino. Istega dne je sorodno delegacijo sprejel v Trstu slovenski zunanji minister Lojze Peterle. Oba šefa diplomacij sta namreč sodelovala pri »vrhu« Srednjeevropske pobude.

I GIORNI DI TRIESTE

»Tržaški dnevi« je naslov knjige politika Paola Emilia Tavianija, ki je izšla pri založbi Civitas v Rimu. V njej je dnevnik iz obdobja 15. avgust 1953 — 4. november 1954. Takrat je bil Taviani italijanski obrambni minister.

SACCO D'ITALIA

To je naslov najnovejše zgodovinske knjige časnika Ricciotti Lazzeri, ki je izšla pri založbi Mondadori. V njej opisuje nacistično medvojno ropanje italijanskega gospodarskega in umetniškega bogastva. Govor je tudi o tržaškem uničevalnem taborišču v Rižarni.

ODV. M. BITEŽNIK 70-LETNIK

Tržaški odvetnik in javni delavec dr. Mitja Bitežnik je praznoval 20. februarja svojo 70-letnico. Rodil se je v Gorici, z družino pa je bil pod fašizmom begunec v Jugoslaviji. Po pravni fakulteti, ki jo je končal leta 1948 v Bologni, se je naselil v Trstu, kjer je bil tudi profesor in se je vključil v javno življenje.

UMRLA ZALA VUK BESEDNJAK

V bolnišnici na Katinari pri Trstu je 1. marca umrla narodna delavka Zala Vuk Besednjak. Bila je sestra umorjenega pesnika in javnega delavca dr. Stanka Vuka in vdova po politiku in poslancu v rimskem parlamentu dr. Engelbertu Besednjaku. Rodila se je pred 85 leti, z možem pa je delila leta emigracije na Dunaju in v Beogradu, dokler se nista leta 1950 naselila v Trstu.

UMRL FRANCE LOKAR

V rojstni župniji Višnji Gori je 16. februarja umrl duhovnik in pesnik France Lokar. Rodil se je leta 1917, v duhovnika pa je bil posvečen leta 1943. Izdal je dvanajst pesniških zbirk, deset let pa je urejal Družinsko pratiko.

Sredi marca so na Opčinah in v Ricmanjih odprli pomembni razstavi o naši prisotnosti v teh krajih. Na Opčinah so v dvorani Hranilnice in posojilnice razstavili rokopise in knjige iz župnijskega arhiva (levo); v Ricmanjih pa so postavili na ogled dragocenosti ricmanjske cerkve sv. Jožefa (desno).

Osemdeset let profesorja in ravnatelja v pokoju Borisa Tomažiča

Pri seštevanju cele vrste uglednih tržaških javnih delavcev in kulturnikov, ki so v letu 1993 slavili svoj visoki jubilej in jim je Mladika posvetila slavnostni članek, ni nihče preveril letnice rojstva še mladostnega, a družabnemu življenju nekoliko odmaknjenega ravnatelja in profesorja v pokoju Borisa Tomažiča, človeka, ki ima za slovensko šolstvo v Trstu in na Goriškem, (še posebej pa kot avtor cele vrste odličnih učbenikov) izjemne zasluge. Naj se mu torej oddolžimo z nekajmesečno zamudo!

Avtorica tega zapisa sem profesorja Tomažiča najprej spoznala po pripovedih njegovih učencev. Ti so ga spoštovali in se ga hkrati zaradi njegove strogosti bali, slovel je namreč po svojem spraševanju, ki je sestajalo iz samo dvajsetih vprašanj — »domandine« jih je imenoval, bila pa so sestavljena tako, da je dijak v odgovorih moral pokazati, da pozorno posluša v šoli, da trdo dela doma in da je obenem razgledan na vse strani. Da si je pri svojih učencih tako zahtevnost lahko privoščil, me je prepričalo to, da sem v svojem literarnem krožku v SKK ob katerikoli zahtevnejši temi odkrila, kako so o tem že govorili pri prof. Tomažiču in njegovih urah italijanščine. Torej so širšo kulturno informacijo dobivali pri slovenskem profesorju italijanske literature. Sama sem ga poznala kot profesorja in ravnatelja, zato ga lahko kot profesor označim kot »gospoda« v najplemenitejšem pomenu te besede, bil je namreč pravičen in strog, a hkrati viteški, srčen, do dijakov očetovski, s kolegi duhovit in iskribe besede, da nadrejenih in oblasti neuklonljiv. Tako se ni čuditi, da ga najdemo v delegaciji *Sindikata slovenske šole* pri predsedniku poslanske zbornice v Rimu Pertiniju in pri manifestaciji slovenskih šolnikov v Rimu, ko je šlo za pravice slovenske šole. Obenem pa ga že takoj po vojni najdemo pri poskusih ustanavljanja slovenske strokovne, nižje srednje in pozneje trgovske šole v Gorici; poskusi, ki so mu uspeli, ta-

ko da je sam postal prvi ravnatelj novo-ustanovljene šole. Leto kasneje pa ga njegove vodstvene sposobnosti že pripeljejo na ravnateljsko mesto klasične gimnazije. In ko je nato prestavljen v Trst kot profesor, je prav kmalu spet ravnatelj, tokrat na učiteljišču, a le za kratek čas; leto 1973 pa ga — po ravnateljskem izpitu — ponovno vrne Gorici, kjer odselej deluje kot redni ravnatelj goriške klasične gimnazije in liceja.

Vzporedno s poučevanjem in ravnateljevanjem pa teče druga, še pomembnejša dejavnost tega izjemno dejavnega in sposobnega zamejskega šolnika, po stroki klasičnega filologa (doktoriral je na Katoliški univerzi v Milanu), a razgledanega tudi po mnogih sorodnih področjih. Kot so rasle potrebe slovenske šole, še posebej pri nas, kjer smo imeli latinščino takrat vse od nižje gimnazije dalje (so nastajale tudi učne knjige). Najprej skromnejše po obsegu, denimo že v prvih povojnih letih ciklostiliran *Latinska vadnica in slovnica* za l.r. ter *Latinsko-slovenski in sl.-lat. slovarček* k vadnici ter *Latinska antologija*, v petdesetih letih pa *Ciceronova pisma in berila* ter *Filozofski izrazi*. Zatem je pod zavezniško upravo izšla redna knjiga *Pabulum animi*,

latinska čitanka za srednje šole ter *Izbor Ciceronovih pism*. Sledi *Zgodovina latinske književnosti II*, *Zgodovina filozofije I* (z dr. Brajšo) ter *Zgodovina za višje srednje šole* (Prazgodovina in antični vzhod), s ponatisom I. 1980, ter *Rimska zgodovina za višje srednje šole* (ponatis 1983) ter v sodelovanju s profesorjem Milkom Rennerjem *Zgodovina grške književnosti I*. (Knjige, ki bi jih najbrž s pridom uporabljali na novi škofijski gimnaziji v Ljubljani!) Naj dodamo za bralce zunaj Trsta in Gorice: pri nas je pisanje učbenikov navadno brezplačno!

Če smo do zdaj spoznali delo in lik profesorja Tomažiča, omenimo nazadnje še nekaj zanimivih podatkov o njegovem življenju: rojen je bil novembra 1913 v Srednjem pri Kanalu, njegov oče je bil učitelj, žal pa je umrl, ko je bilo Borisu 9 let, mati je ostala sama s štirimi otroki. Kot sirota je dobil štipendijo, da je mogel študirati na gimnaziji v Tolminu in stanovati v zavodu. Po maturi je študiral v Milanu in diplomiral tik pred vojno. Kot vojak je s tečajmi postal poročnik in je služil tudi v Grčiji. Ob ital. kapitulaciji je bil v nemškem ujetništvu, od koder pa je zbežal. Takoj po vojni začne poučevati na nižji srednji šoli v Gorici, (ostalo smo navedli na začetku). Danes profesor živi z družino (gospa Zdenka je prof. ter je svakinja slikarja Lojzeta Spacala, sin Bojan je inženir gradbeništva) na Opčinah. Tam ga lahko videvamo, (kakor sem ga tudi opisala, seveda ne z imenom,) kot literarni lik v eni od novel v svoji knjigi *Ob kresu življenja*: droben, žilav, škratovski, kako z naglim in mladeniškim korakom stopa mimo ograje srednje šole in me pozdravi s svojim navihanim nasmeškom in se mu pri tem zablika hudomušen sinji odsev izpod košatih obrvi, češ, kajne, tudi upokojenemu profesorju je lepo živeti. Tak je ta naš osemdesetletnik! Pa še naše čestitke — malo pozne — sicer — k jubileju.

Zora Tavčar

Prva podelitev Jurčičevih nagrad v Sloveniji

Nagrajenca: Viktor Blažič in Danilo Slivnik

Ob 150-letnici rojstva pisatelja in prvega pravega slovenskega časnikarja Josipa Jurčiča si je **Nova revija** v sodelovanju z **Društvom slovenskih pisateljev** zamislila domiselno in odmevno iniciativo: podelitev Jurčičeve nagrade za najvišje dosežke v slovenskem medijskem prostoru, se pravi za časnikarje in urednike v slovenskih časopisih, radijskih in televizijskih hišah. Poleg strokovne kvalitete pa naj bi izbrani časnikar izstopal z neko drugo, redkejšo in doslej še premalo upoštevano in nikoli posebej ovrednoteno vrtilino, namreč s svojo pokončno, neodvisno, pošteno in resnicoljubno držo ter za danes v Sloveniji posebej cenjeno »raziskovalno novinarstvo«. Da bi bila tudi pri podeljevalcih poudarjena kompetentnost in neodvisnost, je pripravljalni odbor izbral v žirijo odlična imena iz sveta slovenske kulture in znanosti, ki hkrati niso člani nobene stranke. Tudi sama nagrada naj bi ne bila sponzorska — kar bi zahtevalo neko odvisnost od darovalca, — marveč donatorska. Glavni donator in mecen je bil tokrat avstralski podjetnik, senator Dušan Lajovic, pridružila pa sta se mu še založba Mladinska knjiga in Društvo slovenskih pisateljev. Člani upravnega odbora Sklada Josipa Jurčiča in obenem člani žirije so bili: predsednik Janko Kos, univerzitetni profesor; predsednik odbora Sklada je bil odvetnik Drago Demšar; sledijo pesnik Dane Zajc, predsednik Društva pisateljev, dalje pesnik in urednik Nove revije Niko Grafenauer, pisatelj Drago Jančar in Jože Snoj, slikar Janez Bernik, skladatelj Lojze Lebič, filozof Primož Simoniti, predsednik Slovenske Matice, končno še teolog, magister Janez Pogačnik, pa še tajnica Društva pisateljev Barbara Schubert ter urednik in esejist in tajnik upravnega odbora sklada Aleksander Zorn. Sami člani žirije so bili torej kvalificirane osebnosti, ki so že v desetletju pred osamosvojitvijo Slovenije javno izražali svoje nezadovoljstvo s prejšnjim družbenim sistemom in s stanjem glede človekovih pravic in osebnih svoboščin v njem. Poudarili so, da se nimajo za vrhovne razsodnike, marveč da bodo odločali kot kvalificirani bralci in s tem torej tudi kot del intelektualno osveščene javnosti. Nagrada — in jeseni tudi štipen-

dija — naj bi vzpodbujala časnikarje k večji osebni odgovornosti, k vrednotam demokracije, k visokim strokovnim dosežkom in predvsem k iskanju in zavzemanju za resnico. Nagrajenec je torej lahko le neodvisen, etično odgovoren, intelektualno pronicljiv časnikar, kakršnega potrebuje nova, demokratična Slovenija.

Ob vsem tem vedenju sem seveda z radovednostjo odšla kot povabljenka na svečano podelitev Jurčičeve nagrade in na tiskovno konferenco v Društvu pisateljev. Seveda sem kot temeljit bralec časopisja v Sloveniji in vnet gledalec ljubljanske televizije že doma v duhu podelila svojo osebno nagrado Viktorju Blažiču ali morda tudi Danilu Slivniku, ki bi po mojem nestrokovnem, a ljubiteljskem mnenju to odlikovanje najbolj zaslužila. (Oba sta tudi že predavala v Društvu slovenskih izobražencev v Trstu, Blažič pa je celo nastopal na Dragi in bil dolga leta sodelavec Pahorjevega Zaliva.) Na poti k tiskovni konferenci sem srečala Viktorja Blažiča in sem mu v šali dejala: »Če je kaj pravice na svetu in če je žirija res poštena, boste nagrajenec vi!« In odgovoril je: »Saj tudi sem. In ob meni tudi Danilo Slivnik.«

Na tiskovni konferenci je četverica Zorn, Kos, Zajc, Vidmar predstavila oba nagrajenca in imenovala tudi nominirance. Med kandidati za nagrado so bila tudi naši javnosti znana imena, med nominiranimi sedmimi bi navedla najzanimivejša: Jožeta Horvata, urednika Slovenčevih Sobotnih branj, televizijskega urednika in voditelja odmevnih okroglih miz Ambrožiča ter znano televizijsko raziskovalno novinarko Vido Petrovčič. (Manj bi seveda podpisala kandidature »aferašev« Guzelja in Vasleta ali časnikarja Mladine Milharčiča, — sicer pa Mladine v glavnem ne berem, kot sem jo včasih).

Večerna slovesnost podelitve pa je bila v rdeči dvorani Magistrata, med rdeče oblaženimi sedeži in pod razsvetljenimi lestenci, pa tudi pod reflektorji televizijcev, z dvema glasbenima intermezzoma Pihalnega kvinteta Simfoničnega orkestra Slovenske filharmonije in ob izbranem branju utemeljitev, ki jih je posredoval publiki znani gledališki igralec in pesnik Tone Kuntner. V

dvorani je sedel, lahko rečemo, cvet slovenske znanosti in kulture, malo manj pa zbor medijcev in politikov, v glavnem so bili prisotni najvidnejši predstavniki Akademije, raznih ustanov, univerze ter nekatere znane osebnosti. V prvi vrsti ljubljanski nadškof in metropolit Alojzij Šuštar, ob katerem pa je človek zaman iskal najvišjih zastopnikov civilnih oblasti, s predsednikom Kučanom na čelu, kar je ob imenih nagrajencev seveda razumljivo. Po kratkem, a odločnem in nikakor profesorskem nagovoru Janka Kosa ter po govoru predsednika Sklada dr. Vidmarja in tajnika Aleksandra Zorna je sledila slovesna izročitev nagrad Vinku Blažiču in Danilu Slivniku. Sledila je zakuska ter sprejem na Magistratu.

Naj pozneje navedem še nekaj misli iz utemeljitvene listine za oba nagrajenca.

Nagrado v višini 30.000 nemških mark, okrog štiri milijone lir, je prejel najprej Viktor Blažič. Kot je bilo poudarjeno, »zaradi visoko razvitega čuta za posameznikovo javno odgovornost, čemur se tudi v svinčenih časih partijskega enoumja ni odrekal, saj je bil med piščočimi v Sloveniji skoraj edini, ki si je upal — ker mu je bilo to v domovini onemogočeno — v domače razmere posegati z objavami v zamejstvu, zaradi česar je bil v sedemdesetih letih zaprt, obsojen in preganjan.« Na koncu pa utemeljitev poudarja med drugim tudi Blažičeve časnikarske lastnosti, zaradi katerih je bil izbran za prvega Jurčičevega nagrajenca; takole piše v utemeljitvi:

»V svojih studioznih analizah in prognozah sedanjega slovenskega političnega trenutka ter z osebno izčiščenim poznavanjem naše preteklosti in polpreteklosti posega Viktor Blažič iz treznjeno nazaj in enako trezno opominjevalno gleda naprej. Aktualistično razgalja mreže preživelih in oživljenih političnih klik ter izreka podporo vzvodom legitimnih mehanizmov oblasti; torej hkrati tudi zgodovinski, in ko je na ta način zgodovinski, je ta zgodovina tvorno — kar pri njem pomeni predvsem svarilno — aktualizirana.

Ob vsej zahtevni intelektualni ravni je Blažič hkrati tudi vznemirljiv pripovedovalec. Pomenljiva dejstva našega političnega vsakdana se mu nizajo in pre-

pletajo v privlačno, pa čeprav pogosto tudi mračno pripoved. Toda nikoli tako, da ne bi bila nabita s kontrastnim pozitivnim nabojem. V razmahu nove demokracije je na novo vzpostavil na Slovenskem že skoraj pozabljeni politični esej.«

Danilu Slivniku, časnikaŕju ljubljanskega Dela, pa ŕirija priznava med drugim tudi naslednje vrline:

»Danilo Slivnik je, lahko rečemo, predvsem v zadnjem letu postal pravi seizmograf za dostikrat komaj zaznavne tresljaje tistih nevarnih političnih iger, izigravanj in preigravanj, ki pričajo, da starih partijskih iger z usodo Slovencev še zdaleč ni konec in da je nova slovenska država, zlasti pa njena komaj rojena demokracija, zaradi tega še zmeraj v nenehni ogroženosti.

Zasluga Slivnikovega sprotnega komentarja teh in takih potuhnjenih tektonskih aktivnosti je prav v tem, da jih zna profesionalno iznajdljivo zaznavati in s pronicljivostjo obveščene publicista tudi razgaljati v njihovih podtalnih povezavah in namerah. Pri tem pa pri njegovem pisanju nikakor ni mogoče spregledati duhovito igrivega in politično bogato asociativnega podtona, ki te njegove opise povezuje, za bralca privlačno dramatizira ter nazadnje tudi brez taktizskega slepomišenja jasno opredeljeno poantira.

Posebno redko v našem sedanjem novinarstvu je tudi, da Danilo Slivnik procese izvijanja naše demokracije iz še zmeraj trdega primeža nekdanjega političnega in oblastniškega enoumja ne spremlja samo doma, ampak jih, upošteva svoje prejšnje izkušnje in spoznanja, preučuje v sklopu sorodnih zakanitosti vsega bivšega vzhodnoevropskega prostora.

Skeptično kritičen do vsakega političnega zakulisja in z voljo po razkrivanju njegove prave podobe Danilo Slivnik ta čas brez dvoma širi prostor demokracijo neodvisnega in mišljenjsko samostojnega slovenskega žurnalizma in publicistike. »

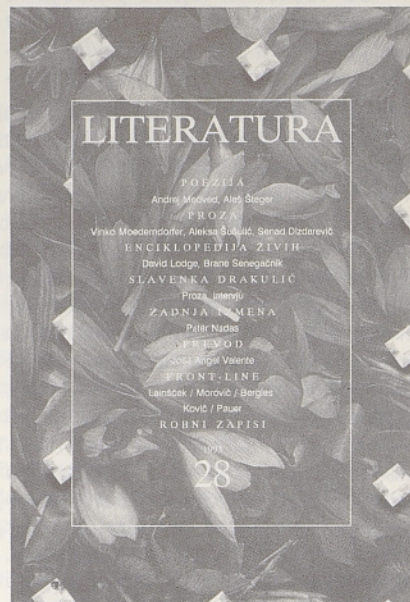
Mislim, da lahko tudi tisti, ki poznamo nastope in pisanje obeh letošnjih nagrajencev, čestitamo tako žiriji za izbor kot tudi obema nagrajencema, Viktorju Blažiču in Danilu Slivniku. Še posebej pa se veselimo, da bodo ta odličja in nagrade odslej — ob pomoči donatorjev — podeljevali vsako leto. Mor-da bo kdaj prišlo na vrsto tudi zamejstvo ali celo zdomstvo, kdove?!

Zora Tavčar

TISK OD TRIGLAVA DO ANDOV

Revija Literatura, št. 28/1993

Že dolgo nisem dobila v roke revije, ne slovenske ne druge, — čeravno imam vedno na mizi vsakovrstno bero revij z vseh koncev, — ki bi jo s takšnim zanimanjem prebrala od začetka do konca in jo vso občrtala ter marsikaj znova prebrala. Pravzaprav pa se temu tudi ni čuditi, saj se okrog te revije zbirajo najboljša peresa slovenske mlade (največkrat prestolniške) kritiške generacije. Navedimo vsaj nekaj imen: **Tomo Virk** in **Jani Virk** (prvi je tudi glavni urednik), **Aleš Debeljak**, **Vid Snoj**, **Matej Bogataj**, **Andrej Blatnik**, **Igor Bratož** in drugi, (odgovorni urednik je **Matevž Kos**). Predvsem velja prebrati v celoti esejiščni del in vseocene, kjer se pred nami zaradi prodornega in jasnega sloga piscev, večkrat podčrtanega s kakim teoretičnim, humornim, pikrim prebliskom kakor na dlani razgrne cela vrsta pravkar ali nedavno izšlih knjig. Sodobna teoretska misel, ki jo zaznavamo že v samih ocenah in prikazih, pa še posebej izstopa v dveh esejih, med katerima me je najbolj pritegnil zapis **Davida Lodgeja** (v prevodu **Boštjana Leilerja**): **Pisatelj danes: Še vedno na razpotju?** Namreč: kam? Na pot fabuliranja ali »nepriposedništva«, saj je narava sodobne stvarnosti nekaj ekstremnega, bizarnega in absurdnega? V metafizijski roman? V magični realizem južnoameriškega tipa? V mešanje žanrov? In Lodge ugotavlja, da danes vlada v svetu literature osupljiva pestrost stilov, stanje, ko je vse »in« in nič »out«. Posebej opozarja na nevarnost okužbe literarnih vrednot »z virusom slave in denarja«. Prav tako zanimivi pa so pogledi na umetnost s strani mladega pesnika in teoretika **Braneta Senegačnika** (— čeprav se človek malce nasmehne ob dejstvu, da pri svojem razglabljanju izhaja iz poezije svojega mladega pesniškega kolega **Uroša Zupana** in sestavek naslovi: **Tri velika vprašanja v poeziji Uroša Zupana**) — *Mimogrede*, ta velika vprašanja so: najprej o pesnikovi svobodi, nato o razmerju med poezijo in življenjem in nazadnje o smislu poezije. Seveda človeka pritegne v prvi vrsti Senegačnikov pristop, njegovo iskanje eksistencialne-duhovne razsežnosti v poeziji in njegovo iskanje prisot-

nosti, avtentičnosti, njegov čut za resnost — zaresnost pesniškega početja — in seveda tudi njegova teoretska razgledanost, ki pa je zaznavna tudi pri vseh drugih sodelavcih te številke. Ob branju pa seveda nazadnje človeka le zamika, da bi si kupil tudi zadnjo zbirko Uroša Zupana, če pisec o njem pravi, denimo, da »ni mogoče prešlati kozmetičnega diha teh verzov,« ali da je v njih »občutje globoke povezanosti vsega bivajočega« ter da pesnik »črpa energijo za življenje svoje poetske imaginacije iz realij kot so prijateljstvo, spomini in ljubezen« in da v njegovih verzih »ni vulgarnega karnizma, ampak je njegova ljubezenska strast v vsej svoji otlipljivosti vselej blizu vseobsežni strasti po življenju». Kaj šele, če preberemo na koncu, da gre pri Zupanu za iskanje »**vélike metafore srcá**« in da je v sodobni slovenski literiki »komajda kje videti pesniško zbirko, ki bi se tej metafori tako približala«. No, tu bi se pač s Senegačnikom ne strinjala; nekaj takšnih piscev malo manj mlade generacije, kot sta ta dva, bi jaz z lahkoto našla.

Prav tako je zanimiv intervju s **Slavenko Drakulič**, ki ga je pripravila **Sonja Polanc** ter ga uvedla z zgoščenim prikazom avtoričinega dela. Ta danes najbolj znana hrvatska pisateljica, ki do-

pisuje v vrsto evropskih in ameriških časopisov in revij ter je najbrž najbolj prevajana avtorica z ozemlja nekdanje Jugoslavije je, ob spretni spraševalki, podala svoj človeški in pisateljski profil na zelo samosvoj in slikovit način. O svojih pisateljskih kolegih na Hrvaškem danes reče, denimo, tole: »Zelo veliko jih ni moglo ali ne morejo pisati ali pišejo tirade o tem, kako ne morejo pisati; ljudje različno reagirajo na vojne razmere: nekateri so šli v boj, nekateri so naredili samomor, drugi so se prilepili na oblast in vzdržujejo njeno ideologijo, — moja reakcija na vse, kar se dogaja, pa je pisanje.« In njena knjiga **Balkan Express** je bila v Nemčiji pri založbi Rowohlt natisnjena v zelo visoki nakladi in bila razprodana že v prednaročilu v pet tisoč izvodih. Druga uspešnica, izšla tudi v slovenščini, je njeno delo **Kako smo preživeli komunizem in se celo smejali**. Kritiki jo primerjajo s Kundero. Sicer pa je ta zanimiva ženska ob Ugrešičevi danes najbrž najkvalitetnejše, vsekakor pa gotovo najzanimivejše pisateljsko pero na Hrvaškem in znano tudi v svetu. Intervju je vredno prebrati! Malo manj pa pritegne odlomek iz dela **Marmorna koža**, pripoved o materi in hčeri, »zaznamovanih z istim moškim telesom« »fragmentarni razmislek o mikrokozmosu lastnega bitja«, kjer se dogajanje »odstira upočasnjeno«, oznake, ki jih uporablja avtorica uvodne besede in s katerimi se povsem strinjam, s pripombo, da me je mnogo bolj pritegnila Drakuličeva v prej omenjenih dveh knjigah, iz katerih zaživita tudi zunanji prostor in čas, ne samo notranji kot v tem odlomku.

Zanimivo bi se bilo ustaviti tudi ob drugem »balkanskem« piscu baje danes najbolj znanem in prevajanem madžarskem pisatelju **Pétru Nádasu**. Ko ga prevajalka **Marjanca Mihelič** predstavlja kot romanopisca. Knjige spominov, »s katerim so Madžari končno dobili roman, ki največ pove o letu 1956« in »govori o predstavnikih več generacij neke židovske družine (gre za avtorjevo osebno zgodbo in usodo njegovih staršev), bi si človek prav želel kupiti nemški prevod in se slastno začitati vanj. Vendar mi uvodničarkino vzporejanje Nádasu z znanim madžarskim piscem Esterházyjem že vzbudi pomislek, da bo roman odslikaval bolj avtorjeve notranje spre-

Slovenska prosveta in Zveza slovenske katoliške prosvete

razpisujeta

XX. tekmovanje zamejskih amaterskih odrov

MLADI ODER

Tekmovanja se lahko udeležijo amaterski odri, ki delujejo v naši deželi.

Tekmovanje traja do konca leta 1994. Izid bo javno razglašen ob slovenskem kulturnem prazniku februarja prihodnjega leta.

Skupine, ki se nameravajo udeležiti tekmovanja, morajo javiti svojo udeležbo enemu od obeh prirediteljev.

Za vsa podrobnejša pojasnila in prijave se je treba javiti na naslov SLOVENSKA PROSVETA, Trst, ulica Donizetti 3, tel. 370-846 ali pa ZVEZA SLOVENSKE KATOLIŠKE PROSVETE, Gorica, viale XX Settembre 85.

hode kot pa svet okrog njega. Odlomek iz romana me v tem potrjuje: več kot deset strani, ki bi jih na hitro lahko označila kot znanstveno medicinsko-anatomsko slikanje poljuba, kjer skalpel ne zanemari niti najtanjšega mišičnega vlakna ali žilice. No, morda bi bil roman v celoti zanimivejši?

Slovenski literarni delež zavzema približno četrtno revije. V proznem delu je tu **Vinko Möderndorfer** s spretno zgodbo v slogu nekakšnega italijanskega neorealizma s scenami s kakšnega napolitanskega dna (je ta svet realen ali je le fikcija?), **Senad Dizdarevič** postreže z groteskno zgodbo o vplivu hrane

na kreativnost in **Aleksa Šušlič**, ki med tremi izstopa z ustvarjanjem mrčnega, grozljivega vzdušja, katerega na koncu sprostí v presenetljiv zasuk in prevesi v posmeh nad svojim pisateljskim početjem. Pisec, ki je vedno zanimiv in bi bil že čas, da pride do samostojne knjige.

Poezija slovenskih avtorjev v tej številki bi se mi najbrž zdela prepričljivejša, ko ne bi v reviji nastopal v odličnem prevodu **Aleša Bergerja** tudi sodobni španski pesnik **José Angel Valente** s kakim ducatom povečini kratkih, a neverjetno lirsko močnih in hkrati nehermetičnih pesmi, ki učinkujejo na bralca s svojo svežino in neposrednostjo. Ob njem seveda zbledi sicer domiselna, a zaradi rim malce skonstruirana poezija **Aleša Štegerja**, kultivirani **Andrej Medved** pa kljub južnjaškemu žaru svojih verzov ob Špancu izzveni malce artistično, čeprav njegovo poezijo odlikuje bogat ter udovičevsko pretajen slog.

Naj opozorimo še na imenitne kritiške prikaze nekaterih del v razdelku **Front-Line** izpod peresa **Ignacije Fridl**, **Darje Pavlič**, **Vanese Matajc** in **Vite Žerjal** in na **Robne zapiske**, ki vsebujejo fleše o novih knjigah, vse napisano tako, da je delo v nekaj ostrih potezah hkrati prikazano in stehano v svoji veljavnosti ali ničevnosti.

To številko **Literature** sem ocenila zaradi njene informativne zanimivosti in verziranosti njenih sodelavcev, čeprav je medtem že izšla nova številka z letnico 1994.

Oprema revije: Pavle Učakar, Založnik Založba Mihelač.

Ko je bila ta številka Mladike že postavljena, so bili objavljeni rezultati italijanskih parlamentarnih volitev. Premočno je zmagala desnica Bossi-Berlusconi-Fini, ki je pobrala polovico glasov Krščanski demokraciji in povsem izbrisala socialiste. Levi tabor je ostal na že pridobljenih položajih. Kot edini slovenski zastopnik iz naše dežele je bil potrjen senator Darko Bratina.

Skoro istočasno s preokretom Italije na desno je prišlo v Sloveniji do odstavitve obrambnega ministra JANEZA JANŠE, enega najvidnejših tvorcev slovenske neodvisnosti. S tem se je začel zadnji naskok prejšnje oblasti na ključne položaje v Sloveniji.

Slovenska manjšina v Italiji, ki je izpostavljena zdaj grobemu zdaj mehkemu pritisku večine že od konca prve svetovne vojne, ob teh dogodkih z zaskrbljenostjo gleda v prihodnost in si želi, da bi vzhodni hladni vetrovi ne ohladili komaj vzbrstele slovenske pomladi.

Tržaške volitve 1949. leta

Zavezniška vojaška uprava je točno po štirih letih svojega delovanja razpisala na področju Svobodnega tržaškega ozemlja upravne volitve, ki so bile 12. odnosno 19. junija 1949. Volitve so potekale v tržaški občini ter v občinah Devin-Nabrežina, Zgonik, Repentabor, Dolina in Milje. Volitve so bile izredno važnega pomena, saj so se po dolgem fašističnem obdobju prvič med seboj pomerile posamezne politične sile. Med temi se je predstavila tudi **slovenska narodna lista**, ki se je imela za naravno in narodnostno-politično dedinjo slovenske liste v okviru društva »Edinost«, ki je nastopala na vseh volitvah v času pred drugo svetovno vojno.

Slovenska narodna lista se je predstavila z znakom li-pove vejice s helebardo v naslednjih občinah:

Trst: nosilec liste dr. Josip Agneletto, za njim pa glavni kandidati dr. Fran Vesel, Kristjan Tence, Kalin itd.

Devin-Nabrežina: nosilec liste Josip Terčon.

Zgonik: nosilec liste Ivan Gruden.

V občinah Repentabor in Dolina so kandidati in somišljeniki Slovenske demokratske zveze nastopili takole:

Repentabor: Volilni znak: grozd. Nosilec liste Guštin Emil. Lista pa se je imenovala »Neodvisna gospodarska zveza v Repentabru«.

Dolina: Znak: Sonce, lopata in motika. Nosilec: Pangerc Ljubi. Listi pa je ime: »Neodvisna gospodarska lista v Dolini«.

Volilni rezultati niso bili za slovensko listo ugodni. To je tudi razumljivo, saj sta bili obe levičarski stranki, ki sta se obračali na Slovence (tkzv. titovska in kominformistična, tako ju je ljudstvo enostavno poimenovalo!) precej močnejši, tudi s finančnega vidika, saj sta imeli vsaka svojega »sponzorja«, medtem ko je Slovenska narodna lista (tako razberemo v njenem glasilu »Demokracija«) živela od podpore in idealizma somišljenikov, ki so v tistih časih marsikaj potrpeli zaradi tega idealizma. Tragičen je primer ugrabitve Slavčka Uršiča na Goriškem, pa tudi fizični napadi

na Tržaškem na osebe, ki so se udeleževale javnih zborovanj ali shodov SDZ, oz. Slovenske narodne liste.

Kljub vsemu temu je SNL na tržaškem prejela v vseh naštetih občinah kar 4865 glasov, kar ni, če se objektivno gleda tako malo! Zato je bil nosilec liste dr. Josip Agneletto upravičeno zadovoljen, ko se je po končanem volilnem boju zahvalil volilcem Slovenske narodne liste s temi besedami:

»Upravne volitve pod začasno Zavezniško upravo so končane. Po 35-letnem presledku, odkar so zadnji slovenski zastopniki zapustili mestno palačo, strašni dobi dveh krvavih svetovnih vojn, dobi nasilnega nekulturnega preganjanja našega naroda in njegovih pravic, potem ko nam je fašistična Italija uničila in izropala vse naše kulturne, politične in gospodarske pridobitve — plod našega stoletnega dela, me pošiljate kot zastopnika demokratskih Slovencev v tržaški mestni svet.

Zahvaljujem se Vam za zaupanje, katero pa ne gre meniti, ampak načelom, ki jih zastopam kot predsednik SDZ. So to načela prave demokracije, iz katerih izvira ohranitev naše narodne individualnosti, narodna enakopravnost, socialna pravičnost, pravice našega človeka do dela in kruha, svoboda človeka in spoštovanje človečanskih pravic in končno-ohranitev Svobodnega tržaškega ozemlja.« (Trst, kresni večer 1949, zahvala objavljena v naslednji številki tednika SDZ »Demokracija«).

Nikjer pa ni bilo objavljeno kritično-analitično poročilo Tajništva Slovenske demokratske zveze, ki je bilo podano na seji političnega odbora dne 29. junija 1949. Poročilo je bilo namenjeno le vodstvu SDZ in skuša iti v globljo analizo tega delnega volilnega uspeha Slovenske narodne liste, oz. SDZ. Tajnik prof. Ivan Rudolf je z neizprosno objektivno oceno volilnih izidov nedvomno postavil temelje bodočemu delovanju SDZ, zato menim, da bi bilo škoda iti danes mimo tega kritičnega poročila, ki je pravzaprav še danes, po 45 letih, v marsičem vedno aktualno za Slovence v Italiji. Oglejmo si ga zato v njegovi celoti.

Drago Štoka

Poročilo Tajništva Slovenske demokratske zveze za sejo političnega odbora dne 29. junija 1949.

Nedavne upravne volitve v občinah Trst, Nabrežina, Zgonik, Repentabor, Dolina in Milje 12. odnosno 19. junija tega leta predstavljajo za Zavezniško vojaško upravo, ki jih je razpisala, nič drugega kot poizkus izmerjanja moči posameznih političnih sil, ki delujejo na od zaveznikov upravljanem področju Svobodnega tržaškega ozemlja.

V bistvu se lahko trdi, da je izid volitev za slovenski narod težak udarec njegovemu obstoju kot etnični celoti, medtem ko je za nas demokratsko gibanje z ozirom na kratkotrajnost njegovega obstoja in na drugi strani upoštevajoč pomoč v denarju in političnih osebnosti, ki jih je dala italijanskim revizionističnim strankam vlada bližnje republike poleg gotove pomoči, ki jo jim je dala sama Zavezniška vojaška uprava, nedvomno pozitiven rezultat.

Vzroki razpršitve slovenskega prebivalstva, ki se je naravnost skrilo v drugih strankah, je treba iskati predvsem v oslabitvi narodne zavesti kot posledici trde italijanske fašistične vlade v teku četrto stoletja in zlasti v njeni politiki narodnostnega raznorodovanja in uničevanja srednjega in intelektualnega stanu ter sistematičnega zaviranja, da bi se naš narod povzdignil iz proletariata v srednji stan.

Dovoljen dokaz temu je dejstvo, da so kmetje vasi kot Bazovica, Gropada, Trebče, Sv. Križ in tako dalje, dali ogromno število glasov kominformistični listi. Površen opazovalec bi se začuden vprašal, kako je mogoče, da so mogli kmetje, največje žrtve komunizma, glasovati za istega. Pojasnilo je v tem: slovenska družina teh kmetov je običajno sestavljena iz mnogo otrok, povprečno 5-7, od katerih en

sam prevzame kmetijo, medtem ko so se drugi, do leta 1918, lahko gospodarsko izživljali v službah, ki so jih dobili v mestu, bodisi kot državni ali mestni uradniki (pisarji in vratarji pri sodiščih, policijski nameščenci, finančarji, železničarji, poštarji in tako dalje), ali pa pri zasebnih tvrdkah kot skladiščniki, uradniki in tako dalje. Ko pa je leta 1918 zasedla te kraje Italija, je bilo našim ljudem sistematično onemogočeno, da bi se razvijali v srednji sloj. Zaradi tega so naši sonarodnjaki ostali v veliki večini ročni delavci, težaki, torej navadni delavci, nezadovoljni, ker so bili slabo plačani in izpostavljeni dolgotrajni večkratni brezposelnosti in postali zato lahek plen komunizma, ki ravno tem razdedinjem obljublja življenje, kot so si ga priborili višje razviti stanovi.

Ta politika zatiranja gospodarskega razvoja slovenskega naroda se skoraj v ničemer ni izpremenila v teh štirih letih Zavezniške vojaške uprave.

S tem, da se je s pretirano strogostjo napram slovenskemu prebivalstvu obnovilo odredbe fašističnih zakonov o rezidenci, državljanstvu in delovnih knjižicah, se je v gotovem obziru še poostriло to kršenje pravic Slovencev na tem ozemlju.

Temu je še treba dodati, da v nasprotju s tem, kar je Zavezniška vojaška uprava storila za druge pregnance nacifašizma, kot na primer Žide, ista Zavezniška vojaška uprava sistematično odklanja obnovitev slovenskih gospodarskih, kulturnih in drugih ustanov, ki so jih že imeli Slovenci in ki so dajali močan vzpon slovenskemu življu.

Zavezniška vojaška uprava je pustila ves volilni aparat v rokah italijanskih revizionističnih strank.

Prvo dejanje politične priprave za te upravne volitve s strani revizionističnih strank, podprtih od Zavezniške vojaške uprave, je iskati v splošni Odredbi šte. 64, ki je vstopila v veljavo 31. decembra 1947 in v kateri je, »Ker se smatra za potrebno, da se začasno in to do objave novih tozadevnih navodil ukinejo vpisovanja v registre stalnega prebivalstva« bilo odrejeno, da se z 31. decembrom 1947 začasno ukine podeljevanje stalnega bivališča, rezidence.

Ta, na videz čisto nedolžna odredba šte. 64 je bila v resnici ključ v rokah revizionistov, da zapre Slovence, čeprav italijanskim državljanom, vpis v registre stalnega prebivalstva. S tem se je že z 31. decembrom 1947 pričelo izločanje Slovencev od volilne pravice in pripravljanje bodočih volilnih imenikov v korist in uporabo italijanskih revizionistov!

Ta odredba pa je, v zvezi z omenjenim, imela posledico, da je bil odrinjen od dela, in s tem ob kruh, velik del naših sonarodnjakov, kajti za delo je potrebna delovna knjižica, za delovno knjižico pa stalno bivališče. Torej, dve muhi na en mah!

To začasno ukinjenje traja z malo izjemo, predvideno v Ukazu šte. 222 od Zavezniške vojaške uprave z dne 9. aprila 1948 že leto in pol ter predstavlja težko krivico, nedopustno v nobeni drugi demokratični državi.

In ta odredba je bila izdana od vlade, ki bi morala izvajati popolnoma zaupno upravo.

Ta odredba pa je potem tudi v nasprotju s pravilnikom o sestavljanju in vodenju registrov prebivalstva v vsaki občini, ker določa zakonski dekret 2. decembra 1929 šte. 2132 v prvem členu, da se mora v vsaki občini voditi register stalnega prebivalstva in da predstavljajo stalno prebi-

valstvo vse osebe, ki imajo običajno bivanje v občini, to je da večji del leta prebivajo v njej.

Zakon potem izjavlja, da imajo stalno bivališče v občini poleg oseb, ki so se tozadevno izjavile, tudi oni, ki prebivajo v dotični občini **vsaj eno leto** brez pomembnejših prekinitev. Omenjeni zakon daje registraciji stalnega prebivalstva tako veliko važnost, da v III. poglavju v členih 41 do 46 predvideva celo vrsto odredb glede nadzorovanja in kazenskih sankcij za funkcionarje, ki ne bi skrbeli za redno vodenje takih registrov in za državljane, ki bi opustili vpis v registre prebivalstva.

To je bila, pri sestavljanju volilnega zakona prva krivica v škodo slovenskega prebivalstva in v splošnem tudi independentističnih strank. Druga krivica pa tiči v kršitvi Mirovne pogodbe, ker je bila podeljena volilna pravica onim državljanom, ki so imeli 15. septembra 1947. leta italijansko državljanstvo, medtem ko bi morala biti podeljena tistim, ki so imeli stalno bivališče v Trstu 10. junija 1940 in ki jim po zakonu pritiče državljanstvo Svobodnega tržaškega ozemlja.

Škodljiv vpliv so imela tudi poročila vrhovnega poveljnika okupacijskih sil in zlasti peto, katero se lahko brez nadaljnjega smatra kot uvod v volilno kampanjo v korist italijanskih revizionističnih strank.

To pa, kar je imelo poseben vpliv na razbitje narodne zavesti naših sonarodnjakov je bila nedvomno zločinska politika komunistične fratelance, ki jo je tu pri nas pričel Titov režim potom svojih političnih organizacij Komunistične partije, UAIS in OF.

Ta uničevalna politika je imela predvsem posledico razpršenja samih političnih titovskih komunističnih organizacij, poleg tega pa je povzročila, da so se Slovenci zatekli v druge stranke in tako povzročili vtis, da slovenski narod kot etnična celota sploh ne obstaja na tem Ozemlju.

Kljub tem potežkočam je bilo potrebno, da se udeležimo volitev in vsled tega je bil popolnoma pravilen tozadevni soglasni sklep našega odbora.

Sedaj imamo naše zastopnike v občinskih svetih, ki bodo imeli vsaj pravico, da se pritožijo proti krivicam napravljenim našemu narodu. V okoliških občinah, Nabrežina, Zgonik in Dolina je slovenska demokracija pridobila drugo mesto, medtem ko je v Repentabru celo na prvem mestu.

Volitev smo se udeležili skupno s Slovensko krščansko socialno Zvezo. Če smatrate potrebno, da dobite natančnejše podatke glede teh pogajanj, Vam jih iste lahko da g. Klembas na podlagli tozadevnih zapisnikov.

Omejujem si samo pripomniti, da so se pri tem sodelovanju vrinile neljube pomanjkljivosti od strani nekaterih sodelavcev Slovenske krščanske socialne Zveze. Umestno bi bilo, da bi se v teku današnje diskusije ugotovilo posamezne pomanjkljivosti in da bi se sestavilo protestno pismo na združenje slovenskih katoliških duhovnikov, bi moral biti višji forum za te zadeve. Isto bi bilo potrebno protestirati napram obnašanju, ki ga je imelo slovensko katoliško akademsko starešinstvo, ki je s svojimi neumestnimi lepaki povzročilo izbeganje med vrstami naših volilcev, in to vse v korist drugih strank posebno italijanske demokristjanske stranke.

Naše naloge v bodočnosti bodo morale predvsem obstojati v tem, da z vsemi močmi podpiramo naše svētnike v občinskih svetih in posebno našega predsednika, ki bo

Vladimir Vodopivec Vito: Moj grmiček

V Grosupljem na Dolenjskem so ustanovili pred tremi leti založbo Mondena, ki ima v svojem programu tiskanje izvirnih slovenskih knjig. Tako izdaja dve redni zbirki: prozno **Jurčičevo knjižnico** in pesniško **Arion**, v vsaki zbirki po štiri knjige na leto. Izven zbirk pa izhaja tudi proza in poezija, ki izstopa iz sprotne produkcije.

In taka pesniška zbirka je izšla leta 1993 pod naslovom Vladimir Vodopivec Vito: **Moj grmiček. Pesmi**. Zbirka ima 82 pesmi, Vodopivčev Spomin na Simona Gregorčiča, Biografijo in Gorana Gluviča zapis Zbirka, ki ima svojo zgodbo.

Vladimir Vodopivec je Goričan, vendar do zdaj ni bil znan v slovenski poeziji, čeprav je zložil prvo pesem, ko je imel 6 let, in jo je njegova mati zrecitirala Gregorčiču v Gorici, kjer so bili sosede. Gregorčič je pesem pohvalil, češ da ima fant »dobra zapažanja«, dal ji je tudi dva krajcarja, naj si kupi zvezek in piše vanj pesmi. Vendar tega ni napravil, ker ga je v deških letih bolj veselilo modeliranje figur iz gline in mavca.

Vodopivec se je rodil 27. januarja 1898 v Gorici, tu je dovršil osnovno šolo in nekaj razredov nemške gimnazije, ko se je 1909 preselilo učiteljske iz Kopra v Gorico, se je prepisal na učiteljske, maturiral pa je v Ljubljani, ker so ga 1916 mobilizirali. Po končani oficirski šoli so ga poslali na bojišče v Romunijo, kjer je bil težko ranjen, da že od tedaj nosi kroglo nad srcem. Po okrevanju je bil na soškem bojišču. Po vojni se je boril z generalom Maistrom za severno mejo na Koroškem, po plebiscitu se je aktiviral

s činom podporočnika. Kot aktivni oficir je služil v raznih mestih, med zadnjo vojno je bil pri partizanih, končno v Beogradu na morju polkovnik in načelnik največje baze glavnega štaba NOV in POS. Od tam je prišel v Trst kot prvi komandant tega mesta. Po 42 letih službovanja je stopil v pokoj in živi v Beogradu, star 96 let in nebogljen, ker mu je 1980 umrla žena.

Pesniti je začel spet pri partizanih, vendar zлага pesmi počasi, v starem slogu, pazi na ritem in melodioznost, ker svoje pesmi prepeva, kakor pripoveduje v pesmi **Sestra Danijela**:

»Draga sestra Danijela
je za pesmico me vnela.
Kakor hitro jo napišem,
v napevu je že slišim.
Ona pesmi rada poje,
vsake vrste, tudi moje.
Pesem prav lepo zapeta,
moj'mu srcu je oteta.

Zato pesmice rad pišem,
jih popravljam, tudi brišem.
Dokler mi pesem ne uspe,
miru nima moje srce.
Uspelo pesem imam rad,
lepo zapojem jo večkrat.
Ko pa pride Danijela,
skupaj pojeva vesela...«

Veliko poje o pokojni ženi, še več pa o slovenskih strah usmiljenkah, ki mu preko Caritas pomagajo, ga obiskujejo in skrbijo zanj. Čaka jih in je žalosten, če jih kak dan ni. Že štirikrat ga je do leta 1991 obiskal beograjski nadškof dr. Franc Perko in ga spodbudil, naj še piše in se veseli življenja.

V pesmih je velik Slovenec in rodoljub, saj piše v Biografiji, da je bil »vzgojen v vseslovanskem duhu. Bil sem

Tržaške volitve 1949. leta

predstavljaj naše demokratsko gibanje v tržaškem občinskem svetu.

Njegova naloga bo zelo težka, ker ne bo imel pri razpravljanju naših narodnih pravic v bistvu nobene pomoči. Medtem ko bo glede vprašanja neodvisnosti tržaškega ozemlja, lahko računal na sodelovanje tudi drugih independentističnih strank.

Že prva poteškoča bo v vprašanju prisega izvoljenega župana.

Dotični volilni zakoni ZVU ne vsebujejo nobene dispozicije v tem smislu. Italijanske revizionistične stranke bodo gotovo hotele se sklicevati na zakonski dekret od 4. februarja 1915 šte. 148 člen 150, ki določa, da župan mora priseči kralju, oziroma danes predsedniku Republike in to v roke prefekta, da bo zvesto spoštoval zakone in statut italijanske države.

V nobenem slučaju naši novoizvoljeni svetovalci bodo mogli sprejeti tako stališče.

Te volitve so za naše demokratsko gibanje izhodna točka in ne cilj.

Zato se bo moralo naše delovanje v bodočnosti razvijati predvsem na organizacijskem področju. Tozadevno bi priporočal:

1. Organizacijo političnih odborov v Trstu in okoliških občinah, ki naj bi po navodilih centralne organizacije v Trstu

vodili naše demokratsko gibanje v političnem in gospodarskem smislu. V vsakem kraju sedežev odbora bi bilo treba za vsako ceno iskati in najti prostore, da se organizacija lahko razvije.

2. Organiziranje kulturnih prireditev in organiziranje ljudskih taborov. Ustanavljanje pevskih zborov, športnih organizacij, nogometnih in kolesarskih društev. Nujno bi bilo potrebno ustanoviti veslarski klub.

3. Nadaljevanje z organizacijo političnih predavanj. Ustanovitev knjižnic v glavnih krajih občin, čeprav skromnih, da se tako da našemu ljudstvu možnost, da pride do dobrih knjig.

4. Ustanovitev tečaja za govornike še tekom te jeseni, da se tako dobi skupino 10 do 15 govornikov, ki morajo poznati dobro naše probleme in znati raztolmačiti naše ideje našim sonarodnjakom.

5. Poizkusiti dobiti od Zavezniške vojaške uprave možnost za predavanja, vsaj dvakrat na mesec, političnega, kulturnega ali gospodarskega značaja na radiu, kajti ta način propagande je najbolj učinkovit.

6. Ustanovitev odbora, ki naj bi zbiral sredstva bodisi v Trstu, okolici in inozemstvu za zgradnjo novega narodnega doma, ki naj bo središče vsega narodnostnega izživljanja Slovencev na tem Ozemlju.

7. Ustanovitev študijskega odseka za izdelavo stvarnega socialnega programa.

član Sokola in Preporoda, ki je bil kladivar Jugoslavije. Užalostil me je vsak spor med Slovani.«

Ob razsulu Jugoslavije sprašuje:

»Slovenija moja mila, Kar imela, vse si dala,
kaj si vendar zagrešila, zdaj trdijo, da si krala
da te bratje kamenjajo, in tovarne prisvojila
za svojo več ne priznajo. ter tako obogatila...«

Boli ga spor med Srbi in Hrvati: »Kje sta ljubezen, bratstvo, / ko srbstvo in hrvatstvo / se med seboj je sprlo / in dogovor vsak zavrlo.«

Dosti poje tudi o starosti, saj so se letom pridružile druge nadloge: »Te vedno znova kaj teži, / da mirno spati moči ni.« Ne more več hoditi brez palice. »Da težava je še večja, / starost tudi naglušnost sreča.« Pomagaš si kot gluhonem in se bojiš, da bi ne prišlo še slabše. »Najhujše pa

je z očmi, / ko vid hudo mi oslabi. / Gledam kot čez mlečna stekla...«

Zadnjo pesem je napisal 1. decembra 1992 in jo posvetil **Strelstvu**. Kot oficir se je ukvarjal tudi s strelstvom in njegovimi organizacijami. O strelstvu je napisal vrsto strokovnih knjig in bil največji strokovnjak v strelskem športu Jugoslavije.

Pesmi je pisal za oddih in v zadnjih letih v tolažbo pred samoto. V njih ne izpoveduje globokih misli in enkratnih doživetij, tudi ne išče pesniškega jezika z novimi primerami in metaforami, pripoveduje preprosto, enostavno, kot bi pisal črtice, vendar pa so njegove pesmi iskrene, pri-srčne, skratka izpoved dobrega človeka. Začel in končal je pri Gregorčiču, ki ga je vse življenje cenil. Pesmi imajo datum nastanka. Na vsak način spada Vodopivčeva zbirka Moj grmiček v zamejsko literaturo.

Alojz Rebula: Koraki apostolskih sandal

Pri Mohorjevi založbi v Celovcu je izšla pred koncem leta 1993 knjiga Alojza Rebule **Koraki apostolskih sandal** in s podnaslovom Dnevnik s sinode evropskih škofov v Rimu (28. november — 14. december 1991). Spremna beseda Franc Rode. Izšla je v zbirki Podobe časa.

Tržaški profesor in pisatelj Alojz Rebula se je oktobra 1991 udeležil v Rimu predsinodalnega simpozija o Krščanstvu in kulturi v Evropi. V predavanju je razmišljal o izkušnjah slovenske Cerkve v obdobju komunizma in nakazal smernice za prihodnost. Njegovo besedilo je dobil v italijanščini v roke dr. Franc Rode iz Tajništva za neverne in zapisal: Slovenska Cerkev si ne bi mogla želei boljšega predstavnika na tem uglednem forumu evropskih intelektualcev.« Tekst je Rode nato pokazal španskemu sodelavcu v istem Tajništvu in ta je bil vesel in presenečen, pripomnil pa je: »Vsi prispevki na simpoziju pač ne bodo na tej višini.« Zahtevni in kritični francoski kardinal Poupard se ni mogel »načuditi temeljitosti Rebulove literarne in filozofske izobrazbe, njegovim obširnimi teološkimi obzorjem, njegovi globini dojemanja skrivnosti Cerkve, njegovi vizionarnosti, uprti v novo nebo in novo zemljo«. Tekst je izšel v italijanščini, francoščini, španščini in poljščini in tako na široko predstavil svetu slovensko Cerkev.

Po tem sijajnem nastopu so Rebulo kot predstavnika katoliških izobražencev povabili na sinodo evropskih škofov, ki se je odvijala od 28. nov. do 14. dec. 1991 v Vatikanu. Udeleževalo se je 130 kardinalov in škofov s papežem na čelu in več katoliških izobražencev, ki so bili tudi na simpoziju. Rebula je stanoval v gostišču na Monte del Gallo — avtor ga je prekrstil v Petelinji klanec — in tu sta bila še mariborski škof dr. Kramberger in teolog dr. Dolenc. Kraj sam je bil prijazen, Rebulovo okno je bilo obrnjeno na samotni zaprt park, zelen od nekam podivjanih trav in be-težnih cipres. Od Vatikana je bil toliko oddaljen, da so hodili peš ali z avtobusom.

Sinodo evropskih škofov je sklical papež z namenom, da bi škojfe izmenjale izkušnje, ki so jih imele posamezne Cerkve v zadnjih desetletjih, ko je bila Evropa razdeljena

v dva nasprotujoča si tabora. Škojfe naj bi načrtali smernice za novo pastoralno dejavnost Cerkve v prihodnjih letih.

Sinoda je bila v dvorani Pavla VI. in vsak udeleženec je imel svoj stalni prostor, Rebula št. 90 in tako visoko, da je imel razgled po dvorani. Predavanja so bila dopoldne in popoldne, vsakokrat po več kot deset. Rebula je nastopil s petimi laiki v petek, 29. novembra popoldne. Takole opisuje svoj nastop: »A ko ravno izgovorim prvo besedo, »Santità«, stvar zaplete sam visoki nagovorjenec: vstane, rekoč, da mora stran. Da mi roko in gre, jaz pa začnem olajšan. Zdaj, ko njega ni, mi je pred tistimi 130 kardinali in škofi, ko da imam pred sabo razred. Izkustvo s katedrom mi še enkrat pomaga. Steče mi brez spotiklaja. Na koncu medel standarden aplavzek, kakor pri drugih.«

Nobene besede o vsebini, o komentarijih, pohvali ali razočaranju. Le papež mu je pozneje povedal, da je prebral njegov poseg. Drugače pa Rebula skrbno spremlja vse nastopajoče in si v velik notes zapisuje vtise, cele stavke, misli in ugotovitve, odobravanje in razočaranje. Dr. Rode pravi v uvodni besedi: »Govoriti o razočaranju bi bilo pretirano, a pogosto se mu nastopi škofov zdijo preveč splošni, vsebinsko skromni ali kar prazni, brez preroškega poleta in izvirnih pogledov v teologiji. Nekateri govorci ga spravijo v slabo voljo, kot tisti kardinal, ki bi po svoji funkciji moral poudariti pomembnost svetnikov za Evropo tretjega tisočletja, pa o tem ne reče besede. Najboljši se mu zdi italijanski laik neokatehumenalec, ki pri njem začuti »binkoštni piš, opojno izvirnost evangelijskega sporočila in zanosno obzorje ehatona«.

Občuduje nekatere kardinale in škojfe, npr. romunskega kardinala Todea, ki je prebil 12 let v komunističnih ječah. Italijanski atomski fizik Stefano Gennaro je napravil na Rebulo najboljši vtis, ker že dvajset let oznanja evangelij v mnogih evropskih državah na Zahodu in Vzhodu. Svoj govor je zaključil: »Ne more biti apostolskega oznanjevanja razen v povezavi s Petrom.« Rebula dostavlja: »Takšen ekumenizem, kakor je nakazan tukaj, očitno za nekatoličane ni sprejemljiv. Ampak tukaj je govornik samo do konca iskren, kakor si drugi ne upajo biti.«

Knjiga je polna značilnih odlomkov iz govorov posameznih govornikov, ki jih avtor hvali ali ugotavlja njihovo premajhno novost, načelnost, praktično iskanje novega.

Rebula je obiskal tudi zavod Slovenik in o njem zapisal: »Slovenik, gostoljubna ambasada Slovenije v večnem mestu. Ta hiša je za slovensko stvar v svetu verjetno naredila več kot vsi titovski slovenski diplomati, konzuli in ambasadorji skupaj.«

Bile so tudi cerkvene slovesnosti v baziliki sv. Petra. Na Rebulo so napravile silen vis Litanije vseh svetnikov ob papeževem prihajanju v cerkev: »Litanije vseh svetnikov — kakšen veličasten mimohod! Kakor da se drugo za drugo zvrsti vseh dvajset stoletij Cerkve, vsako s svojo slavo, slavo apostolov in mučencev, spoznavalcev in učite-

ljev! Kakšna monumentalna spodzidanost iz vseh jezikov in ras, iz vseh časov in okolij! Kakšna duhovna piramida, v katero je zrastle Cerkev, iz blokov svetosti in junaštva!«

In še Rebulov vtis o papežu, s katerim se je srečeval vsak dan, z njim govoril in se rokoval in bil z njim na večerji: »Osebno srečanje z Janezom Pavlom II. je potrdilo predstavo, ki sem jo imel o tem izrednem človeku: veličina iz človeške prisotnosti, velike inteligence in svetostne substance.«

Knjiga je nekaj edinstvenega in nimajo drugi narodi podobne. Pisali so o koncilijih, nikoli pa o sinodah, ki jih je bila cela vrsta. In v knjigi je ves Rebula, ki ga poznamo iz njegovih dnevnikov in romanov.

Milan Bekar Bršljanski: Prijateljici moje pesmi

V Gorici je izšla v grafični in računalniški obdelavi pesniška zbirka pokojnega profesorja in pesnika Milana Bekarja — Bršljanskega, ki jo je izbral in uredil Aldo Rupel. Bekar je umrl že leta 1966 v Gorici, kjer je bil vsa povojna leta profesor na slovenskem klasičnem liceju. Rodil se je 1897 v Voloskem pri Opatiji, kjer je bil njegov oče sodni oficial iz Komna. Gimnazijo je obiskoval v Gorici in Ljubljani, slavistiko in germanistiko je študiral na univerzi v Padovi in Ljubljani.

Bekar je zlagal pesmi od univerzitetnih let in pod raznimi psevdonimi sodeloval v vseh tedanjih časopisih, revijah in koledarjih. Napisal je toliko pesmi, da vseh ne bo mogoče prešteti, ker je uporabljal toliko psevdonimov, da jih nihče ni preštudiral. Največ njegovih tiskanih pesmi je preštudirala Tiziana Pacor, ki je napisala doktorsko tezo **Pesniško sporočilo Milana Bekarja** na Fakulteti za tuje jezike in literature na univerzi v Vidmu v akademskem letu 1981-82. Teza je napisana v slovenščini in šteje 141 strani. Prof. Milan Bekar bi zaslužil, da bi ta teza kje izšla in ga približala njegovim rojakom.

Ob dnevu slovenske kulture 1994 sta Zveza slovenskih kulturnih društev in Združenje slovenskih športnih društev v Italiji s sedežem v Gorici izdali knjižico **Prijateljici moje pesmi**. Neobjavljene pesmi in nekaj proze so našli v zapuščini prosvetarke Jožice Smet. Kdo je ta Smetova in kako so prišli rokopisi v njeno zapuščino, v knjigi niso pojasnili.

Vsega je 13 pesmi iz povojne dobe, na kar kažeta vsebina in oblika. Prijateljica njegove pesmi mu je prinesla brinjo, zamaknil se je v domovino, svobode sonce v srca lije. Jutra so vsa zlata, dan poln sonca:

»Večeri mili so, že zlato klasje
molči, tako devojka dozoreva
v ženo, v polju več ne peva,
od nje in klasja bolj vsa zlata vas je.«

Pesem je polna kraške narave, brinja, borov, zlatega klasja, sivih gmajin in zelenih polj, nad vsem pa plavajo »mladost, ljubezen, zlati kraški časi«. Tu je ves Bekar, ki je mojstrsko poustvarjal drobne kraške lepote, ki se jih je navzel že v otroških letih.

»Sladak večer je zimski na duhtečem Krasu,
kjer rožnata živel sem mlada leta.«

Kras je poln grmovja brinja, zoreče jagode so polne zdravja, »Za zimsko zdravje, drago brinje,« za zdravje srca pa naj pride »draga duša Bogomila«.

Zamejska jesen je vsa v rožah, Bekar sanja »ep o Gradniku Ivanu«. Namesto epa je napisal igro **Oporoka Ivana Gradnika**, ki so jo uprizorili na več odrih.

V dveh pesmih se spominja padlih partizanov, na partizanski spomenik poklanja lovorov venec in naroča: »a mene na svobodnem Krasu pokopljite«.

Opeva Štandrež, kjer »ni zime, do mraka sonce sveti in slavec prepeva vse noči«, »vonjave po vrtovih, / vonjave po grobovih«. Opeva tudi požgani Komen, ki je vstal iz razvalin: »Zdaj v zlatem žitu Komen nov, / prečudežna ta vezenina«.

Zbirko zaključujeta dva slavospeva. Prvi ima naslov: **Slovenskemu poetu — Orfeju Goriške Simonu Gregorčiču** (Ob 110-letnici rojstva), drugi je **Obraz domovine**. V prvi slavi Gregorčiča in našteva njegove zasluge za slovenski narod, v drugi opeva domovino in mater.

Zbirka ne dodaja novih potez Bakarjevi pesniški podobi. Ker je pesmi malo, ne predstavljajo vseh motivov, ki jih je opeval Bekar v svojem življenju.

Rudi Pavšič je v spremni besedi zapisal: »Ob letošnjem Dnevu slovenske kulture smo v uredništvu Glasila želeli izpostaviti osebnost in ustvarjalnost Milana Bekarja, profesorja na slovenskih šolah, pesnika in velikega ljubitelja naše zemlje.« Namen je brez dvoma vreden vse pohvale, škoda je le, da niso izdali izbora najboljših pesmi, ki jih je sam priobčil po raznih revijah. Tam so nepregledne in težko dostopne, zato jih ljudje ne bodo spoznali in cenili.

Spominski članek je napisal v knjižico tudi Marko Waltritsch, ki ga je na kratko označil in zapisal: »Med vsemi šolniki nam je bil najbližji ta, po svoje čudaški možakar, pesnik, bohem, ljubitelj Krasa in borov ter Srečka Kosove-la, navdušen ljubitelj slovenskih pesnic, od Josipine Turnograjske in Pavline Pajkove in seveda do Prešernovega mita, Primicove Julije.«

Knjižica se sklepa z Bakarjevim spominskim zapisom **Moji sodobniki in jaz**. Na koncu je življenjepis, posnet po Primorskem slovenskem biografskem leksikonu.

Knjižica ima 22 strani in je izšla v 500 izvodih.

Mirko Bogataj: Lepota velike praznine

Slovenska prosvetna zveza v Celovcu in Mladinska knjiga v Ljubljani sta izdali za leto 1994 kot knjižni dar potopisno knjigo Mirka Bogataja **Lepota velike praznine** in s podnaslovom **Skozi puščavo in goščavo**. Avtor Mirko Bogataj je glavni urednik slovenskih sporedov Avstrijske radiotelevizije, neutrujen raziskovalec tujih, primitivnih krajev, ki jih zna spoznavati, uživati in posredovati drugim, tudi preko celovškega radia. Večkrat že je prevozil z avtom Saharo, prekrizal marsikatero smer daleč stran od turističnih poti, presedel ure in ure v avtomobilu, ki ga je pretresal orkanski vihar in polnil z vročino in prahom, da se je bal, da pljuča ne bodo več prenesla prahu: »Toda vihar se je polegel in že sanjam o naslednji vožnji. Vdan sem ji, puščavi, zasvojen sem... Droga ima preprosto ime: Sahara.«

In v knjigi *Lepota velike praznine* je opisal zadnjo pot po Sahari, ki jo je prvič opravil skupaj z ženo. Odpeljala sta se od doma ob Millstattskem jezeru in pri Innichenu na Vzhodnem Tirolskem dosežeta Italijo. Presekata jo in po enajstih urah vožnje se ustavita v Franciji pri St. Tropezu. Po počitku ju pred avtocesto skoraj stlači velik francoski tovornjak. S pomočjo orožnikov ga popravita in prečkata Francijo. »Kot v Italiji vedno znova odštevava težke denarce za mitnino, zvečer pa sva v Španiji, v olimpijskem mestu Barceloni.« Tu prvič omenja štetje denarja za mejo, v Afriki se to ponavlja na vsaki meji, v vsakem mestu. Orožniki ju kar naprej ustavljajo in zahtevajo denar, češ da je prekoračil na cesti črto, čeprav tisto ni bila ne cesta, še manj črta. Ko se je pritoževal predstojnikom, so mu razlagali, da imajo orožniki majhno plačo, morajo pa živeti. Zato se je vdal v usodo in se navadil pogajati za kazen. In vedno so se lepo zmenili.

Najhujše pa je bilo na mejah afriških držav, ker so uradniki malo delali in počasi. Treba je bilo čakati ure in ure, tudi dneve in plačevati, plačevati.

Majhen primer težav pred prehodom v Afriko, ko čakata v Algecirasu na trajekt in zvesta, da mornarji stavkajo: »Ladja se ziblje pred nami z odprtim trebuhom, toda vanjo ne moremo, ne smemo. Čakamo, da bomo takoj po koncu stavke med prvimi na njej. Toda čakanje je hudo. Ni sence v španski vročini, ni vode, sanitarije so povsem zaneemarjene. Stisnjeni smo na najožjem prostoru, vedno več vozil, vedno več zdomskih Arabcev hoče čez ožino. Živčni in jezni so. Nihče ne ve, kdaj in kako bo šlo naprej. Nore govornice se širijo, vesti so vse manj verjetne. Otroci kriče, dojenčki se jokajo, ni jih mogoče pomiriti. Najmanjši povod vzbuja nasilje. Začno se prepiri in celo pretepi. Naenkrat doumeva. To je zdaj najina puščava. Morava ji biti kos, z vztrajnostjo, obzirnostjo, prijaznostjo. Ni lahko. — Končno se vse konča. Brez velike zamude. Dan čakanja z vajo v potrpežljivosti in hladnokrvnosti, v premagovanju razočaranja in goljufivega pričakovanja, obvladovanja notranjih agresij. To so že prve izkušnje s puščavo, s puščavo v nama.«

In že sta v Maroku, prvi afriški državi, v silni gneči, na slabih cestah, v prometni zmešnjavi in v spretnih arabskih

sleparijah, ko mu vrže mož pred gole noge kačo in se mu mora odkupiti, da jo umakne. In spet čakanje po uradih, ki jih je treba najprej poiskati, ker niso ne v imenikih, ne pozna jih niti orožništvo. Toda s potrpežljivostjo premagujeta vse ovire, žena navadno zaprta v zastrtem avtomobilu, da bi ne motila pravovernih muslimanov.

In pred njima se zvrstijo Alžirija, Niger, Benin, Togo, Burkina Faso, Mali, Senegal in Gambija. Vozita skozi puščave, po slabih cestah, ki so polne lukenj, včasih zasute s finim peskom, v katerega se pogreznejo kolesa. Tedaj zgrabita za lopato, odkopavata kolesa in podnje polagata jeklene preluknjane plošče in se pomikata po metrih naprej, dokler ne prideta spet na trdna tla. Trpita in se potita, toda vesta, da je to edina rešitev. Včasih pripelje mimo tovornjak in jima pomaga, pomagata pa tudi onadva kake-mu nesrečnežu. Izredna so srečanja s Tuaregi, saharskimi nomadi, ki se borijo za samostojnost, države pa bi jih rade stalno naselile in zato jih preganjajo in pobijajo. Pisatelj jih imenuje »saharske viteze«, ker so pridni, podjetni in človekoljubni.

V vseh državah opazuje ustroj, družbene razmere, politične ureditve, gospodarske in kulturne prilike, nekoliko zgodovine, če je potrebno, da spoznamo vse dežele v bistvenih značilnostih. Videti je, da se je pisatelj na potovanje temeljito pripravil, da je vedel, kam gre, kaj bo videl in kako bo razmere sprejel. In zato jih zna podati bralcu na razumljiv in plastičen način, bralca zna potegniti v kraje in razmere. Pozna pa tudi ljudi in njihovo mišljenje. V Beninu najdeta ob cesti fanta, ki čaka na avto, ki bo prišel čez tri dni. Pisatelj pravi: »Čisto zadovoljen je človek, ko spi tam ob robu v prahu. "Najboljša zaposlitev, ki jo lahko ponudite Afričanu, je takšna, ki je povezana s čakanjem," je prepričan misijonar. Tudi med moškim in žensko tu v savani, kot pravi, ni prave ljubezni. Kupljena za nekaj koz je ženska primerna predvsem za delo in za prenašanje bremen.«

Iz Bogatajeve knjige diha Afrika, predvsem Sahara in države ob njej, v vsej svoji trpki resničnosti, v revščini in zaostalosti, v hlastanju po modernosti, v begu s kmetov v mesta, v iskanju državne ureditve, istočasno pa v pretresljivi vdanosti v usodo in v brezbriznost.

Na koncu knjige je še opis trekinga po divjem delu Nove Gvineje, ki jo imenujejo tudi Irianjaya. Naslov poročila je **V kameno dobo in nazaj. V pragozdu Irianjaye**. Opisal je srečanje z ljudmi, ki živijo v kameni dobi, ki so pred 15 leti pojedli štiri holandske misijonske družine, ki so goli in žive v kočicah sredi džungle. Pisatelj pravi: »Tu žive ljudje, kot so živeli naši predniki pred dvajset ali trideset tisoč leti, in komaj kaj vemo o njihovem življenju. Tu je cel otok največji kulturnozgodovinski muzej sveta, toda človeštvo najbrž bolje pozna luno kot ta prostor, na katerem žive ljudje... z nobene odprave se nisem vrnil tako prizadet, nikoli nisem bil bliže popolnemu porazu kot na tem otoku.«

Knjiga je opremljena s celostranskimi barvnimi slikami iz Afrike in Nove Gvineje, ki poživljajo pripovedovanje in ponazarjajo razmere in prebivalce.

Bruna Marija Pertot: Ko se vračajo delfini

Tržaška pesnica in pisateljica Bruna Marija Pertot je od 1961 izdala dve knjigi pesmi in dve knjigi liričnih črtic, ki govorijo o Barkovljanskem bregu, cveticah in pticah, o morju pred bregom z ribami, v hišah po bregu pa poteka življenje, staro in novo, z veseljem in žalostjo, kakor se vrsti ta v naravi sonce in dež.

Večina črtic, ki so izšle pred kratkim pri Goriški Mohorjevi družbi v redni letni zbirki z naslovom **Ko se vračajo delfini**, je napisana v prvi osebi, vendar je na predstavitvi knjige pojasnila, da niso avtobiografske, vsaj ne v smislu, da je vse povezano z njo, o čemer pripoveduje. V naslovu pa je poudarila, da svet še ni tako umazan in zapuščen, da bi moral propasti, ampak se sproti čisti. Pravi: »Naše bivanje je morje: je srd podmorskih skrivnih besov in je prozornost, mir, modrina. Vendar vidiš: vse, kar pride, tudi mine. Nekoč se unesejo nalivi ter se izbistrijo vode. Takrat se vselej vrnejo delfini: poroštvo, da je voda zopet čista in da se življenje izteka v večnost v vsej svoji modrini«.

Svet torej še ne bo propadel, izginjajo in propadajo pa »dobri stari časi«, v katerih je bilo življenje urejeno, naravno, zdravo in delovno, ljudje so se imeli radi, pomagali so drug drugemu, zakonska ljubezen je trajala do groba. Danes pa je vse drugače, kakor je prikazala v črtici **Bili smo družina**. Tu piše: »Naša hiša je zdaj prazna. Prazna, snažna, tiha, kakor ni bila nikoli. Če se prestopim, moji koraki odmevajo od vsepovsod; parket, kot bi jih hodilo ne vem koliko po njem, in tečaji vrat igrajo zamolklo, uglaseni na najnižjo struno«. Stari oče je imel pet sinov, zato je garal in se gnal, da bi vsakemu sinu preskrbel hišo in zemljo. Toda vojna mu je vzela dva sina, dva pa se nista poročila. Tako je ostal njen oče, ki pa je imel samo njo. Enako je bilo pri materini družini, vse njihovo premoženje je pripadlo njej. Rasla je, bila lepa, se poročila z Gigijem in dobila sina in hčer. Lepega dne pa je mož odšel, ker je našel drugo. Dovolila mu je razporoko in si s tem pridobila vrsto novih sorodnikov: »Neverjetno veliko sorodstva se mi je nabralo z leti. Kako čudno se to sliši! Navadno se z leti sorodstvo začne redčiti.« Pri njej ni bilo tako. Sin se je dvakrat poročil: prva žena mu je dala hčerko in druga sina, hčerka pa ji je dala dva zeta in dve vnukinji, ki pa sta samo polsestri. Izmed vseh ima najrajši vnuke, med odraslimi pa Egle, prvo sinovo ženo, ki je podobna Jakobovi Rebeki iz Stare zaveze. »Svet se vrti drugače, kot se je v mojih časih. To mi je hči že nekajkrat povedala in sin ji je dal prav.« Srečujejo se samo ob posebnih prilikah, da bi drugi ne mislili, da je z njimi kaj narobe. Pri zadnji večerji so se sprli, ko jim je povedala, da jo je obiskala prva sinova žena s hčerjo. Ko pa je nekdo omenil delitev dediščine, je delovalo kot zaboj smodnika. Novi zet se je tako razvnel, da je potegnil z mize prt z večerjo vred, da je še mesec dni pobirala drobce kristala. Hrupno so se odpeljali in zavlada je tišina: »O blažena samota in sveta tišina. Zdaj vem, zakaj je tišina sveta in samota blažena. Kako lepo, lepo je biti sam.« Vrnila se bo v hišo svojih dedov, tam je še vse »po starem«.

Že v tej črtici je poustvarila galerijo nekdanjih in sedanjih ljudi, ki so se spreminjali s časi in razmerami, vsak s svojimi težnjami, načrti in sanjami, vsi v begu za srečo, ki je nikjer ne najdejo, ker je ne iščejo v sebi. Časi in razmere se spreminjajo, človek pa je vedno enak, vedno nezadovoljen.

Podobne razmere in ljudi slika in kritizira v črtici **Kako se nismo imeli radi** z besedami: »En sam kaos: zaroke, poroke, razporoke, pa spet poroke; mi pa danes z mamo, jutri z očetom, dokler nas je še hotel. In kako ste se grizli, grizli. Zares slab model ste nam ponudili za življenje.«

Prisrčno je naslikala staro mater, ki je hodila pred šolo obiskovat svoje tri vnuke, ker jih doma ni smela, jim nosila torbe in jih spraševala, če so molili. Iz prejšnjih časov je gospa Marija iz Egipta, ena izmed tisočev Slovenk, ki so delale v Egiptu. Ni šla zaradi potrebe, ampak zato, »da bi si udobneje uredili dom.« Po vrnitvi je toliko govorila o Egiptu, da je zvalila tja še osemnajstletno hčer in teto. Hči je ostala v Egiptu 36 let in tam se je po sedmih letih poročila z domačinom iz Barkovelj. »Nazadnje človek ni drevo, da bi tičal venomer v istem kraju, in neka neustavljiva želja ga nosi sem in tja po tej naši lepi zemlji. Radovedni smo, kakšni so ljudje, ki živijo tam daleč, kako živijo in kako umirajo.« Toda spoznala je: »Tuja dežela nam je bila prijetno postajališče, tu pa je naš pravi dom.«

V knjigi je še nekaj ljubkih in prijaznih babic: ena ji je prerokovala iz kavinih sesedkov, osamela gospa čaka na obisk otrok, teta Vanca nosi na trg ribe in rože, grobarjeva nevesta se je poročila z grobarjem, ki je stanoval na pokopališču, gospa pod gozdom prižiga lučke za Abela in Kajna, bratova sinova, ki sta padla v vojski drug proti drugemu, in glasno razmišlja o Abelu in Kajnu in njuni usodi, zato jo imajo ljudje za čudakinjo. Lepo dekle so med vojsko odpeljali v gozd in jo ubili. Deček in deklica sta hodila iz mesta na kmete in se navdušila za babičin jezik in zemljo. Sosed hodi v Medjugorje.

Vsi ti ljudje pa živijo sredi bujne barkovljanske narave, sredi trave in vsakovrstnih dreves, sadnih in gozdnih. »Okrog in okrog hiše vstajajo in padajo, se prelivajo in prepletajo prave pravcate družine figovcev; ne le eno deblo, temveč po dve, tri in več skupaj ustvarjajo s svojimi sivo belimi vejami, ki se objemajo in prepletajo, živo umetniško razstavo.«

Vse pripovedi so prepletene z bogatimi življenjskimi spoznanji in mislimi, ki dopolnjujejo življenje nastopajočih ljudi. Jezik je izbran, liričen, bogat s primerami, živ in mnogo poveden.

Črtice je izbrala prof. Zora Tavčar in jim napisala Spremno besedo. Tu je zapisala: »Njeno nekam magično občutljivost prizadevajo predvsem trpljenje in pogum, odpoved in bolečina, razkrojene družine, osamelost starih in otrok. Nad vsem tem se sklanja z globokim etičnim čutom, tako da mi je ob sklepu knjige prišla misel: ta knjiga se ne bere kot literatura, bere se kot molitev...«

Knjigo je občuteno opremil prof. Franko Žerjal.

KNJIGE

Bibliografija Duhovnega življenja

Okrog leta 1930 so se začeli slovenski izseljenci, bili so predvsem Prekmurci in Primorci, v Argentini kulturno prebujati in organizirati. Ljubljanski škof dr. Gregorij Rožman je pregovoril duhovnika Jožefa Kastelica, da je odšel 1933 v Argentino med izseljence. Začel je zbirati ljudi, hoditi po hišah in jih vabiti k nedeljski maši, ki je bila na Paternalu ali na Avellanedi sredi Buenos Airesa. Ker pa so bili Slovenci preveč raztreseni po prestolnici in drugih krajih ogromne Argentine, ni pa imel nobenega sredstva, da bi jih obveščal, se je dogovoril z listom Slovenski tednik in vpeljal v njem rubriko **Moje versko življenje**. V 10. št. se je prekrstilo v **Naše duhovno življenje**, v 59. št. 1934 se je osamosvojilo v revijo z naslovom **Duhovno življenje**.

Revijo je najprej urejal Jože Kastelic, leta 1936 je prišel v Argentino še Janez Hladnik in pomagal Kastelicu pri dušnem pastirstvu in Duhovnem življenju, ko pa se je Kastelic leta 1940 smrtno ponesrečil na Aconcagui, je vse delo nadaljeval Hladnik in Duhovno življenje 1950 prepustil izseljenskim duhovnikom, ki jih je prišlo po vojni nad 60 v Argentino. In ti so dali Duhovnemu življenju novega zagona, da izhaja še danes.

Bibliografijo Duhovnega življenja je sestavila Rozina Švent iz Narodne in univerzitetne knjižnice v Ljubljani, kjer imajo najpopolnejšo Zbirko Duhovnega življenja, saj samo 10 številk ni našla, kar je za 60 let opravičljivo, ker slovenski izseljenci v Argentini nekoč niso imeli nobene knjižnice ali arhiva, kjer bi spravljali svoje tiskovine. Precej popolna zbirka Duhovnega življenja je v samostanu v Stični, na Teološki fakulteti v Ljubljani, v NUKu in v Knjižnici Dušana Černeta v Trstu.

Šventova je razdelila bibliografijo v dva dela. V prvem je podala splošne podatke o reviji: oblika, pogostost izhajanja, menjava urednikov idr. Od začetka do konca 1948 je bilo enotno številčenje, vsega je izšlo do tedaj 251 števil. Po tem letu štejejo po letih in mesecih, le 10. in 11. št. sta skupaj. Tako je v 60 letih izšlo 777 števil s približno 35.000 stranmi tiska. V tem prvem de-

lu so opisane tudi priloge, ki so bile včasih sestavni del Duhovnega življenja, tako **Katoliški misijoni** od 1950 do 1951, **Oznanilo**, ki je samostojna revija in tedensko spremlja slovensko versko in cerkveno življenje v Argentini, **Božje stezice** so namenjene mladini.

V drugem delu bibliografije so članki, razprave, povesti, romani, črtice,

*Bralcem priporočamo
novo knjigo*

Rafka Dolharja

»STEZICE«

Izdala Mladika
Cena 30.000 lir

pesmi, življenjepisi, osmrtnice, kritike in poročila in drugo. Razvrstitev je urejena po mednarodnih kriterijih.

Najbolj raznovrstna je skupina O splošno, ki zajema uvodnike, opise zborovanj in proslav, društva itd. Skupno šteje ta skupina 643 enot. Skupina UDK 1 zajema filozofijo in psihologijo, vsega 211 enot. UDK 2 zajema verstvo: članke verske vsebine, poročila o cerkvenih jubilejih, pisma misijonarjev, nove maše in razni jubileji, papeževa potovanja itd. Šteje 2799 enot, skoraj tretjino vseh, kar je opravičljivo, ker je Duhovno življenje verska ali duhovna revija. UDK 3 zajema družbene vede, so-

ciologijo, politiko, gospodarstvo, šolstvo — skupaj 466 člankov. UDK 7 združuje umetnost, glasbo, gledališče, film, šport in šteje 242 enot. Potopisov je 242, pesmi 1230, proze 823, skupaj 2053, ker je veliko za verski list, toda že Kastelic je hotel, naj bo Duhovno življenje tudi šola slovenskega materinega jezika. In ob Duhovnem življenju so se otroci učili slovenščine.

Ker obsega mednarodna razvrstitev samo 9 skupin, je Šventova dodala še 5 svojih. Tako je v 10. skupino uvrstila zdomstvo, zamejstvo, izseljenstvo, ki zajema društva in domove. 11. skupina govori o razmerah v Sloveniji, obsega pisma od doma, ponatise iz časopisov in drugo. Sledijo še knjižne ocene, jubilejni članki o reviji sami, nekrologi in biografije.

Na koncu je imensko kazalo, ki zajema poleg avtorjev in prevajalcev tudi osebe, o katerih članki govorijo. Vseh izpisanih člankov je 8263. Sestavljalca bibliografije si je privoščila še to zanimivost, da je preštela, koliko žensk in koliko moških je sodelovalo v reviji. Številke so naslednje: moških piscev 1143, ženskih 157, skupaj 1300.

Popis članka obsega avtorjev priimek, ime, naslov članka, kje je bil članek objavljen: letnik, letnica, številka, stran.

Bibliografija Duhovnega življenja kaže na izredno bogastvo te revije, ki jo je ustanovil Jože Kastelic, skromen duhovnik, ki še lastnega stanovanja ni imel. Revijo je znal približati ljudem, da so jo vzljubili, brali, podpirali in ohranili 60 let brez vsake tuje pomoči. Koliko dobrega je napravila za izseljence, je skušal ugotoviti simpozij, ki ga je organizirala dr. Irene Mislej v jeseni lani v Ljubljani.

Martin Jevnikar

Rado Bordon: Podobe mojega sveta

Pri Založbi Lipa v Kopru so izšle pred koncem leta 1993 izbrane pesmi Rada Bordona z naslovom **Podobe mojega sveta**. Bordon je po rojstvu Tržačan, saj se je rodil v našem mestu 16. nov. 1915, starši pa so bili od Sv. Antona pri Kopru. Ob nastopu fašizma so se preselili v Slovenijo, kjer je v Ljubljani dokončal vse šole s pravom 1939. Že zgodaj se je ukvarjal s komunisti-

čno politiko in bil večkrat zaprt, med vojno se je vključil v OF, zato so ga zaprli Italijani. Po kapitulaciji Italije je z bratom organiziral v Toskani garibaldinsko brigado, leta 1944 je vstopil v Italijo v NOV in se boril v Dalmaciji. Po vojski je delal v raznih uradništvih. Leta 1950 so ga zaradi nekaterih političnih epigramov za leto in pol zaprli in poslali na

»poboljševalno delo«, potem je spet delal v različnih društvih in organizacijah. Umril je v Ljubljani in bil pokopan na Žalah 26. jun. 1992.

Pesnil je od dijaških let, vendar je izdal samo tri knjige pesmi: **Večne zanke**, soneti 1955, **Nes(p)odobne basni** 1966 in **Sipine** 1985, izbor za 70-letnico, ki ga je pripravil in mu napisal uvodno besedo dr. France Zdravce.

Novi izbor — **Podobe mojega sveta** — je pripravil pesnik Janez Menart, ki je napisal tudi esej **O avtorju in njegovem delu**. Za osnovo je vzel antologijo Sipine, kjer je 120 sonetov. Menart je izpustil kakih 50 sonetov, dodal pa je nekaj sonetov iz Večnih zank in nekaj najboljših basni, da je v antologiji Podobe mojega življenja 98 pesmi. Razdelil jih je v 7 ciklov, ki so nekatere postaje pesnikovega življenja, označene s pesniško svobodo, in sicer: Pajčevine mladosti, Na prelomnici sveta, V objemu samote, V ognju ljubezni, Pesnik in čas, Iz zaprašenih aktov, Bežni jaz.

Vse življenje je pisal sonete in bil v njih pravi mojster: poigral se je z obliko, ki ima vedno po 14 verzov in klasično rimo, kitice pa so različne. Uporablja tudi akrostih in druge pesniške figure. V sonetu **Ne vem več** ponavlja verze v zaporednih kiticah, vendar je vsebina kljub temu jasna. Poslušajte:

Ne vem več ne za kraj in ne za čas.
Vabila si, kot cvet metulja snubi,
z lasmi mehkó prepredla mi obraz
in mi posula ustnice s poljubi.

Posula si mi ustnice s poljubi,
z lasmi mehkó prepredla mi obraz,
vabila si, kot cvet metulja snubi.
V omami sem pozabil kraj in čas.

V omami sem pozabil kraj in čas,
ko vdal sem se ljubezni, vdal pogubi.
Ne vem več, kdaj srce mi strl je mraz.

Ne vem več, kdaj srce mi strl je mraz,
ko vdal sem se ljubezni, vdal pogubi.
V obupu sem pozabil kraj in čas.

Še bolj zapletena sta soneta **Zadnje pismo**. Prvega piše ona, drugega on, ki pa samo prepisuje njene verze, in sicer od konca proti začetku, pri tem pa ne trpita ne vsebina in ne oblika. Bordon se zna poigravati z besedami in verzi, ker se mu vsebina sama prelijeva v verze. Na splošno opeva tri vsebinske sklope: ljubezen, razmišljanje o človeku in življenju ter aktualistični od-

zivi na čas in življenjske prigode in nezgode. V ljubezenskih izpovedih je zelo odkrit in neposreden, ljubezen ga je takó prevzela, da se odkritosrčno izpoveduje, kakor si je upal malokateri slovenski pesnik. V Izpovedi poje: »Mnogo let od cveta pa do cveta / letal sem in srkal sladki sok...« V Priznanju pa: »Ljubil sem omamne, bujne žene, / taval v brezni njihovi strasti«.

Če je v ljubezenskih izpovedih odkrit in gostobeseden, je v življenjskih težavah zadržan in previden, očitno je upošteval politične razmere, ki niso prenesle kritike ali posmehovanja. Janez Menart je o tem v spremni besedi zapisal: »Kljub njegovemu z zunanjimi dogodki razgibanemu življenju so mu bližje in mu bolj uspevajo pesmi, ki govore o ljubezni, o poeziji, o človeški usodi in podobno, kot pa tiste, ki so

nastale iz osebnih, tudi najbridkejših osebnih doživetij. Mislim, da se ne motim, če rečem, da so najšibkejšje prav pesmi, ki so nastale iz pesnikovih doživetij v ječah in vojni in pesmi, s katerimi se je v resnobni obliki dotaknil neposredne življenjske in družbene stvarnosti«.

O basnih je malo povedati, saj je pravih basni malo, namesto basni je pisal satire, a še te niso strupene. Največ jih je spravil v sonetno obliko, ki mu je najbolj ležala.

Bordon v pesništvu ni oral novih brazd, bil pa je toliko pesniško nadarjen, da je napisal vrsto uspešnih pesmi, ki bodo ohranile svojo vrednost v zgodovini slovenske lirike. In prav izbor Podobe mojega sveta bo ohranjal spomin nanj.

Martin Jevnikar

RAZSTAVE

Grafik Bojan Klančar razstavljal v Sežani

V sežanski knjižnici Srečko Kosovel je razstavljal od 4. marca do konca meseca mladi slovenski grafik Bojan Klančar. Odprtje razstave je sovpadalo z literarnim večerom, ki ga je vodstvo knjižnice priredilo ob praznovanju sedemdesetega rojstnega dneva pesnika Ivana Minattiya. Sočasnost je prinesla mlademu umetniku ne le številno občinstvo, ampak tudi primerno umetniško vzdušje. Med poslušanjem Minattijevih verzov: »Šel bom, / med visoke majske trave bom šel. / Trave so lepe, / trave so dobre, / trave so zdrave, / trave imajo svojo modrost, / prastaro modrost zemlje, / trave so daleč od lju-di. / ...« je pogled romal od slike do slike in našel v njih sozvočje s poezijo. Klančarjeve grafike so namreč lirične upodobitve notranjske krajine, včasih eno samo drevo ob jezeru, drugič le vodna gladina, ki jo prebada trst, ali še kdaj trave v razgibanosti oblik sredi v-tri.

Prav malo je treba povedati o vsebinski plati teh grafik, saj imajo za glavno temo Cerkniško jezero in naravo ob njem. Toda občutljivi umetnik vidi v drevesu izmenjavanje letnih časov, vidi v jezeru igro svetlobe in sence, vidi v naravi sleherno, še tako drobno spremembo. In vse to posreduje pozornemu gledalcu. Lahko bi rekli, da je po svoje, poudarjam po svoje, impresionist, če razumemo pod to besedo slikarsko

težnjo po posredovanju lastnih vtisov in pa prvenstveno zanimanje za vprašanje svetlobe v sliki. Z razliko od impresionistov, ki so svetlobo uporabljali za ustvarjanje živih, močnih, kontrastnih barv, se Klančar omejuje na eno samo barvo in skuša razvijati vse možne stopnje tonskih vrednosti.

Kvaliteta njegovih jedkanic in akvatint je očitna: kdor vsaj malo pozna možnosti teh tehnik, ve, da jih je umetnik izkoristil do konca. Natančnost in istočasna mehkoča prehodov se spajata v celoto, ki je povsem prepričljiva. Najboljša dela iz tradicije jedkanja so nastala v teh tehnikah in imena mojstrov, ki so se jih posluževali, so med najbolj zvenečimi: Rembrandt, Goya, Ribera, Giordano, Rosa, med Slovenci pa v tem stoletju Božidar Jakac in Miha Maleš.

Še ena asociacija se mi je vzbudila ob gledanju grafik: pomislila sem na kitajsko slikarstvo s tušem, kjer je krajina izrisana natančno, a je hkrati tudi polna posebne mehkoče in miline.

In še beseda predstavitev: Bojan Klančar se je rodil v Mariboru leta 1954, v Ljubljani je končal šolo za oblikovanje, v Prištini pa je diplomiral iz grafike. Njegov največji uspeh doslej je bila zmaga na pariškem tekmovanju za male grafike. V prihodnje pa bomo prav gotovo še velikokrat slišali zanj.

Magda Jevnikar

SLOVENSKA AGENCIJA ZA BOLJŠO VOLJO

Prešernova proslava: kako naj jo pripravi šolnik, pripadnik MSI?

Pepo — Si slišal zadnjo? Slovensko šolstvo v Italiji premore v svojih vrstah tudi kakšnega člana *Movimento Sociale Italiano*! To je skoraj več, ko da Slovenci premoremo v Ameriki vesoljca slovenskega porekla!

Tone — Ne samo člana *Movimento Sociale Italiano*, ampak tudi funkcionarja te stranke!

Pepo — Tako v tem našem zamejskem tolmunu vsaj kaj zapljuska, da ne bomo čisto zginili. Misliš, da ne bi potrebovali nekaj fašizma? Namreč onega pristnega, s palico in ricinusom, da bi nas malo prebudil? Toda tisti šolnik je polovičar. Stopati v imenu MSI v neki odbor za slovensko šolo je premalo. Z *mangelom* bi morala začeti in z ricinusom, da bi kaj zaleгло, ta slovenska črna srajca!

Tone — Bi ti torej skoraj dal možakarju medaljo?

Pepo — Ko bi jaz bil ravnatelj tistega šolnika, bi mu naročil, naj organizira Prešernovo proslavo na šoli.

Tone — Misliš, da je ne bi? Če ima takšno kožo in takšen okus, da gre kot misovec učiti na slovensko šolo...

Pepo — Jaz ga kar vidim, kako organizira tisto proslavo. »Dragi dijaki, *Cari giovani camerati*, zakaj ne bi tiste že okorele Prešernove proslave modernizirali? Zakaj jih ne bi naredili dvojezične?«

Tone — Saj k temu merijo že nekatere slovenske ustanove... Saj bi kdo hotel italijanščino celo na oder slovenskega gledališča...

Pepo — »Boste videli, *cari camerati*, kako se da to imenitno izpeljati! To bo najboljši dokaz proti govoricam, da je moja stranka proti Slovincem! Mi imamo vrsto istih ciljev kot Slovenci! Slovenci se na primer borijo za dvojezičnost. Mi tudi: za dvojezičnost od Kopra do Ljubljane!«

Tone — Tudi z recitacijami verjetno mož ne bi imel težav.

Pepo — Vzemi Prešernovo Slovo od mladosti. Po leg te pesmi bo dal recitirati *Giovinezza*:

*Giovinezza, giovinezza,
primavera di bellezza...*

Tone — Dobro: ampak tistega konca si ta trdokožni mož le ne bi upal, tistega:

*e per Benito Mussolini
eia eia alalà...*

Pepo — Zanj ne bo problema! Namesto Mussolini daš Fini, pa je! Celo rima se!

Tone — Z recitacijami sploh ne bi bilo problema. Ob Kosovelove *Bore* daš na primer *D'Annunzio* *La pioggia nella pineta*. Bori tu in bori tam. Ista figa!

Pepo — In slavnostni govor?

Tone — Misliš, da ga ne bi bil zmožen, če je kot funkcionar MSI zmožen prestopati prag slovenske šole, gledati v obraz kolegom in učenem?

Pepo — Povabil bi lahko kakšnega Alfia Morelija...

Tone — Ali kakšnega fašista, ki ima ženo Slovenko in ki bi zmogel celo povedati kaj po opensko ali po nabrežinsko...

Pepo — Lahko bi govor vzel interdisciplinarno, v duhu modernih navodil: povezal bi literaturo in zgodovino pa še govorništvo povrh... Prebral bi na primer kakšen Mussolinijev govor. Jaz se spominjam tistega, ko so zavzeli Abesinijo: *Italiani oltre i monti e oltre i mari, ascoltate*. On bi lahko priredil *Sloveni oltre il Volnik e il Kokoš...*«

Tone — Problem bi pa imel, kaj postaviti na konec poleg *Zdravice*. Pa še konec bi moral popraviti v fašističnem duhu: *Ne sosed, le vrage da bo mejak*.

Pepo — Bi že našel kakšno zdravico v italijanski literaturi. Carduccijevo *Himno satanu* na primer. Kateheta na tisti njegovi proslavi verjetno tako in tako ne bi bilo, da bi poslušal tisti slavospev hudiču. In zaključiš z *Eja eja alala*, pa je!

Pohištvo

Korsič

Anton Korsič

1963-1993

30-letna izkušnja za opremo vašega doma

Prodajalna:

TRST, Ulica S. Cilino 38 - Telefon 040/54390

Dom in delavnica:

TRST, Ulica D. Chiesa, 91 - Telefon 040/571326

POSEBNI POPUSTI!

OBIŠČITE NAS!

LISTNICA UPRAVE

PODPORNE NAROČNINE SO NAKAZALI:

Edoardo Germani, Trst 50.000 lir; Marija Antonic Semolic, Devin 50.000 lir; Peter Franza, Trst 50.000 lir; Alenka Terčič, Gorica 50.000 lir; Diomira in Drago Bajc, Trst 100.000 lir; Adrijana Krapež, Trst 50.000 lir; Ciril Koršič, Gorica 50.000 lir; Roman Di Battista, Števerjan 50.000 lir; Remo Devetak, Sovodnje 50.000 lir; Štefan Falež, Rim 150.000 lir; Bogomil Breclj, Nabežina 50.000 lir; Benjamin Černic, Sovodnje 50.000 lir; Marija Žvokelj, Gorica 50.000 lir; Jožica Breclj, Devin 50.000 lir; Silvana Markuža, Nabežina 100.000 lir; Družina Repinc, Opčine 50.000 lir; Pavel Zlobec, Milje 50.000 lir; Natalia Vecchiet, Trst 40.000 lir; Zavod Sv. Družine, Gorica 55.000 lir; Daniela Žerjal, Opčine 50.000 lir; Maksimiljan Jezernik, Rim 200.000 lir; Mirjam in Adrijan Pahor, Devin 50.000 lir; Maks Gergolet, Doberdob 100.000 lir; Vladimir Šturm, Gorica 50.000 lir; Nada Pertot, Trst 55.000 lir; Marijan Pertot, Nabežina 55.000 lir; Filip Vidmar, Anglija 50.000 lir; Mitja Petaros, Trst 100.000 lir; Franc Rode, Rim 50.000 lir.

DAROVİ V TISKOVNI SKLAD:

Zvonko Simčič, Števerjan 25.000 lir; Emil Sedmak, Sv. Križ 5.000 lir; Branko Slavec, Mačkolje 5.000 lir; Margherita Bizjak Auber, Zgonik 5.000 lir; Olga Ban, Trst 20.000 lir; Jože Velikonja, Seattle, ZDA 183.800 lir; Neva Fonzari, Tržič 50.000 lir.

DAROVİ:

Prof. Jelka Šah daruje v spomin na moža Maksa 100.000 lir za sedež Slovenske prosvete.

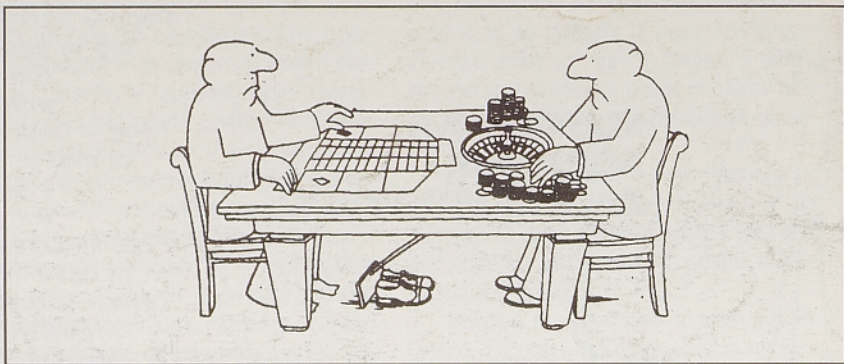
Vsem darovalcem najlepša hvala!

tipo-lito
graphart

Drevored G. D'Annunzio 27/E
34138 Trst • Italija • Tel. 040/772151

ZA SMEH IN DOBRO VOLJO

— Še z nobenega pretepa jo nisem pobrisal!

— Res?

— Res. Vedno so me odnesli.

—O—

»Natakar! Rad bi vam povedal, da sem jedel že boljšo pečenko!« zavpije gost v gostilni.

»Ampak pri nas ne!« mu odvrne natakar.

— Ali naj vam skrajšam lase tako, da boste slišali ali tako, da boste videli?

»Moja žena ima za zajtrk raje kavo, jaz pa čaj.«

»To je pa sitno: vsako jutro pripraviti dve vrsti pijače.«

»Kako?« Saj pijeja vendar kavo.«

— Se ti ne zdi, da potrebuješ očala?

Brivec: »In kako se bova midva strigla?«

Gost: »Molče.«

—O—

»Lojze!« je zavpila žena za volanom, »zavora nič ne prime!«

»Potem pa hitro zavij proti kakšni poceni stvari!« odvrne Lojze.

—O—

»Katera žival je najbolj prilagodljiva?« vpraša profesor svoje učence.

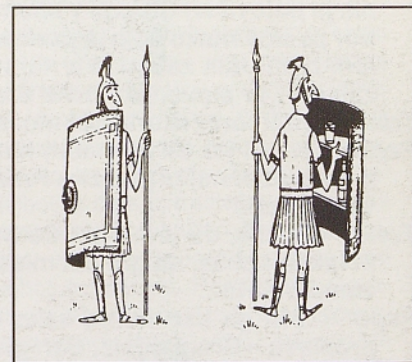
»Kokoš, gospod profesor. Nese vedno tako velika jajca, da gredo lahko v lupino,« odvrne Lojze v prvi vrsti.

—O—

»Kaj ti je, čisto potr ti si?«

»Doživel sem letalsko nesrečo.«

»Kako?« »Tašča je priletela na obisk.«

»Samo dve stvari vas ovirata, da bi postali dober plesalec!« reče plesalka svojemu partnerju po prvem plesnem večeru.

»Samo dve? Kateri pa?« vpraša zvedavo.

»Leva in desna noga,« mu odvrne plesalka jezno.

—O—

»Poslušaj, besedni zaklad ženske baje obsega povprečno le petsto besed.«

»Kakšna skromna zaloga in kakšen promet!«